REBREANU

opere

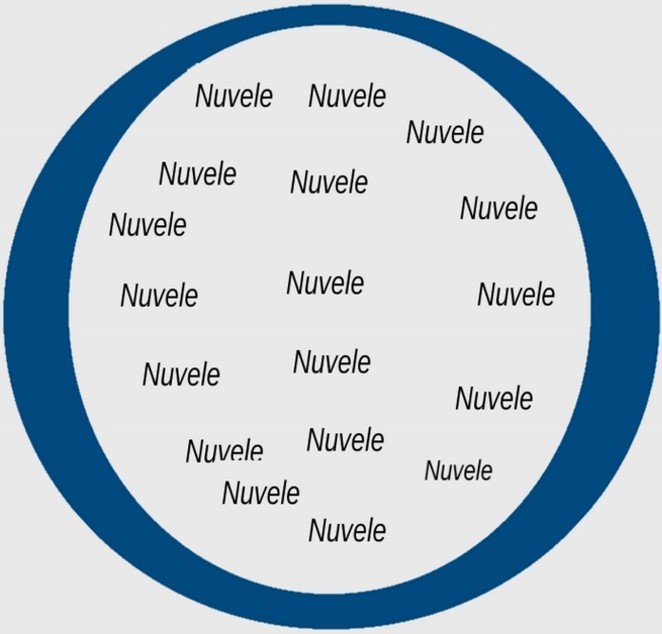

volumul I

Editura pentru literatură
1968

GLASUL INIMII

Spre seară, aşa, cînd se împreună ziua cu noaptea, Codrea obişnuieşte să se aşeze pe pragul tinzii, să-şi vîre luleaua de lut roşcat între măsele şi să se certe cu baba.

— Hm... Mă... Ce ştii tu şi cu feciorii tăi?... Voi toţi împreună nu faceţi cît o ceapă degerată...

Baba îi cunoaşte năravul şi nu prea îl ia în seamă. Sprintenă, ca o fată mare, cu zbîrciturile obrajilor rumenite de bujală, se învîrteşte pe lîngă vatră, dă încoace, dă încolo, şi-n cele din urmă răstoarnă pe crupător o mămăligă aburoasă. Iar atunci şi Codrea încetează cu cearta, se mulcomeşte. Îşi ascunde luleaua în chimir, se trînteşte bodogănind pe laviţă, îşi face cruce de trei ori, creştineşte, şi prinde a îmbuca tihnit şi cu chibzuială. După cină umflă iar luleaua, scormoneşte din foc un cărbune potrivit, pîcîie voiniceşte de cîteva ori, slobozind fuioare groase de fum alburiu pe gură şi pe nas şi pe urmă se lungeşte în pat.

Într-un tîrziu, întreabă trăgănat, cu glas moale:

— Măi babă!...

— Haba, ghiujule?

— Hm... Da' ce-o mai fi făcînd Ionică?... Hai?

— Păi, Dumnezeu ştie, măi moşnege...

— Da' oare n-o fi flămînd?

— Bunul Dumnezeu ştie, că el ne poartă de grije la toţi...

Codrea se ridică repede, înţepat, scoate luleaua din gură şi se uită lung şi îngîmfat la babă. Pesemne nu-i sunt pe plac răspunsurile astea în doi peri. Buzele i se mişcă ţicăind, ca şi cînd ar bolborosi ceva, dar pe urmă se lasă iar pe spate, şi nu rosteşte nici o vorbă. Cu ochii întredeschişi, împaianjeniţi, priveşte cum clipoceşte jăratecul în vatră şi nici nu bagă de seamă că luleaua îi scapă dintre dinţi... Un horcăit rar, uşor cutremură tăcerea bordeiului. În cenuşă tăciunii mocnesc înăbuşit. Un greier rătăcit se tînguie sub fereastră. Un cîine latră răguşit undeva, departe... Baba Firoana se apropie tiptil de moşneag, îngrijorată să nu-l trezească, şi-i dezleagă opincile...

Aşa-i Codrea de-o vreme încoace. S-a obişnuit cu răsfăţatul şi gogolirile babei, ca copilul din leagăn cu ţîţa.

O jumătate de veac au petrecut în căsuţa aceea dărăpănată, cu acoperişul petecit, ţuguiat, pitită sub coasta de molifţi din capul satului. Şi au trăit... Au trăit şi mai bine, şi mai rău, dar mai mult tot bine. Baba se simţea mai prostică, mai tare la cap, şi nu prea i se împotrivea. Îşi călca pe inimă chiar dacă nu i se părea ceva, şi-l lăsa să se sfarme el din gură, să hăpăiască pînă s-o sătura. Numai cîteodată îi treceau suliţe reci prin inimă şi o podideau lacrămile... atunci cînd Codrea ocăra prea rău copiii... O durere năvalnică ţîşnea din sufletul ei obidit,

sîngele începea să-i zvîcnească mai puternic în vine, faţa ei pocită, gălbejită de vîrstă şi necazuri, ca frunza veştedă, se îmbujora de milă şi de mînie, şi ar fi fost în stare să-l şi blesteme... Dar tot nu putea. Vorbele întretăiate i se muiau într-un plîns amarnic. Iar Codrea se cătrănea, că de ce îşi mănîncă ea zilele pentru nişte copii ca aceia. El nu-i putea vedea-n ochi de urîţi...

Era un moşneag sfătos Codrea, un moşneag înalt şi drept ca un steag, cu ochii albaştri de femeie, limpezi şi adînci. Două cete de cute mărunte îi porneau de pe opcina obrajilor şi alergau de-a valma, încrucişate şi încolăcite în sus spre gropile ochilor şi-n jos spre colţurile gurii, unde apoi se pierdeau în desişul perilor bătuţi de brumă. Pe umerii lui laţi şi ciolănoşi apăsa povara alor şaptezeci şi doi de ani.

Odinioară Codrea credea că n-o să îmbătrînească pînă-i Prut şi Siret, aşa era de zdravăn şi de voinic. Pornirile zvăpăiate ale tinereţii îl mînau tot înainte şi-i dădeau puteri de uriaş. Un vuiet îi răsuna mereu în urechi, o învălmăşeală de glasuri asurzitoare... răcnetul luptelor vieţii. Şi-i plăceau glasurile acelea încîlcite, îl fermecau şi-l întărîtau. Se încumeta să se arunce tocmai în mijlocul vîrtejului de trudă şi, sau să-l spargă, sau să se prăpădească.

Doisprezece ani a slujit pe împăratul ca toboşar. A colindat cîte ţări şi mări, s-a bătut cu „pămîntezul", cu „burcuşul", odată a fost şi prizărit printr-un picior. Dar nicicînd nu şi-a pierdut voioşia. Numai în noianul primejdiilor i se răvenea sufletul.

Pe urmă a venit acasă. Ce odor de fetişcană mai era pe atunci baba asta Firoana!... Şi pe urmă a avut copii; i-au năpustit neajunsurile. Pîinea ce-o mînca

era străbătută de sudorile muncii necontenite. Truda şi zoala îi mistuiră puterile şi pofta de viaţă. Seara, toropit de greutatea nevoilor, de multe ori gemea, urla de cruzimea traiului. Fiecare an, fiecare zi trăgea cîte-o brazdă pe faţa lui Codrea...

Dar au trecut toate, repede, ca şi cum trece puhoiul. Copiii şi-au căpătat aripi, s-au dus care-ncotro, şi Codrea a rămas iar singur cu Firoana.

Puterile însă îi erau acuma sleite de crîncenia vremii. Mintea începea a-i zburda copilăreşte. Uitase multe din cele ce a păţit. Numele tovarăşilor de la oaste, al oraşelor, al superiorilor s-au spălăcit, i s-au şters din creieri. Unele visuri parcă le-a trăit aievea, unele întîmplări trăite parcă numai le-a visat. Vremea încurcă firele amintirilor şi le învîltoreşte după placul ei.

Astăzi Codrea nu-şi mai aduce aminte că a fost toboşar. Nu, nici vorbă. Grenadir a fost, sau călăreţ, dar totuşi parcă grenadir. Şi ce dragă i-a fost lui oastea ! Acolo şi-a prăpădit floarea vieţii, acolo a dus traiul cel mai fără griji, cel mai uşor. O căldură priincioasă îl copleşeşte cînd se gîndeşte la vremurile acelea. Închipuirea îi zboară vioi, grămădeşte întîmplări poznaşe, răscoleşte şi amestecă lucruri nemaipomenite. Nici stăvilile vremii, nici prăpastiile mărginirii nu o pot opăci în avîntul ei năpraznic.

— Hm... Mă... Ce ştiţi voi?... Eu cînd eram în oaste, mă!... Aia era oştire, nu ca azi...

O umbră de surîs batjocoritor se leagănă pe buzele lui supte. Bulbii ochilor îi năvălesc în afară. Obrajii se rumenesc în pripă. Şi, semeţ, cu glas trufaş, înălţat, povesteşte:

— Eram odată, mă, cu domnu căpitan al nostru... cu domnu căpitan Carlup... Aşa, aşa, Carlup îl chema...

Eram în lagăr, mă, la pămîntez... Şi iată că ne pomenim, mă, că ne atacă duşmanul şi, cît ai bate-n palme, ne fură toţi boii de la companie... Hei, să fi văzut voi atunci pe domnu căpitan ! Era negru de supărat, mă, mai negru ca sumanu ăsta de pe mine... Hm... Şi mi-era milă de domnu căpitan, că era om bun, Dumnezeu să-i dea sănătate de mai trăieşte... Şi mă pun eu, mă, şi-mi acăţ puşca pe umăr, şi mă duc, bre, mă duc pînă ce dau de vrăşmaşi într-o poiană. Da' erau mulţi, mă... erau ca vreo cinci sute. Nu zic eu nimica, dar mă iau frumuşel şi m-ascund după o tufă. Şi-ncep a trage, băiete, şi trag, şi trag, şi trag... Şi deodată văd, mă, că se sperie duşmanii şi o apucă la fugă, mă, de se hurduca pămîntul sub picioarele lor... Da' bucuria lui domnu căpitan cînd şi-a văzut iar boii ! Măă ! Era cît p-aci să mă înghită de voios... Şi deodată îşi descinge sabia şi mi-o dă mie. „Na, Costică ! zice. De-acu înainte tu eşti comandantul companiei !"... Aşa, zău, mă... Ia, vezi aşa, dragii mei !...

O clipă pare că-i alt om. O undă de lumină senină pluteşte pe faţa lui brăzdată. Se uită împrejur şi-şi întinde fălos ciolanele... Apoi, deodată tresare buimăcit, ca zguduit dintr-un vis. Îşi trece palmele peste frunte, ca şi cînd ar vrea să împrăştie de-acolo nişte gînduri posomorîte. Un văl întunecat de tristeţe joacă înaintea ochilor lui... Bag seamă îi vin în minte feciorii şi i-e ruşine.

Şapte feciori a avut Codrea, ca şapte feţi-frumoşi. Şi toţi şapte l-au făcut de ruşine, toţi şapte au fugit de la oaste, parcă a fost înadins. Să fi fost oricît de prăpădiţi, oricît de becisnici, numai asta să nu i-o fi ticluit. Ce-i pasă lui c-au fost harnici, agonisitori, că s-au aşezat bine, că şi-au găsit neveste şi frumoase,

şi lăptoase. L-au făcut de rîs, l-au făcut de comedie la lume, fugind de la oaste. Şi din pricina asta lui Codrea îi erau urîţi, ca şi cînd nici n-ar fi fost odraslele lui.

În sfîrşit, i-a mai rămas unul, Ionică. Acesta era mezinul. Şi a fost băiat bun totdeauna. I-au plăcut de mic copil poveştile ostăşeşti. Asculta totdeauna cu ochii scînteietori cuvintele lui Codrea... Într-însul îşi pusese el toată nădejdea.

Dar iată că într-o seară, tocmai cînd se ciondănea cu baba, după cină, se aude un bocănit lin, slab în geam. Codrea păşeşte liniştit la fereastră şi întreabă:

— Cine-i?

— Eu...

— Care eu?

— Ionică...

Mustăţile moşneagului se zvîrcoliră fioros de cîteva ori, parcă le-ar fi zmucit o mînă vrăjmaşă nevăzută. Pe urmă iar întrebă:

— Ai fugit?

— Am venit...

Dintru-ntîi îi veni să-l gonească de lîngă casa lui, să-l alunge în lume, ca să nu-i mai audă nici de nume. Dar privirea lui încruntată rătăci spre babă. Nemişcată, cu doi picuri mari în colţurile orbitelor, ea nu îndrăznea nici să crîcnească. Dar durerea şi iubirea ei mută îl înmuiară. Se scărpină în ceafă, înjurînd printre dinţi, ş-apoi se trînti pe pat şi tăcu toată seara.

Uşa se deschise scîrţîind şi intră Ionică, smead, pleoştit, destrămat, ca o stafie. Se lăsă încetinel pe vatră lîngă foc, şi rămase acolo, tăcut, multă vreme. Baba, mototolită într-un ungher, plîngea cu sughiţuri.

Apoi Ionică își sprijini capul în podul palmelor și începu să se jelească:

— Mi-era dor de-acasă... Că acolo-s numai străini, și străinii sînt răi, și nu le pasă de durerea ta, și te asupresc, și te batjocoresc, și...

Glasul lui, întrerupt cînd și cînd de sughițele bocite ale babei, răsuna duios în liniștea nopții. Codrea însă nu auzea nimic. Cu mîinile împreunate pe piept, zăcea neclintit, ca un mort. Iar după ce isprăvi feciorul, se întoarse către perete și zise aspru, poruncitor:

— Apoi mîine dimineață să te duci înapoi...

În zori, cînd căscă ochii, văzu pe baba Firoana, cu ochii înecați în lacrămi, zgîndărind la foc, în vatră. Codrea se uită repede împrejur.

— S-a dus? gîlgîi răgușit.

— S-a dus.

O fulgerare dureroasă i se înghesui prin inimă, un val rece îl zgudui prin tot corpul. Vru să spuie ceva, dar nu putu scoate nici un glas omenesc. Numai un hropăit lung îi izbucni din adîncul sufletului.

În bezna ființei lui tulburate se petrecu atunci o schimbare mare, nelămurită. Se zbătea cu o droaie de gînduri și nu le putea desluși. Și din frămîntările astea mute izvorîră deodată doi stropi argintii, cari se rostogoliră repede peste cutele feței, la vale. Iar stropii îi ardeau pielea, îi ardeau sufletul.

E cam mult de-atunci. Acuma Ionică e însurat... însurat bine, ca și ceilalți șase. Codrea însă a slăbit rău. De-abia mai poate ieși cîteodată din bordei. Și-l mănîncă și tusa. Dar sufletul lui e tămăduit. Nici o grije, nici o supărare nu-l mai necăjește.

În sărbători, cînd e vremea bună, iese în grădiniță, sub un paltin bătrîn ca și dînsul, și povestește

vecinilor, care se strîng bucuroşi în jurul lui... le povesteşte păţăniile năzdrăvane de pe vremea cînd slujea la împăratul...

— Hm... Măă... Am fost noi odată la manevre, mă, da' departe, tare departe... Am umblat atunci şi pe la marginea pămîntului... Da-i frumos pe-acolo, bre... e numai nisip... nisip mărunţel-mărunţel ca macu... Hm... Aşa, mă!...

OFILIRE

Soarele zîmbea... Mănunchiuri de raze aurii se întreceau prin văzduhul înveselit, mîngîind pămîntul crăpat de dogoreala zilelor trecute, răsfrîngîndu-se zglobii în oglinda rîului ce încinge satul ca un brîu de argint.

Un iaz tare şi nou închidea calea apei neobosite. Valurile oţeloase se năpusteau mugind asupra zăgazurilor căptuşite cu bolovani, le hurducau, le pălmuiau, apoi, neputînd să le biruie, se aruncau turbate pe scîndurile lucioase la vale şi se prăbuşeau în vîrtejurile adînci ale hîlboanei. Zdrobite, răcnind de mînie, se zvîrcoleau în braţele vojului, pe urmă scăpau trudite şi alunecau gîlgîind pe prundişul arămiu...

Din jos de iaz, la marginea rîului, Saveta prundarului se închină de două ori spre oglinda încreţită a apei, ş-apoi, cu cofele pline, cu ochii în pămînt, încordată uşor sub povară, se îndreptă spre pîrlazul din fundul grădinii. Lîngă gardul de nuiele poposi oleacă. Braţele îi căzură moarte de-a lungul trupului, capul îi căzu pe piept, iar sub dunga neagră a genelor

îi răsăriră cîţiva picuri mărunţi de lacrămi, care se scurseră domol pe obrajii plini şi îmbujoraţi. Şi aşa rămase un răstimp, pierdută. Apoi privirea i se îndreptă spre turnuşoarele de spumă ce tropăiau în hîlboana iazului. În creierii ei prinseră a se vălmăşi o sumedenie de gînduri ciudate, nişte gînduri de cari îi era groază, care o chinuiau, dar care totuşi o ademeneau neîncetat de o vreme încoace... Într-un tîrziu se dezmetici şi, cu o sforţare crîntă, îşi curmă plînsul. Dar cînd ajunse la căscioara ţuguiată şi intră în pridvor, lacrimile o prididiră iarăşi, pe-a furişul.

Mă-sa, o femeie vînjoasă, c-o gură ca meliţa, suflecată pînă-n genunchi, văzînd-o pleoştită şi bocită, se cătrăni foc, şi se răpşti la ea:

— Ce-i cu tine, fato?... Ce te tot boceşti parcă te-ar fi părăsit mirele?...

Saveta tresări spăimîntată şi de-abia putu bîlbîi cîteva vorbe zdruncinate. Lacrimile însă începură a-i curge şi mai năvalnic.

Mama se uită mirată la fată. Dintru-ntîi vru s-o ocărească, să-i scoată nălucirile din cap. Dar cînd îi văzu ochii stinşi, obrajii arşi, cînd o văzu atît de posomorîtă, o cuprinse mila, parc-ar fi înţeles durerea mută ce se alină în lacrimile acelea. Şi glasul i se înmuie, privirea i se îndulci:

— Spune-mi, draga mamii, spune-mi mie, ce te doare?...

Fata se opri în prag, stătu o clipă pe gînduri, apoi răspunse cu glas năbuşit:

— Nimica, maică... Nimica... Zău, nimica...

Mama privi lung în urma ei, clătină din cap şi bombăni îngrijorată:

— Are ceva... de bună seamă are ceva fata asta...

În porumbiştea din dosul casei Saveta se opri. Întrebarea mamei îi răscolise deodată toată durerea. Simţea limpede cum i se îngreunează mintea, cum îi lîncezeşte sufletul. Genunchii începură a-i tremura.

Se lăsă jos şi-şi lipi fruntea de pămînt. Lacrimile îi secaseră. Numai oftări adînci se mai desprindeau din pieptul ei rotunjor, oftările plînsului uscat, care sugrumă sufletele. Părul ei bălan se zbătea ca peştele lîngă corpul întins între muşuroaiele firelor de păpuşoi.

O adiere blîndă, lină se furişă printre foile jumătate verzi, jumătate galbene ale porumbului. Spicele fîşiau tainic şi-şi plecau capetele, ferindu-se de căldura soarelui, care prinsese a le înţepa. Şi, din freamătul frunzelor-suliţe, parcă i se desluşea o povestire urîtă.

Pe Saveta o cutremură un fior de fierbinţeală din creştet pînă-n tălpi. Buzele ei stinse, învineţite murmurară trăgănat:

— Nu se poate... nu se poate...

De trei săptămîni îi furnică în urechi un gînd, de cînd îi spuse Florica pădurarului că feciorul popii se însoară, feciorul cel mai mare, cel de se face doftor, cel care... Cînd a auzit asta a simţit că i se înfige o săgeată otrăvită în inimă.

„Dacă e adevărat, mă arunc în hîlboana iazului", îşi zisese dînsa atunci, şi de-atunci o munceşte mereu gîndul acesta.

Privirea i se tulbură, sîngele îi clocoteşte în vine cînd se gîndeşte la ceea ce îndură ea de-atunci. Îşi încleaştă degetele în păr, se zvîrcoleşte deznădăjduită pe bulgării sfărmicioşi de pămînt şi se blestemă într-una şi-şi zice:

„Te-a bătut Dumnezeu, neruşinato, fiindcă ai păcătuit..."

Dar apoi, repede, fără nici o trecere, o năpădesc alte amintiri, lumea i se pare că se înseninează, şi-i pare rău că-şi afurişeşte iubirea. O rază dulce de nădejde îi pătrunde prin creieri, îi rînduieşte gîndurile învîltorite. Şi vuietele năpraznice încetează, înfrînte de adierea trecutului, care i se desfăşoară ca o poveste frumoasă, fermecătoare...

...Era spre toamnă atunci... era pe vremea secerişului, întocmai ca şi astăzi. Ea încă nu împlinise şaptesprezece ani. De-abia în vara aceea începuse a merge la horă. Şi-i ziceau oamenii „frumoasa lui Ion Prundarul"... Aşa-i ziceau.

Şi s-a întîlnit pe cîmp, venind de la holdă, s-a întîlnit cu feciorul popii. Şi feciorul popii era boier... boier mîndru... Ea i-a dat bineţe, cum se cuvine, iar el i-a mulţumit şi-a întrebat-o dacă nu i-e frică seara pe hotar. Dar încă nu era seară, şi ea a rîs şi i-a răspuns că nu i-e frică şi că încă nu e întuneric. El însă a zis că ba, se-ntunecă, şi că are s-o însoţească pînă-n sat, ca să nu-i fie frică... Şi ei îi era tare ruşine, şi de ruşine ce-i era la început, de-abia putu să bolborosească ceva.

Pe urmă totuşi s-a îmbărbătat, căci boierul era tare vorbăreţ şi ştia povesti multe lucruri vesele, de cari trebuia să rîdă cu hohot, şi altele duioase, de cari îi venea să plîngă. Şi-apoi avea boierul un glas moale, moale ca mătasa, care te mîngîia şi-ţi încălzea inima. Şi avea nişte ochi mari, negri, cu sclipiri ademenitoare, şi pe obrazul stîng, într-un drept cu mustăcioara de-abia mijită, un semn cît un pui de linte. Şi-i sta tare bine aşa...

Şi a tot povestit boierul... a povestit şi nu i-a stat gura nici o clipă. I-a spus c-a isprăvit cu învăţătura şi acuma se face doftor... Şi ea îl asculta bucu-

roasă, şi ar fi dorit să fie cît mai lung drumul pînă în sat...

Apoi, într-un loc, boierul s-a oprit... s-a oprit tocmai sub părul cel pădureţ din livada lui Siminoc. Pe jos era prund de pere sălbatece, mărunte şi galbene ca turta de ceară... Şi s-a oprit şi Saveta, cu toate că ceva îi spunea să nu se oprească... Ş-atunci boierul a tăcut şi a luat-o de mînă. Şi mîna lui era suptă şi rece ca o steluţă de zăpadă.

Saveta tremura... tremura ca varga de mesteacăn, şi inima îi zvîcnea nebuneşte. Şi feciorul popii a început a-i şopti vorbe dulci. Ea nu înţelegea rostul vorbelor lui, dar glasul îi mîngîia sufletul ca o sărutare de mamă... Şi feciorul popii a cuprins-o de mijloc... Ea a dat să-l respingă şi i-a zis cu voce răguşită: „Boierule, fii bun şi mă lasă-n pace"... Dar el a strîns-o şi mai pătimaş în braţe şi a sărutat-o pe buze. Şi-n minutul acela a simţit Saveta că deodată tot sîngele i se aprinde, că o pătrunde o fierbinţeală mare, că îi cad în jos braţele... Şi feciorul popii a putut face cu dînsa orice, căci dînsa nu i s-a mai împotrivit...

Era noapte cum se cade cînd a ajuns acasă şi mă-sa a certat-o... a certat-o ca pe-o slujnică. Atunci ei nu i-a păsat de dojană şi nu s-a spăimîntat de cuvintele de ocară. Acuma însă îi răsună în urechi ca o vijelie:

— Ia seama, fato, ia seama! Să nu-mi aud vorbe slabe pe urma ta! Să nu te pîngăreşti, să nu-mi faci ruşine, că de mi-i face, cu mîinile mele te-oi sluti, şi, slută, te-oi goni din ograda mea, să te duci încotro te-or duce ochii, să cerşeşti pomana oamenilor fără milă şi să nu-ţi mai aud nici de nume!...

Şi a doua zi Saveta iar s-a întîlnit cu feciorul popii. Şi dacă nu-l vedea două zile, Saveta nu mai avea

hodină. Şi odată, cînd feciorul popii plecase de-acasă pentru o săptămînă, Saveta s-a îmbolnăvit şi s-a topit ca o floare neudată...

Ca nişte fulgerări senine i se perindă acuma toate prin minte. Şi faţa parcă i se mai îmbujorează, parcă-i vine iar poftă de viaţă.

Dar gîndurile triste o cotropesc iar numaidecît, şi sufletul ei amărît se zbuciumă, se prăpădeşte în prăpastiile ce i le arată ziua de mîine. Îşi aduce aminte cum o ocoleşte acuma cînd o întîlneşte pe uliţă, cum se întoarce pe altă parte şi se face a n-o auzi cînd îi dă bineţe, cum e mai străin ca cel mai rău străin. Şi inima stă să-i pleznească de durere. Şi nu mai îndrăzneşte nici să nădăjduiască măcar că zvonurile despre însurătoarea lui să fie numai clevetiri.

Ar vrea totuşi să mai dea o dată faţă cu dînsul, să-şi citească din ochii lui osînda. Şi a fost de vreo cîteva ori... a fost pînă la poarta ogrăzii popii, dar n-a fost în stare să puie mîna pe clanţă. O pridideа plînsul, cuprinsă de sfială şi, buimăcită de ruşine, de-abia putea să se tîrască pînă acasă...

Apoi iar caută să se mîngîie... Da, aşa trebuia să se sfîrşească dragostea ei păcătoasă. Aşa i-a fost scris, pesemne. Ea nu-i de seama lui. Ea e proastă şi săracă. Ea i-a fost numai o jucărie, o petrecere de vreme. El e boier. El trebuie să-şi ia nevastă o cucoană... Dar deodată se opreşte şi se întinde, parcă s-ar împotrivi unei puteri vrăşmaşe.

„Nu-i adevărat!... Nu-i adevărat!"...

Şi-i vine să strige în gura mare, s-o audă toată lumea, că asta nu se poate, că asta-i o ruşine grozavă... Vorbele i se îngrămădesc în gît şi nu le poate rosti, cu toate că simte cum o sugrumă.

Soarele se grăbeşte cu paşi de uriaş spre sfinţitul roşu ca sîngele. Rătăceşte o clipă printre piscurile rumenite ale munţilor, apoi se scufundă încetinel, împroşcînd o ploaie de lumină ruginie pe coamele dealurilor din faţă.

În casa lui Ion Prundaru, la lumina înăbuşită a unui opaiţ, oamenii s-au aşezat la masă. Toropiţi de munca zilei, mănîncă lacom şi tăcuţi. Numai zăcănitul lingurilor de lemn şi ţupăitul buzelor se aude din cînd în cînd.

Pe la sfîrşitul mesei însă inimile se dezmorţesc. Deodată, prundarul îşi înalţă glasul:

— Duminecă se cunună feciorul popii...

Un moşneag alb ca oaia, cu obrajii pămîntii, icneşte ceva şi clatină din cap. O femeie ciupită de vărsat îşi propteşte lingura de ghizdul blidului şi se uită întrebătoare împrejur.

— Să-i dea Dumnezeu noroc şi fericire, că-i om bun şi milostiv, zice iar prundarul, ştergîndu-şi mustăţile.

Saveta se scoală tremurînd de pe laviţă. Faţa ei e galbenă ca frunza veştedă de frăgar. Iese din casă cu paşi rătăcitori şi i se pare că se năruie casa în urma ei...

Din dosul unui deal răsare luna şi se înalţă zgribulită, ca un sloi de gheaţă, în văzduhul înstelat. Un paianjeniş de lumină albă, rece, se aşterne peste desişurile codrilor adormiţi.

Pe cărarea din porumbişte, Saveta aleargă ca o smintită spre iaz. Ţărîna scîrţîie dureros subt leopăitul picioarelor ei desculţe. În buruieni, licuricii sclipesc ca nişte punctuliţe verzi, ca nişte ochi vrăjmaşi, înfuriaţi...

Şi rîul mugeşte înfricoşător în bezna nopţii. Un vînt rece, umed, învîltoreşte luciul oţelos. Zbîrci-

turile argintite se leagănă, se încurcă şi se sparg. O mogîldeaţă ciudată se zvîrcoleşte în apă cîteva clipe, făcînd-o să bolbocească. Valurile nemiloase o înhaţă repede şi o aruncă pe iaz la vale, în mijlocul vîrtejului spumos şi alb ca laptele strecorat. Vîrtejurile o leagănă, o apasă la fund, apoi iar o scot, o zvîrle la mal şi o acoperă cu nisip mărunt, ca pînza zăbranicului.

Luna zîmbeşte ca un om nepăsător şi se ascunde la spatele unui nour negru ca jalea.

RĂFUIALA

1.

Primenit de sărbătoare, gata de mult de ducă, Toma Lotru şedea mototol pe laviţă, cu coatele răzimate de marginea mesei, cu obrajii scufundaţi în găvanele palmelor, privind ţintă la un ochi de fereastră pe care gerul de astă-noapte zugrăvise sumedenie de figuri de gheaţă, ciudate şi întortocheate, ca visurile urîte ale unui om necăjit. Îşi bătea capul să le slovenească... Iată, colo-n mijloc, o minune mîndră şi mlădioasă, un trup frumos de femeie, proptit, şi-n dreapta, şi-n stînga, pe două matahale şterse şi prelinse. Şi jur împrejur se încolăcesc de-a valma iezme pocite, subţiri, dintre cari se desprind şi se împletesc, în rotogoale răzleţe, cununi de gheaţă argintie... Toma părea că începe să înţeleagă rostul acestor chipuri. Îşi încruntă sprîncenele, ca să le pătrundă mai bine, dar atunci un strop lat de apă se dezghiocă de sub pervaz, se prăvăli în cîrligături mărunte peste miezul geamului şi, deodată, toată icoana se mînji şi toate florile se schimonosiră...

Toma clipi vajnic de două ori, dezvălind doi ochi mari de cărbune stins. O fulgerare de pară lucitoare îi învioră o clipă privirea, o licărire de mînie pătimaşă, care însă se înecă îndată în nedumerirea ce-i ţinea încătuşat sufletul. O oboseală i se strecură prin mădulare. Simţea că îi ţîşneşte ceva din inimă, ceva nedesluşit încă, asemuitor şi cu durerea, şi cu mînia.

Şi-n răstimpuri îşi cîntărea nevasta prin păienjenişul pleoapelor întredeschise. O vedea aşa, ca prin ceaţă, sprijinindu-se cu o mînă de colţul mesei, îmbrăcată în haine frumoase sărbătoreşti, şi i se năzărea că vede o păpuşă de marmoră în fereastră, floricică ajunsă de rouă...

Îi era tare dragă Rafila, mai dragă ca ochii din cap. A luat-o săracă, numai cu cămaşa de pe ea, dar a trebuit s-o ia, că de n-ar fi luat-o, şi-ar fi făcut seama. N-a văzut el atunci nimic şi n-a vrut să audă nimic. Îi era dragă Rafila şi nu-i păsa de nimica.

Rafila a lăcrimat mult, foarte mult, cînd au făcut tocmeala. Era fată orfană, crescută şi îmbrăcată din mila oamenilor, obişnuită de mică cu plînsul. Plînsul îi fusese în viaţă toată mîngîierea, şi în bine, ca şi în rău. A mai slujit pe unde a apucat, şi aşa, încetul cu încetul, s-a pomenit fată mare, frumuşică şi sprintenă. Flăcăii toţi o iubeau, şi ea era blîndă şi bună cu toţi, dar tot satul ştia că numai cu Tănase Ursu se înţelege ea şi se potriveşte, cum se potrivesc două turturele.

A plîns mult Rafila cînd a făcut tocmeala cu Toma Lotru, şi de la tocmeală pînă la cununie nici nu i s-au zvîntat lacrimile. Măcar că Toma era flăcău voinic şi bogat, iar Tănase sărac ca degetul...

Toma a făcut, de dragul Rafilei, nuntă mare, cum rar se pomeneşte. Dar Rafila nu înceta de loc cu

plînsul... Şi cînd stătură înaintea altarului, cînd îi puse popa să zică sfîntul jurămînt, cu trei degete, pe sfînta cruce, Rafila a început să se bocească, de-i tremura şi cununiţa de flori din cosiţe. Şi toate femeile au plîns de mila ei, încît s-a cutremurat biserica de jale... Mai mult a semănat cununia aceea a prohod decît a nuntă... Şi toată lumea se mira şi se minuna, numai Toma nu se sinchisea de nimic, căci lui îi era tare dragă Rafila...

Şi a trecut de-atunci un an de zile... O seamă de oameni spuneau că trăiesc bine, ca o pereche de porumbei, iar alţii zvoneau că nu se prea învoiesc la toate, cum ar fi să se învoiască un bărbat tînăr cu o femeie tînără.

Rafila se topea pe zi ce mergea, cum se topeşte omul de omăt în bătaia razelor de soare. Îi pieriseră bujorii din obraji, era albă ca peretele. Totuşi, acum, de cînd s-a măritat, n-a mai văzut-o suflet de om plîngînd. Numai Toma o vedea adese cu ochii înroşiţi. Însă cînd da el s-o întrebe, ea începea a zîmbi, şi astfel Toma nu mai îndrăznea s-o necăjească. Cu toate că şi lui i se părea că zîmbetul acela prea seamănă a plîns.

Îi era tare dragă Rafila, şi, în sfîrşit, a băgat de seamă şi el că se veştejeşte şi se ofileşte ca o floare gingaşă copleşită de buruieni. Şi, de la o vreme, a început să se gîndească şi să se neliniştească din pricina aceasta.

Apoi, într-o clipă nenorocită, i-a venit în minte un nume, un nume ca oricare altul, dar ale cărui slove îi înţepară auzul ca nişte ace aprinse: „Tănase Ursu!"

Şi deodată parcă i s-ar fi făcut lumină în creieri. Părea că începe să înţeleagă multe lucruri pe care nu le înţelesese pînă acum.

AR AL RAIONULUI

În clipa aceea, însă, a simţit în inimă zvîcniri viforoase, a simţit că toată mintea i se tulbură ca o baltă în care se scurge un părăiaş nămolos.

Îi veni să se izbească cu capul de pereţi cînd îşi aduse aminte de bocetele celea nesfîrşite, cînd îşi aduse aminte cum n-a pus el seamă atunci pe bocetele acelea. Pentru ce nu şi-a căutat el de cap dacă a ştiut ce ştia toată lumea?... Bag seamă, i-a luat Dumnezeu minţile.

Dar îi era dragă Rafila ş-acum, poate mai dragă de cum i-a fost, şi simţea că mai degrabă ar face moarte de om decît să se despartă de ea.

Umbla ca un smintit şi nu îndrăznea să se apuce de nimic. Era voinic ca un brad şi se temea de toate umbrele, şi totuşi alerga nebun după umbre.

Se scula în miez de noapte şi pleca. Spunea că se duce departe... Şi-n capul satului se întorcea peste cîmp, sărea garduri, trecea prin grădini ca un hoţ, pînă ce ajungea iar în ograda lui. Ş-aici se dosea să nu-l vadă nimeni, ca un copil care a făcut ceva rău, şi sta tupilat toată ziua şi pîndea, aşteptînd să vadă ceva, să vie cineva. Îl apuca seara nemîncat şi nebăut, dar el nu se clintea din loc... Tîrziu, după ce se încredinţa că n-a văzut nimic bănuitor, se strecura iar pe unde a venit, cu acelaşi gol în suflet, cu aceeaşi dorinţă să afle ceva. Îi părea bine că n-a găsit nimic, dar îi părea şi rău. Ar fi vrut parcă să dea peste ceva, să puie mîna pe ceva, ca să ştie lămurit...

Şi aşa hoinărea neîntrerupt, cînd pe urmele lui, cînd pe urmele ei, totdeauna degeaba. Din toate alergăturile aceste n-a putut scoate nimic... Se chinuia şi se frămînta, nemaiştiind de ce să se apuce, simţind numai curat că o mînă vrăjmaşă îl împinge tot înainte şi că îmboldirea aceasta nu-i lasă odihnă.

Din om vesel, ce fusese pînă atunci, se făcu închis ca vremea de ploaie. Nu se mai arăta printre oameni, iar dacă-l cerceta cineva, nu mai ştia ce să spună, căci îi era frică să nu se dea de gol. I se părea că toate cuvintele îi sfîşie inima; din toate vorbele înţelegea vicleşuguri care se potriveau de minune cu starea lui, care poate erau rostite anume ca să-l batjocorească pe el. De multe ori îi trecea prin cap să se depărteze, să-şi ducă pe Rafila undeva, unde să nu i-o zărească ochi omenesc, să nu i-o poftească nimeni, să nu i-o pîngărească nici un gînd străin...

Ş-acuma, iată, totuşi vrea să meargă cu Rafila la o nuntă. Acuma vrea să-i dea drumul, să i-o vadă toată lumea. O duce el singur să se întîlnească cu Tănase.

„Da, îşi zicea el, căci Tănase are să fie şi el la nunta aceea, mai ales dacă ştie că şi Rafila va fi acolo... Că Tănase-i holtei, el se duce la toate nunţile..."

Nici nu-şi mai putea da seama cum s-a putut întîmpla una ca asta, măcar că numai ieri s-a petrecut... Îşi aducea aminte că au venit doi călăreţi, au venit şi l-au poftit la nuntă. El s-a codit cît s-a codit, dar călăreţii nu i-au dat răgaz, şi-n sfîrşit, a trebuit să le făgăduiască c-or merge negreşit, şi el şi Rafila.

— Aşa da, fireşte c-aşa! i-a zis atunci unul. Aşa se şi cade că, vezi, mirele nostru ţi-a fost cel mai bun prieten în holteşie!

— Şi mi se pare că sînteţi şi ceva neamuri... aşa, mai de departe, a adăogat cellalt.

— Apoi să veniţi nesmintit, să nu cumva să faceţi să nu veniţi, că s-ar supăra tare rău mirele...

Toma s-a uitat atunci cu coada ochiului la Rafila şi a văzut că ea zîmbeşte. Îi era pe limbă să întrebe

de Tănase. Dar totuşi n-a îndrăznit, i-a fost ruşine, şi a zis cu glas domol:

— Ne-om duce de bună seamă, puteţi fi hodiniţi!

I-a părut rău, atunci, îndată, că a făgăduit şi, după ce au ieşit călăreţii din casă, sta gata să fugă după ei şi să le spuie că nu s-or duce, mai bine orice...

Toată noaptea s-a zvîrcolit în pat, parc-ar fi fost culcat pe jăratec. Toate bătăile de cap, toate chinurile ce le îndura de o vreme încoace l-au năpădit deodată şi l-au gîtuit de parcă să-i scoată sufletul. În urmă, sleit de oboseală, a adormit hotărît să nu se ducă la nici o nuntă...

Dar a doua zi, cînd era de mers, şi-a schimbat gîndul.

— Să ne gătim, Rafilo, zise alene către nevastă-sa, că-i vremea să plecăm!

Rafila parcă ştia ce gînduri îl toropesc şi se uită la el plină de mirare:

— Ne ducem?

— Vezi bine c-om merge, dacă le-am făgăduit! răspunse Toma buimăcit, întorcîndu-se în altă parte.

— Fie cum vrei tu, Tomo! bîlbîi Rafila.

În sufletul lui Toma se aprinse o poftă nebună să dea faţă cu duşmanul, să se învrăjbească cu toată lumea...

Şi s-a îmbrăcat în hainele cele frumoase, în haine noi, cusute toate de mîna Rafilei. Şi-n vremea aceasta nu şi-a luat de loc ochii de la nevastă-sa. O pironea cu privirea, parc-ar fi vrut să-i citească gîndurile cele mai ascunse. Dar Rafila se îmbrăca şi ea repede, tăcută, şi pe faţa ei nu se deslueşea nici bucurie, nici întristare...

Ş-acum, de cînd tot stau aşa, gata de ducă, Toma parcă aştepta să zică ea ceva, să-l roage poate, iar ea

tăcea şi aştepta smerită şi liniştită, ca un boboc de vîzdoagă în oala de lut, şi-n loc de bucurie, parcă o umbră de plîns îi îmbrobodea obrajii de zăpadă.

În sfîrşit, Toma totuşi gemu:

— Mergem, Rafilo?

— Cum crezi tu că-i mai bine, răspunse nevasta cu glas stins.

— Dar dacă eşti îmbrăcată?

— Iar mă pot dezbrăca...

El o privi-n ochi şi băgă de seamă că buzele ei, subţiri şi umede ca două vrîstuţe de sînge, tremurau.

S-a sculat ca trăsnetul, şi-a încheiat sumanul la gît şi a pornit îndată:

— Haidem!

În mijlocul uliţei însă îşi aduse aminte că şi-a uitat acasă ciomagul. Se întoarse fuga, bodogănind printre dinţi:

— Semn rău!

Rafila îl aştepta în uliţă... O răpăială de omăt se cernea prin văzduh, învîltorită cînd şi cînd de suflări tăioase de vînt. Fărimituri de zăpadă, mărunte şi îngheţate, o izbeau în obraji şi-i alunecau în jos pe piept. Îşi duse mîna la ochi, ştergînd cîţiva picuri ce i se încurcau printre gene... Un fior rece o cutremură... Se simţea atît de stingheră în lume lîngă acest bărbat, de la care nu şi-a auzit nici un cuvînt dulce, a cărui dragoste şi dezmierdări o înfricoşau. Şi, aducîndu-şi aminte în treacăt de cellalt, de mîngîierile lui, de bucuriile şi de fericirea lor de odinioară, viaţa ce trebuia s-o ducă acum îi părea mai neagră ca moartea.

Toma veni gîfîind din casă, în mînă cu un băţ de cireş, încrestat cu flori. Văzîndu-l, Rafila simţi că i se sfredeleşte un fior de groază în inimă...

În toiul veseliei, toată casa clocotea ca un coș de albine cînd se apropie vijelia.

O ploscă înflorită trecea repede din mînă în mînă, cînd stoarsă, cînd iar plină. Nuntașii, cu fețele învăpăiate, cu glasurile răguşite şi aspre, horeau un cîntec, înăbuşind aproape de tot îngînatul viorilor celor patru lăutari cocoțați pe vîrful unui lădoi, după uşă. Bucătăreasa, suflecată pînă în genunchi, cu obrajii roşii şi arşi ca pojarul, c-o lingură uriaşă de lemn în mînă, se învîrtea în răstimpuri pe lîngă mesele încărcate de mîncări şi băuturi alese, chiuind şi tropăind în hohotul oaspeților. La vatră, o țigăncuşă toropită şi uscată bătea şi ea cînd şi cînd din picioare, scotocind prin oalele înşirate pe muchea cuptorului.

Acum se ridică Toma din capul mesei şi, întorcîndu-se către naşul cel mare, închină cu glas potolit:

— Să-ți dea Dumnezeu sănătate şi viață, să mai poți sărbători multe zile de praznic! Şi să ție Dumnezeu pe finii d-tale, să trăiască şi să-mbătrînească şi să se aibă dragi... mai dragi de cum se au alții!

— Mulțumim, Tomo! Să trăieşti şi tu şi să-ți trăiască şi nevasta! Să vă dea Dumnezeu noroc şi bucurie! răspunse naşul cu glas înălțat, apoi, după o scurtă tăcere, adăogă mai domol: Ți-a dat Dumnezeu o femeie ca un înger, numai să fiți sănătoşi...

Toma îi aruncă o privire nedumerită, parcă i-ar fi fost teamă că-l ia peste picior.

— Numai să vă ție Cel-de-Sus pacea şi liniştea casei! urmă naşul tot mai încet, şi vorbele lui erau călduroase şi blînde, ca un vînt moale de primăvară.

— Așa, așa, făcu Toma aducînd repede gîrliciul ploștii la gură și trăgînd o dușcă zdravănă. Așa!... Femeia-i bună, numai Dracu-i rău!

Și începu a rîde gros, ștergîndu-și buzele și mustățile cu mîneca cămășii.

Se arăta voios, ca un copil neostoit, dar de cîte ori se deschidea ușa, se cutremura și se înfiora, parcă l-ar fi mușcat un șarpe. Simțea și știa hotărît că trebuie să mai vină cineva...

Cît fusese drumul de lung, din Măgură și pînă aici, s-a tot frămîntat. Îl vedea parcă pe Tănase venind într-un ropot pe urma lor și se uita deseori îndărăt, dacă nu-i ajunge din urmă. Nevăzînd nimic, se mîngîia, zicîndu-și că Tănase o fi luat-o înainte...

În creierii lui se plămădeau fel de fel de gînduri, se învălmășeau fel de fel de planuri. Un glas îi șoptea parcă neîncetat cuvinte urîte, îl întărîta, făcîndu-l să-și grăbească pașii...

Cînd au ajuns la casa cu cinstea, s-a mirat grozav căci Tănase nu era acolo. S-a uitat cu de-amănuntul împrejur, dar nu l-a zărit... În clipa dintîi a simțit parcă un fel de durere, dar apoi a tresărit ca deșteptat dintr-un somn adînc, și o adiere caldă i-a netezit inima, ca și cînd i s-ar fi luat o piatră de moară de pe suflet. A răsuflat o dată din greu, uitîndu-se în grabă, pe-a furișul, la Rafila. Femeia era ca marmora...

Totuși, după ce s-a mai dezmeticit puțin din bucuria dintîi și a început iar a se gîndi, a simțit că Tănase tot o să vie, și-l aștepta cu tot dinadinsul, cum așteaptă oamenii cei bătrîni și neputincioși moartea.

Și pe la sfîrșitul mesei, cînd era veselia mai aprinsă, iacă, se deschide ușa, și în prag se ivi Tănase.

Era un flăcău înalt și drept ca lumînarea, cu o mustață neagră-cărbune, răsucită ca sfredelul, cu ochi mari și dulci, ca de copil nevinovat.

Dădu binețe și se așeză tocmai față-n față cu Toma.

— Să dea Dumnezeu bine, Tomo!

Toma dîrdîi apucat de friguri. I se părea că deodată toată casa începe a se învîrti nebunește, sălbatec, numai ei doi, el și cu Tănase, rămîn neclintiți, privindu-se cu priviri ucigașe.

— Pozna l-a adus aici... pozna, de bună seamă, murmură Toma.

Și de-acum încolo tot cheful i s-a dus, ca și cînd i l-ar fi luat cineva cu mîna. Fața i se încruntă repede, apoi i se îngălbeni ca unui mort. În zăpăceala ce-l cuprinsese, se ridică fără veste, cu gîndul să iasă afară, dar, rușinat de slăbiciunea aceasta, se grămădi îndată iarăși pe laviță.

Îi veni în minte femeia. Își plecă fruntea și, așa, se uită la dînsa. Două pete de sînge se revărsaseră pe obrajii Rafilei, și-n ochii ei, ațintiți asupra lui Tănase, lucea o văpaie neobișnuită.

În mintea lui Toma acum începură a se învîltori și a se zbate toate planurile făcute pînă aci, ca un șivoi de flăcări învrăjbite. Încet-încet, simțea cum se încheagă toate într-un mănunchi de foc, care-l îndeamnă și-i dă putere... Cu buzele învinețite, bombăni iar ca prin vis:

— Pozna l-a adus aci... pozna, de bună seamă...

Tănase rîdea văzîndu-l atît de încurcat, iar rîsul acesta îl durea pe Toma, parcă i-ar fi străpuns carnea cu cuie ruginite.

— Noroc, Tomo! strigă apoi Tănase iar, în gura mare. Ați mai venit și voi?

Toma nu răspunse nimic. Auzise limpede glasul, dar cuvintele îi sunau neînțelese, ca dangătele clopotelor trase în dungă... Deodată însă prinse o voce moale ca mătasa, o voce subțire și blîndă ca o mîngîiere de dragoste:

— Am venit, Tănase, și noi, la nuntă... Da' și tu ai venit?

Era glasul Rafilei.

— Apoi ce să mai facem? Ia-așa, ca cei holtei... Ne băgăm nasul în toate oalele, zise Tănase, și-apoi se întoarse spre Toma și începu a rîde cu un rîs prefăcut, care-l șfichiuia ca și cînd l-ar fi lovit cu bice.

— Ai, Tomo? zise iar Tănase.

Toma căscă larg gura, parc-ar fi voit să scoată o puzderie de sudălmi, dar limba-i era amorțită și lipită de cerul gurii și nu putu rosti nici o vorbă... Făcu un semn desperat cu capul.

Apoi îl străbătu un fior rece. Simțea că se face de rîs la oameni purtîndu-se astfel... Își luă dar inima în dinți și hotărî să nu mai ia în seamă nimic astă-seară. A simțit el dinainte că Tănase va veni, a știut el că trebuie să vie... acum i s-a împlinit așteptarea. Ce să se mai facă de rîs?

Începu jocul...

Întîi o pereche, apoi alte trei și iar altele, încît bubuiau podelele sub tropotele lor. Foșnetul poalelor înăsprite și chiuiturile se amestecau cu sunetele de vioară, cu fumul albăstrui de tutun, cu mirosul de mîncări și de oameni...

Toma ședea într-un ungher, dus pe gînduri. Fața lui era buhăită, ochii ieșiți din orbite, părea că trage de moarte. Ședea așa, cu privirile țintă în gol, iar înaintea lui puhoiul de oameni se frămîntau, cotindu-se cu nepăsare.

Rafila sta în picioare lîngă el, un trandafir alb în umbra unui pom sălbatec, uitîndu-se la cei ce jucau, cu ochii scînteietori, ruşinată că dintre nevestele de vîrsta ei numai ea nu joacă...

De departe, dintr-un alt colţ al casei, Tănase se uita la ea. De cîteva ori pornise spre dînsa, dar după cîţiva paşi iar se oprise. Mai tîrziu însă începu să se apropie încet, strecurîndu-se prin mulţime, pînă ce ajunse în preajma ei. Apoi iar stătu pe loc şi se dădu cîţiva paşi înapoi... În sfîrşit, nu se mai putu stăpîni. Îşi încheie pieptarul şi se duse drept la Rafila.

— Rafilo, vii la joc? întrebă cu glas slab, tremurător.

Femeia se uită la Toma. Dar el nu zise nici cîr, parcă n-ar fi auzit nimic. Numai ochii îi licăreau ca două mărgele de sticlă. Pe Rafila o înspăimîntară licăririle acestea şi nu îndrăzni să răspundă.

Aşa stătură un răstimp tustrei, nemişcaţi, ca nişte oameni de ceară.

Pe urmă Tănase întrebă iar, acum mai răspicat:

— Rafilo, auzi?... Vii la joc?

Rafila atinse pe bărbatu-său uşor pe umăr. Toma tresări ca ars, se uită buimăcit cînd la unul, cînd la cellalt, apoi zise cu glas răguşit, şters:

— Du-te... du-te, ce mă mai întrebi?!

Se uită cu băgare de seamă după ei şi văzu cum o prinde Tănase de mijloc şi cum o trage spre el. Văzu cum îşi odihneşte nevasta lui braţele pe braţele lui Tănase, cum îşi încolăceşte mîinile pe grumajii lui, cum se lipeşte de el. Vedea bine că feţele lor străluceau de o bucurie pătimaşă. Şi iată, acum povestesc... Tănase îi spune ceva, dar ea nu-l aude. Tănase îşi pleacă obrajii spre obrajii ei, parc-ar vrea s-o

sărute, şi ea zîmbeşte dulce, şi două ruji purpurii i se aprind în obraji...

Lui Toma i se părea că toată lumea e scăldată în sînge, că toate se tulbură şi se schimbă într-o uriaşă baltă mohorîtă. În clipa aceea, însă, o mînă groasă, noduroasă se apăsă pe umărul lui, şi un glas răguşit şi tremurat îl izbi în urechi:

— Nu te uita la ei, Tomo!... Lasă-i în pace să se veselească şi nu te mai uita la ei!

Toma se întoarse speriat, ca un hoţ prins cu ocaua mică. Un om sălbatec la căutătură sta înaintea lui şi zîmbea batjocoritor. Era Gavrilă Boroiu. Se lăsă alene pe laviţă, lîngă Toma, şi începu să-l cumin-ţească.

— Femeia e bună spînzurată, auzi tu, Tomo?... Aşa-i cum îţi spun eu, degeaba crezi c-aşa ş-aşa... Din femeie se trag toate fărădelegile şi toate păcatele lumii...

Se opri oleacă, aşteptînd parcă vreun îndemn din partea lui Toma. Acesta însă nu zise nimic.

— Măi Tomo! Tu eşti prost! Zău eşti prost! Că tu nu ştii ce să faci... Dreptu-i? Îl înhăţă pe Toma de umăr şi-l scutură, privindu-l drept în ochi: Dreptu-i?

Toma se clătină, întoarse faţa şi nu răspunse.

— Mă! începu iar Boroiu. Ce te uiţi tu atîta la ei? Ce te tot uiţi? Ce folos să te uiţi?... Ascultă ce-ţi spun eu, că io-s om păţit şi umblat în lume... Eu am prins-o odată pe-a mea, pe cea dintîi, am prins-o tot aşa, ş-acolo pe loc am sugrumat-o... Ce te frămînţi tu atîta?... Am şezut un an în temniţă, şi iată-mă!

Toma îl măsură înspăimîntat, apoi se depărtă încet de lîngă el.

— Mă, auzi? îi şopti Gavrilă, apropiindu-se iar. Ia seama ce-ţi spun eu!... Spînzurată-i bună femeia, da, spînzurată cu picioarele-n sus!

Toma dădu din cap tăgăduitor. El ştia bine ce vrea el să facă, dar nu îndrăznea încă s-o facă. Degeaba îl oţelea Boroiu, el ştia ce ştia. Şi cu cît îl povăţuia mai stăruitor Gavrilă, cu atît vedea mai limpede ce trebuie să facă, cu atît se întărea mai mult în gîndurile lui.

— Femeia-i iad, măi Tomo, femeia-i drac împeliţat, îi spunea Boroiu, iar Toma răspunse într-un tîrziu:

— Bărbatu-i de vină, Gavrilă!

Şi acuma, deodată, parcă se simţi mai bine. D-aici încolo se uita liniştit la cei doi şi nu se mai amăra dacă-i vedea şoptindu-şi. Îşi zicea mereu, c-un zîmbet searbăd pe buze: „Bărbatu-i de vină!"...

Şi mai tîrziu, cînd conteni jocul pentru o clipă, el însuşi a început vorba cu Tănase. S-au întrebat de sănătate şi au povestit ca doi prieteni buni, au povestit întocmai cum povesteau odinioară cînd erau amîndoi holtei, cînd încă nu era între ei nimic.

— Voi cînd vă duceţi acasă? întrebă printre altele Tănase.

— Om porni şi noi colo spre amiazi, dacă s-o mai potoli gerul, răspunse Toma adăogînd repede: Da' tu?

— Păi ştiu eu? M-aş duce, ş-aş şi rămînea... Nu ştiu cum ar fi mai bine...

— Hai să mergem împreună! zise Toma repede.

Tănase stătu o clipă pe gînduri. Îşi acoperi ochii cu dosul palmei, uitîndu-se printre degete la Rafila. Nevasta stătea deoparte, cu faţa îmbujorată, ademenitoare ca o zînă din poveşti.

— Bine! strigă în sfîrşit Tănase, vesel.

Ş-apoi jocul începu iarăşi, mai zgomotos şi mai pătimaş, ca un vîrtej de dragoste.

3.

Într-amiezi frigul se dezmorţi. Cetele de nori plumburii se răzleţiră, dezvălind pe-alocuri în văzduh pete luminoase albastre. Printr-o crăpătură destrămată, soarele de iarnă îşi vîrî obrajii aprinşi, aşternînd o spoială strălucitoare deasupra pămîntului îmbrăcat în haină albă...

Rafila şi cei doi bărbaţi, cotoşmăniţi bine în haine călduroase, înaintau pe drumul gheţos ce şerpuia printre strîmtorile Poienii. Zăpada scîrţîia sub tălpile lor, ca şi cobitul unei păsări a morţii.

Mai aveau o postată bună pînă-n Măgură.

Toma mergea înainte, sprijinindu-se în băţul de cireş, cu paşi mari, grei, cu capu-n pămînt, parcă toată grija lui ar fi fost să nu alunece. Mai în urmă veneau ceilalţi doi, tîndălind şi povestind cu glas domol. Din cînd în cînd îşi grăbeau mersul ca s-ajungă din urmă pe Toma, dar apoi iar rămîneau înapoi.

Şi după o vreme cerul începu iar să se posomorască...

Norii cenuşii se tolăneau prin văzduhul înăbuşit, gata-gata să se rostogolească pe pămînt, măturînd în treacăt crestele dealurilor din preajma drumului. Fulgii se legănau în aer, căzînd fără zgomot şi aşternîndu-se peste straturile de zăpadă sfărmăcioasă.

Vuiete de vînt alergau, în răstimpuri, prin pădurile moarte, scuturînd sălbatec crengile copacilor despuiaţi...

Toma înainta din ce în ce mai repede, lăsînd pe cei doi departe în urmă, încît acuma nu mai auzea nimic din vorbele lor... Sîngele îi fierbea în vine. Îi era cald, aşa că trebui să-şi descheie sumanul la gît... Şi, cînd şi cînd, pumnii i se încleştau straşnic, parc-ar fi strîns pe cineva de beregată.

Un şir lung de plopi bătrîni străjuia drumul. Capetele lor se închinau, vîjîind, cînd încoace, cînd încolo... Deodată, o creangă neagră, uscată, ca o mînă uriaşă de om, se rupse ţipînd ascuţit şi căzu tocmai în faţa lui.

Toma stătu locului şi se uită repede înapoi.

Tănase venea încetinel cu Rafila, mînă în mînă, ca doi logodnici. Omătul le pălmuia obrajii, dar ei totuşi parcă zîmbeau.

Inima lui Toma începu a zvîcni să plesnească. O auzea limpede cum se izbeşte de coaste, ca peştele-n undiţă. Simţea cum îi clocoteşte sîngele ca într-o căldare. Şi un glas îl îndemna mereu dinlăuntru.

„Acum!... Acum!" îşi zise Toma încet.

A sărit repede la Tănase şi l-a prins de gît.

— Amu să ne răfuim, Tănase!

Rafila se aruncă orbeşte între ei, dar o mînă de fier o zvîntură de-acolo, încît căzu mototol la poalele unui plop găunos. D-aici trebuia să vadă cum învineţeşte Tănase în mîinile lui Toma, cum îi cade căciula din cap, cum i se îngroaşe vinele pe tîmple şi pe frunte. Ea închise ochii plină de groază.

Un geamăt dureros, slab, prelungit bîjbîi prin aer, apoi nişte gîfîituri grele, pe urmă şi acestea se împrăştiară pe aripile vîntului şuierător...

— Adevărat?

— Adevărat...

— Nu-i rău... Şi spune: n-a zis nimic cînd ai sărutat-o?

— Nu... adică... da, da... cred c-a zis ceva... Da, bineînţeles c-a zis...

Marcsi ridică spre el ochii mari, negri şi-i urmări cu atenţie cuvintele. Pe Ajkay îl tulbură privirea fetei. Roşi puţin, se bîlbîi puţin, îşi pipăi cam nervos cu degetele lanţul de la ceas... şi apoi continuă să tacă.

Marcsi îşi trase scaunul mai aproape de tînărul chipeş şi nu-şi mai luă privirea de la el. Din ochii mari, strălucitori ai fetei care abia împlinise optsprezece ani iradia în clipa aceasta o lumină ciudată. Încurajare, speranţă. Pe Ajkay privirea vrăjită îl înlănţui. Mai bolborosi cîteva cuvinte neînţelese... şi nimic mai mult.

La plecare, strînse îndelung mînuţa lui Marcsi. I se vedea pe faţă că voia să-i spună ceva. Fata vru să-l încurajeze. Îl privi. Şi Ajkay iar nu putu vorbi...

Pe Marcsi purtarea ciudată a tînărului o scoase cu totul din fire. Îl iubea pe Ajkay şi ştia că şi el o iubeşte. Însuma toate acele calităţi datorită cărora un bărbat poate deveni idealul fetelor. Era cunoscut ca un om chipeş, destul de deştept şi foarte bogat. Se bucura de mare căutare în faţa fetelor şi a mamelor. Şi totuşi Marcsi era gata să plîngă după fiecare vizită a lui Ajkay. Aştepta mai multe de la dragoste: cuvinte dulci, înflăcărate, îmbrăţişări pătimaşe, sărutări fierbinţi. Cu toate că are acum optsprezece ani, şi acesta este al doilea admirator vrednic de luat în seamă, pe ea încă n-o sărutase un bărbat. Zadarnic îl încuraja, Ajkay nu-i spusese nici măcar: „te iubesc". Deşi toată lumea ştia că i-e dragă. Cînd venea însă rîndul mărturisirilor, se tulbura, se fîstîcea, bolborosea — şi după aceea tăcea. De doi ani, această scenă se repetase de nenumărate ori şi se sfîrşise, cu consecvenţă, mereu la fel.

În vremea asta, sosise în orăşelul de provincie un sublocotenent tînăr, cu obraji de fată. Îl chema Rohonczy. Dansa bine, iubea cu pasiune sporturile, în societate ştia să povestească de fiecare dată istorioare, considerate „spirituale"... Într-un cuvînt, era un om isteţ şi, foarte curînd, toată lumea îl îndrăgi.

La o serată o cunoscu pe Marcsi.

— Marcsi, şopti febril, chiar în timpul primului ceardaş, te ador...

Marcsi îl privi. Ochii sublocotenentului străluceau de lumina dragostei.

„În sfîrşit, în sfîrşit!" gîndi fata în sinea ei şi se lipi mai strîns de tunica de gală, cu brandenburguri aurite.

De pe buzele lui Rohonczy cuvintele înflăcărate, drăgăstoase, dulci curgeau fără încetare. Marcsi asculta ameţită această revărsare necunoscută, vrăjită.

— Marcsi dragă, spune, mă iubeşti şi dumneata puţin? Măcar puţin de tot...

Marcsi înclină capul, fără cuvinte. Nu mai vedea, nu mai simţea nimic. În auz îi susurau, necontenit, numai cuvintele mieroase ale micului sublocotenent:

— Te ador, Marcsika! Te iubesc neţărmurit...

Vorbele le mai auzi şi atunci cînd căpşorul ei se odihnea pe pernele moi, albe ca zăpada, şi cînd pe pleoape i se aşternu obositor somnul. Vedea privirea înflăcărată a sublocotenentului căutînd-o pe a ei. Simţea cum îi cuprinde cu braţul vînjos mijlocul, cum o strînge la piept şi nu putea, nu voia să se opună. Inima îi era plină de un simţămînt dulce, necunoscut pînă atunci. Era nespus de mulţumită, de fericită...

Apoi imaginaţia ei scînteietoare îşi ţese mai departe jocurile aurite. Zboară pe aripile ei iuţi spre tărîmuri îndepărtate, spre meleaguri fermecătoare... Se vede într-o pădure verde, înflorită. Pluteşte bucuroasă, veselă în marea de flori colorată. Un mac cu o cupă mare, roşie ca sîngele, o priveşte, înclinîndu-se spre ea. Îl rupe ca să i-l dea lui. Rătăceşte visătoare şi ascultă ameţită respiraţia naturii înflorite, primenite, acele sunete ciudate, răscolitoare, a căror dulce armonie revarsă fericire, dragoste veşnică... Şi deodată apare El... Se aşează la rădăcina unui stejar bătrîn, scorburos. El îi ia mîna. Ochii li se întîlnesc. Se aude o melodie dulce, de vis. Parcă un cor de îngeri ar cînta un imn ceresc, atît de plăcută, atrăgătoare, ispititoare e muzica aceasta. Îi cuprinde mijlocul, iar ea îşi reazimă de pieptul lui căpşorul cu bucle blonde. Amîndoi îşi şoptesc febril: te iubesc. Buzele lor se unesc, îmbătate de dragoste. Un curent de foc, de fulgere le trece prin vine şi le biciuieşte sîngele înfierbîntat într-o voluptoasă furnicare...

Deschide ochii. Pe buze mai simte încă flacăra sărutului, dar în jurul ei totul e întunecos. Cîteva clipe nu-şi dă seama dacă visează sau e trează. În urechi îi sună într-una cîntecul fermecător, aude melodia legănată, ritmică. Apoi sunetele molcome răsună mai puternice, mai hotărîte. Acum poate distinge limpede cîntecul *Numai o fată frumoasă este în lumea asta...*

Marcsi abia acum înţelege ce se întîmplă. „Bine, dar asta e o serenadă".

— Oare cine să fie?

Cine altul ar putea fi decît el, care ştie să-şi învăluie dragostea în asemenea cuvinte dulci, încîntătoare!

Sare sprintenă din pat şi aleargă la fereastră. Ridică puţin perdeaua şi se uită afară. Inimioara-i bate atît de tare, încît de bătăile ei abia mai aude muzica.

— Oare într-adevăr el este?

Era el. Rezemat de fereastră, calm, puţin somnoros, îşi fuma ţigara. Din cînd în cînd, sufla scrumul, şi atunci focul roşiatic îi lumina chipul.

— Ceardaşul! mormăi acum, cu glas cherchelit.

— El e... el e! şopti Marcsi.

— Marcsi!

— Cine-i?

— Te-ai sculat?

— Da.

— Culcă-te.

— Da.

— Nu-mi plac manierele astea copilăreşti. Tu nu eşti potrivită pentru el, el nu-i potrivit pentru tine. De ce să vă amărîţi zadarnic?...

Era mama. A plecat, dar Marcsi rămase la fereastră, şi privea, privea cu plăcere la sublocotenen-

tul acela tînăr, cu obraji de fată, care nu-i potrivit pentru ea şi pentru care nici ea nu este potrivită. Şi-şi frămînta mintea, de ce oare stau lucrurile aşa şi de ce nu stau altfel?...

După aceea, Rohonczy deveni oaspetele de fiecare zi al casei Andorffy. Şi Marcsi îşi întări din ce în ce convingerea că micul sublocotenent este de o sută de ori mai de soi decît Ajkay.

Sublocotenentul şi Ajkay se întîlniră de multe ori în casa Andorffy. Marcsi îi compara involuntar pe cei doi bărbaţi: Cît de vioi, de iscusit, de plăcut este Rohonczy! Ce sumbru, închis şi greu de urnit e Ajkay!

„Şi de ăsta am fost îndrăgostită eu?" se îngrozea la capătul filozofărilor ei.

Idila dură aproape un an. Marcsi nu apuca să iasă pe poartă, că sublocotenentul o aştepta şi o întovărăşea peste tot, conducînd-o înapoi acasă. Şi mereu îşi cînta în fel şi chip dragostea lui neţărmurită. Marcsi se bucura sincer ori de cîte ori se întîlnea şi era împreună cu el, dar inima ei tînjea după ceva mai mult. Sărutul acela înfocat, sărutul visat îi mai ardea încă buzele. Rîvnea după ceva ce-i semăna, rîvnea să fie sărutată cu adevărat. O mistuia o curiozitate chinuitoare. Aştepta ceva extraordinar, ceva imens de la acest „ceva" necunoscut.

Stătea de multe ori, în doi, cu sublocotenentul şi în astfel de prilejuri el îi zugrăvea în culori pătrunzătoare sentimentele sale nemăsurate... dar nimic mai mult.

Marcsi se necăjea. Asemenea unui copil căruia nu i se împlineşte un capriciu. Lăcrima chiar, în taină, şi-i făcea laşi, mitocani, stîngaci pe toţi bărbaţii...

S-a întîmplat însă ca sublocotenentul Rohonczy să fie nevoit să plece tot atît de neaşteptat pe cît de

neașteptat venise. Din cauza unei chestiuni de serviciu, a fost transferat la un alt regiment. Abia i-a rămas atîta vreme cît să-și ia rămas bun.

— Așadar pleci? îl întrebă Marcsi cînd Rohonczy veni în vizită de adio.

— Din păcate...

— Pleci cu adevărat?

— Plec, dar inima mea rămîne aici.

Apoi, nu se știe cum, brațul sublocotenentului rătăci pe mijlocul ei, Marcsi își aplecă ușor capul într-o parte și Rohonczy o sărută... pe obraz...

Au trecut ani de atunci.

Marcsi este de mult soția lui Ajkay, dar își aduce totuși adeseori aminte de tînărul sublocotenent cu obraji de fată și de dorința ei din vremea cînd era nemăritată. Și acum inima îi mai tresare cînd se gîndește la prima ei serenadă și simte și astăzi pe buze acel sărut înflăcărat, de vis.

„Nu există ceva asemănător în realitate!"

Și-și descoase bărbatul:

— Spune-mi, Géza, dar cinstit: afară de mine ai mai făcut cumva curte și altor fete?

— Desigur, și încă nu uneia singure!

— Și spune sincer, ai sărutat fetele acelea?

— Nu, sufletele, pe nici una.

— De ce?

— Știu și eu de ce...

Marcsi rămîne pe gînduri. Își aduce aminte de sublocotenent (cum se numea oare?), de despărțire și de primul ei sărut. Își scutură nemulțumită căpșorul frumos, iar apoi, cam îmbufnată, îi ciripește bărbatului:

— Voi bărbații sînteți atît de nerozi și de lași!

OSTAŞUL

1.

— Infanterist Kerekes!

— *Hier!*

— Măi Kerekes, băiatule!... Tu eşti un soldat cinstit, de treabă! Sînt mulţumit de tine! E mulţumit de tine şi domnul sublocotenent! Eşti un băiat de ispravă... Ai înţeles?

— Da, să trăiţi, domnule căpitan!

— Aşadar, Kerekes băiete... dumneata eşti... cum se cheamă... adică... un soldat... ăsta... cumse cade... apoi eu pe tine... pe dumneata... te laud aici, la raportul companiei. Ai înţeles?

— La ordinele dumneavoastră!

— Te laud. Bun! *Abtreten!*

Infanteristul Kerekes András îşi ridică brusc mîna la cozoroc, de parcă ar fi fost fulgerat, apoi se întoarse cu vuiet mare şi într-o clipită dispăru din raza de acţiune a severei priviri a căpitanului.

Domnul căpitan era unul dintre acei comandanţi care au dobîndit faimă fiindcă nici pui de om nu i-a văzut zîmbind vreodată în faţa subalternilor. Şi asta

e culmea severității. Căci răcanul îi iartă superiorului orice: că-l priponește la stîlp, că-l ferecă în lanțuri grele, că-l pălmuiește, că-l bate cu latul sabiei... totul pe lumea asta frumoasă, numai un singur lucru îi cere cu umilința cuvenită (firește, în gînd, nu în cuvinte): să coboare și comandantul pînă la el... un pic... să zîmbească uneori... măcar o dată pe săptămînă, pe lună... Lucru curios, dar totuși așa este! Probabil că asta se naște o dată cu răcanul...

Căpitanul lui Kerekes nu făcuse încă niciodată lucrul acesta. El își ținea zilnic cu punctualitate raportul, trimitea vreo cîțiva la răcoare — cînd subordonarea și disciplina sau voința lui atotputernică o cereau — și cu asta își epuiza, mai mult sau mai puțin, datoria de părinte față de compania sa. Cu atît mai mare a fost așadar surpriza, înmărmurirea cînd trupa auzi aceste osanale răsunînd asupra căpățînii rotunde a lui Kerekes...

Că Kerekes este un soldat bun, un om punctual, harnic, o știa pînă și *fox-terrier*-ul domnului sublocotenent... Dar că ar fi un soldat chiar atît de bun, încît... ei bine, era atît de neașteptat, de parcă însuși domnul căpitan ar fi izbucnit în hohote, fără nici un motiv, în fața frontului.

Mai tîrziu, domnul plutonier îndrăzni, cu anumită evlavie, să facă, timid, remarca:

— Infanterist Kerekes, apoi să ai grijă! Doar știi că domnul căpitan nu-și risipește laudele de pomană!

Dar pe urmă, ca nu cumva din cauza întîmplătoarei note minore să-i scadă autoritatea în fața celorlalți flăcăi, ce căscau gura, continuă, hodorogind ca o oală crăpată:

— Iar voi, turmă, luaţi exemplu de la Kerekes András, şi purtaţi-vă aşa, ca să...

Şi aşa mai departe.

Aici urmă o nouă glorificare a eroului obştesc Kerekes.

Respectul faţă de András creştea din clipă în clipă, încît acestuia începea aproape să-i fie ruşine de mulţimea laudelor.

Domnul căprar ajunse cu respectul faţă de el pînă acolo, încît nici nu-l mai tutuia, ci-i spunea „dumneata"... Dumneata ! Dacă vă puteţi închipui ce teribilă cinste e acest „dumneata", mai ales cînd vine din partea domnilor căprari, vă puteţi da seama că acest „dumneata" nevinovat a avut efectul unui trăsnet asupra celorlalţi războinici.

Ariviştii îi invidiau situaţia, laudele, respectul; neariviştii îndrăzneau să i se adreseze cu supunere şi numai foarte rar; iar cei daţi naibii (şi anume aceia care cunoşteau din practică pînă şi cele mai neînsemnate paragrafe ale codului penal) chicoteau ironic pe seama viteazului Kerekes...

Inima lui Kerekes András era gata să plesnească de atîta bucurie şi fericire. El... Kerekes András! El... de care ceilalţi rîseseră pentru că nici măcar ibovnică nu are... El... El are parte de o asemenea cinste ! Nu ! E cam prea multă fericire, e prea bine... Atîta nu poate îndura sufletul lui...

Se întinse pe pat (de data asta sergentul închise ochii şi nu băgă de seamă abaterea, strigătoare la cer, de la regulament) şi încercă să gîndească... Oare cui datorează toate acestea?

Inima-i bătea atît de puternic, sufletul îi era atît de plin de acest eveniment îmbucurător, de această nemaipomenită cinste, că nu putu dormi toată noap-

tea... Mereu îl vedea în faţa lui pe căpitan... Îi zărea ochii severi, lucitori cum alergă furioşi de-a lungul trupei încremenite... apoi privirea îl caută pe el, pe el... pe Kerekes András... Îl găseşte... asprimea, furia fac deodată loc unei scînteieri pline de bunătate, de dragoste... ceva ce încă nici un soldat de rînd n-a descoperit în ochii căpitanului... Apoi ochii pătrunzători ai căpitanului sever, aspru încep să zîmbească, şi îi zîmbesc, îi zîmbesc... dar numai lui... lui Kerekes András... Apoi obrazul căpitanului tresare un pic... ochii îi rîd... şi rîde severul, asprul domn căpitan! Domnul căpitan rîde... rîde la el... la Kerekes András!

Şi ochii soldatului Kerekes se închid... faţa îi iradiază de un zîmbet fericit... adoarme...

Se visează acasă... în uniformă frumoasă de gală... pe guler cu o steluţă mică-mititică, albă... Ostaşul Kerekes a ajuns *freiter*... Bărbaţi, femei îl privesc cu mirare... pe Kerekes András... Fetele vorbesc în şoaptă despre el şi-i aruncă priviri pline de evlavie, de dragoste... lui Kerekes András... Dar lui nu-i trebuie decît una... Numai una singură... Hei, dar aceea face cît toate fetele din lume... nu-i alta mai frumoasă ca ea cît e pămîntul de mare... O va şi lua de nevastă cînd îi vor da drumul...

Şi doarme, şi visează lin... Pe faţă are un zîmbet fericit... vîrful mustăcioarei mijinde îi tresare din cînd în cînd...

Avansarea lui Kerekes András avu loc într-o zi însorită de primăvară.

În curtea cazărmii, salcîmii tezaurului obştesc străluceau în toată splendoarea lor... Adică numai cu splendoarea. Pentru că în incinta ocupată de cazarmă şi bieţii salcîmi sînt supuşi celei mai severe discipline.

Sînt tot mereu tunşi, curăţaţi, prinşi în chingi, pînă cînd aruncă umbra prescrisă *reglementmässig*. Iar „umbrei din vistieria obştească i se pretinde ca:

să înfăţişeze în cea mai mare măsură posibilă toate proprietăţile generale exterioare ale umbrei,

dar pe lîngă aceasta, să nu fie atît de deasă încît să moleşească pe patriotul sub arme care se refugiază în braţele ei, ci

să-l facă pe oaspetele însetat de răcoare să simtă mereu şi întotdeauna că Domnul-Dumnezeu a împrumutat razelor de soare, în schimbul taxelor reglementare, o acţiune care însufleţeşte şi căleşte în mod deosebit." (Extras din partea I a regulamentului de serviciu, intitulată *Îndrumări asupra felului în care se procedează cu copacii tezaurului public.)*

În curtea cazărmii de care e vorba, salcîmii amintiţi, ce străluceau în toată splendoarea lor, au fost denumiţi şi recunoscuţi la unison drept „copacii model ai întregii armate", pentru că în zilele de vară nu exista pe faţa pămîntului vreun muritor rătăcit care, dacă se retrăgea măcar pentru un singur minut în umbra lor ispititoare, să nu fi asudat cît ar fi trebuit pe cel puţin trei ani înainte.

După această reuşită digresiune, mă întorc la povestea domnului Kerekes.

Trupele se pregăteau de inspecţia de primăvară.

Generalul-inspector sosise în gară de cu seară şi, printre uralele furtunoase ale populaţiei oraşului, descinsese la hotelul „Regele cel bun".

Fiii lui Marte din garnizoana locală nu făceau altceva de două săptămîni încoace decît să tocească numele de botez, de familie, şi Dumnezeu ştie ce fel

de alte nume ale domnului general, sub supravegherea cuvenită şi controlul corespunzător.

Întrucît regulamentul cere cu hotărîre ca în scopul cruţării oamenilor şi materialelor trupa să nu fie adunată nici mai devreme, nici mai tîrziu decît o cere inspecţia, domnul căpitan şi-a aliniat de îndată compania în ţinută de gală, o oră mai devreme.

În umbra salcîmilor, ce străluceau în toată splendoarea lor, compania stătea în poziţie de voie, într-un comod *ruht*, şi aştepta cu răbdare. Oamenii erau aproape copţi din cauza umbrei. Miliarde de înjurături alese se înălţau pe furiş înspre cerul azuriu.

Domnul căpitan căscă, aşa că strălucitoarea subbărbie a chipiului său era să-şi piardă luciul... pe vecie. Domnul sublocotenent căscă... domnul plutonier căscă şi el... (Fericiţi oameni! Voi aveţi voie... Vă bălăbăniţi în spatele domnului căpitan)... Ceilalţi urmăreau cu invidie căscatul nestingherit al domnului căpitan & comp. ...

În sfîrşit, sosi momentul inspecţiei.

Ceasul din turnul apropiat numără încet, cu demnitate, sferturile, orele...

Pe poarta cazărmii intră în trap întins o caleaşcă. Garda prezintă armele... Sabia căpitanului zboară din teacă... Sublocotenentul mai măsoară cu o ultimă privire teaca săbiei sale, ce-i slujeşte de oglindă, îşi drege gulerul şi-şi mai răsuceşte o dată mustaţa.

Apoi izbucneşte comanda răsunătoare a căpitanului. Compania încremeneşte, ca şi cum ar fi crescut din pămînt. Zid viu, dar neclintit!

Generalul primeşte raportul şi coboară din trăsură cu o încetineală serioasă, solemnă. Cu paşi scurţi, de raţă, se apropie de trupă. Trece de-a lungul ei.

Capetele şi privirile urmăresc ţepene, rigide statura *embonpoint* a generalului.

Şi acest general — ca îndeobşte aproape toţi colegii săi — era pe deplin conştient că impune numai prin îmbrăcămintea şi burta sa nemăsurată. Aceste două laturi ale strălucirii sale se şi trudea să le scoată cît mai mult în relief. Fără vreun alt cuvînt, se aşeză în faţa frontului, îşi îndepărtă picioarele scurte, îşi împinse burta înainte şi cu glas răguşit întrebă:

— Are cineva vreo plîngere, cerere, raport?... Dacă are, să iasă cu curaj în faţă!

Şi aşteptă.

Firește, nu ieşi nimenea. Căci ar fi fost vai şi amar de el.

Şi apoi, pe cînd generalul trecu din nou în revistă compania, privirea îi fu atrasă de chipul lui Kerekes András.

— Cine-i individul acela, cu înfăţişare de nerod?

— La care binevoiţi să vă referiţi, domnule general?

— Uite la ăsta! zice generalul cam înciudat şi-l arată pe ostaşul Kerekes.

— Kerekes András, domnule general, cel mai destoinic soldat din companie.

— Aşa?... Pare tîmpit de-a binelea.

— La ordinul dumneavoastră, domnule general! încuviinţă căpitanul cu un zîmbet silit.

— Ei... e bine!

Generalul se urcă iarăşi cu chiu, cu vai în trăsură, compania dădu onorul şi inspecţia se termină.

A doua zi, soldatul Kerekes András fu chemat la raportul companiei. Domnului general îi plăcuse foarte mult tîmpitul cu înfăţişare neroadă şi dădu ordin companiei să-l trimită la dînsul — ca ordonanţă.

Căpitanul, cu inima îndurerată, se supuse dorinţei generalului, pentru că trebuia să se supună.

— Infanterist Kerekes... apoi să te porţi bine, nu cumva să faci compania de ruşine... De altfel, ştiu şi aşa că domnul general va fi mulţumit de tine...

Infanteristul Kerekes fu avansat...

2.

Kerekes András îşi îndeplinea cu punctualitate roboteala ce-i revenea, conform îndrumărilor distinsei doamne general... Era modest şi supus, lucrul cel mai important la ordonanţe, şi generalul (probabil din însărcinarea atotputernicei sale neveste) nu lăsa să treacă nici o zi fără a-şi exprima suprema sa preţuire.

De fapt, generalul alesese bine... Privirea lui ascuţită de militar se înşela foarte rar în privinţa oamenilor, dar alegerea de acuma îi reuşise, hotărît, peste aşteptări. Kerekes era un model de valet credincios.

Generalului i se păruse curios încă din primele zile că stimata lui nevastă îl copleşeşte pe Kerekes cu laude nemăsurate şi zîmbi mulţumit, sub mustaţa groasă, cănită corb...

Şi într-adevăr! Înălţimea-sa doamna general era mulţumită de Kerekes. Dacă susţin că distinsa doamnă era mulţumită, asta înseamnă, cel puţin, ca şi cum l-aş copleşi pe soldatul András cu toate laudele lumii. Pentru că, trebuie să se ştie, înălţimea-sa, vreme de treizeci şi cinci de ani, n-a fost încă mulţumită de nici unul dintre servitorii sau servitoarele sale!

Ei, dar domnului Kerekes nu-i prea plăcea viaţa asta. Mai bucuros ar fi măturat curtea cazărmii decît

să descheie nasturii ghetelor de lac din piciorul bine făcut al Emmei, fiica generalului. Cu toate că această îndeletnicire i-o invidia nu un singur cavaler!

Apoi, încetişor, se obişnui totuşi cu noul mediu. Intrase într-atîta în graţiile înaltei doamne, încît ea-l numi secretarul ei intim. I se făcu cea mai înaltă favoare: seara descălţa sau descheia ghetele tuturor membrilor familiei. În afară de aceasta, avea intrare liberă la bucătărie. Putea să ajute bucătăresei, putea să-şi pună şorţul alb... tot atîtea distincţii de care nu a avut parte pînă acum nici un servitor în vestita casă a generalului...

Dar tocmai bucătăria şi bucătăreasa i-au adus pieirea ostaşului Kerekes!

Între tovarăşele ei de breaslă, această bucătăreasă se distingea prin tinereţea şi formele ei bine făcute. Trupul ei, cam plinuţ, nu începuse încă să se îngraşe. Ba după chip putea fi considerată chiar frumoasă, fără ezitare. Era învăluită de o uşoară roşeaţă care, după toate probabilităţile, provenea din permanenta iradiere a căldurii maşinii de gătit. Totuna e. Această roşeaţă neobişnuită îi stătea bine. Şi-apoi ochii ei... Te fermecau, pur şi simplu.

Ostaşul András atît s-a tot uitat în ochii aceia fermecători, pînă ce deodată băgă de seamă că s-a schimbat de-a binelea... Dacă Terka îl bruftuluia să pună ceva pe foc, căci se stinge îndată... el chiar că nu putea, şi se tot uita, admirînd văpaia focului aprins în ochii ei albaştri licăritori, care de fapt voiau să arunce fulgere, dar străluceau, totuşi, plini de bunătate, de drăgălăşenie.

Terka ştia de ce se holbează la ea Kerekes András. Ştia şi nu se supăra. Însă cu eleganţa fină a bucătăreselor emancipate, reuşea să-şi ţină curtezanul, încă

nu prea aprins, la o anumită distanţă — *„drei Schritt vom Leib"*...

Zilele treceau, şi-n inima lui Kerekes acel ceva, ciudat, creştea fără încetare. Începu să-i umple tot sufletul. Nici nu mai era în stare să gîndească (boală de care de altfel nici nu suferea)... singura dorinţă era Terka.

El, Kerekes András, care nici n-a avut încă o ibovnică tăinuită!

Cu cît privea mai mult ochii aceia cu luciri călduţe, cu atît mai mult simţea că inima îi bate într-un ritm mai înflăcărat, mai iute. Uitase de toţi şi de toate. Niciodată nu-şi mai aduse aminte de căpitanul lui, care-l lăudase... pe el... numai pe el... pe Kerekes András... nu se mai gîndea la fetiţa aceea de acasă, cea mai frumoasă din toate fetele lumii... Terka, Terka şi a treia oară numai Terka!

Şedea ore întregi într-unul din colţurile întunecoase ale bucătăriei şi se tot uita la Terka lui, cum se învîrte pe lîngă focul care trosneşte... Nu prea vorbeau unul cu altul. Chiar şi ochii li se întîlneau rar... Însă încetul cu încetul s-au înţeles. Terka îi îngăduia să o ţină de mînă şi... zîmbea cochet...

Cînd ajunse la rezultatul acesta, inima ostaşului András bătea puternic. Începuse să bănuiască că şi inima de înger a lui Terka goneşte la trap...

Apoi, deodată, Kerekes începu să vorbească. Despre sine, despre satul lui, despre bătrînii lui... Şi vorbi, vorbi... Nu ştia ce vrea să spună, dar simţea că trebuie să spună ceva.

Terka îl înţelese. Mintea ei ascuţită, de bucătăreasă, pricepu îndată ce nu spusese András. Inteligenţa ei fiind deosebită, îşi dădu limpede seama, pe dată, că nu-i era îngăduit să scape acest prilej favorabil.

— Ia spune, Andris, dumneata mă iubeşti?

— Dacă te iubesc? Mînca-ţi-aş obrăjorii tăi frumoşi... tu... tu, înger drăgălaş!

— Vezi, vezi, Bandi, începu Terka, printr-o întorsătură fină, că mi-ai furat inimioara! Şi ştiu...

Nu spuse mai multe, ci alergă la rîntaş...

Dar îndrăgostitului Andris îi fu de ajuns şi atît. Sîngele i se urcă la cap. Ameţi, se clătină.

— Terka... tu, porumbel drăgălaş... ai vrea să fii nevasta mea?

— Dar a cui să fiu dacă nu a ta? Doar ştii că numai pe tine te iubesc, ciufulitul meu drag!

Şi se lipi drăgăstoasă de András, care leşină de fericire.

Terka strălucea de bucurie... Kerekes se pronunţase. Kerekes o va lua...

Şi de-aici încolo deveni mai îngăduitoare. Dacă erau singuri, se îmbrăţişau, se sărutau. Terka îşi împletea braţele moi de gîtul lui Andris, Andris îi cuprindea mijlocul şi aşa se priveau îndelung, cu dragoste... Buzele (după cum se obişnuieşte în asemenea cazuri) li se întîlniră într-un sărut fierbinte.

Ostaşul Kerekes se spiritualiză cu desăvîrşire din dragoste. În afară de Terka lui, nu-i mai păsa de nimic.

El, omul punctual, harnic se poticnea într-una... Înalta doamnă începu să bage de seamă cu mirare că prea lăudatul ei Kerekes nu mai este cel dinainte... Îşi îndeplineşte munca neglijent, rău... Ghetele nu le mai lustruieşte atît de zelos... Mai mult, s-a întîmplat chiar, în două rînduri, să nu le văcsuiască de loc... Nu voia să-i spună şi să se plîngă soţului ei... Spera că Kerekes se va îndrepta.

Dar minunea minunilor! Kerekes nu numai că nu se îndreptă, ci se sminti şi mai rău... Dacă era chemat din bucătărie, mormăia furios... Dacă era trimis la piaţă, mormăia şi mai furios.

Înalta doamnă fu silită să constate că purtarea ciudată a lui Kerekes András ascunde o taină cumplită...

Apoi, cînd o dată supa fu afumată, înălţimea-sa văzu limpede... Kerekes, preferatul ei Kerekes, este îndrăgostit.

Nu-i plăcea să aibă în casă slugi îndrăgostite şi acum nu mai aştepta decît un prilej să-i facă vînt lui András, fără vîlvă.

Nu voia să-i pomenească soţului nimic. Îşi ferea prestigiul. Cît de ironic ar zîmbi generalul dacă ar auzi că preferatul ei îi merită atît de puţin bunătatea! Nu. Asta nu poate s-o facă. Ar însemna de fapt să se umilească.

Dar hazardul făcu totuşi jocul înălţimii-sale. Se întîmplă anume ca Andris şi Terka, singuri în bucătărie, să-şi dezlănţuie iubirea izbucnită cu pasiune şi, fără să le pese de nimic, să se sărute cu foc. Domnişoara Emma, fiica cea mai mică a generalului, intenţiona tocmai să treacă pe la bucătărie în scopul studierii artei culinare.

De cum zări însă perechea pierdută în beţia dragostei, alergă, ţipînd, la maică-sa şi-i povesti, plîngînd, întîmplarea scandaloasă.

Înalta doamnă căzu pe dată pradă deznădejdii. Ar fi leşinat chiar, dar uită. Imoralitate în casa ei! Lăcaş de pierzanie în casa ei! Asta nu se poate ierta... Chiar de-ar fi s-o coste superioritatea pe care o dobîndise faţă de soţul ei, dar omul acesta trebuie îndepărtat imediat. Altfel nici pudoarea fiicelor sale nu mai e în siguranţă... Şi acest om, tocmai acest...

acesta a fost protejatul ei... pe el îl lăudase dînsa... ingratul, brutalul, infamul...

Şi, fără priviri însîngerate, dădu buzna în bucătărie.

Îndrăgostiţii, nebănuind măcar că-i ameninţă vreo furtună, erau lipiţi drăgăstos unul de altul.

— Afară!... afară de-aici, cîine ingrat! Marş! Ieşi afară! se răsti înalta doamnă la Kerekes.

De uimire şi spaimă, Andris era gata să se prăbuşească. Şi s-ar fi prăbuşit chiar, dar uită şi el. Privi pe furiş la doamna general, care azvîrlea fulgere, şi... ca un cîine bătut, se strecură repede, în tăcere, din bucătărie.

S-a zis! S-a sfîrşit! Generalul îl va trimite acum, fără îndoială, înapoi la regiment! Şi ce va spune domnul căpitan? Ei... nici nu-i bine să te gîndeşti.

Afară, în coridorul cu geamuri, soldatul Kerekes András îşi reveni din prima ameţeală. Încercă acum să gîndească pentru prima oară de două luni încoace. Ce se va întîmpla cu el?... El, cel mai bun soldat din companie... el, pe care domnul căpitan l-a lăudat solemn, la raport... el, pe el, generalul îl va goni acum acasă, ca pe ultimul rezervist! El... Kerekes András, a făcut de ruşine compania. L-a făcut de rîs, l-a făcut să mintă pe căpitanul său... El... Kerekes András...

Îl vedea pe căpitan cum priveşte zîmbind de-a lungul companiei. Privirea-i cade din întîmplare asupra lui, asupra lui Kerekes András! De pe chipul domnului căpitan zîmbetul dispare dintr-o dată, făcînd loc unei răceli înfiorătoare... Apoi îşi aude căpitanul strigînd, urlînd, zbierînd... Strigă la el... la Kerekes András... la soldatul cel mai bun al companiei... Şi îl ocărăşte... îl ocărăşte... Domnul sublocotenent

îl măsoară numai cu dispreţ, pe el, pe Kerekes András... Domnul plutonier, cu glas tunător, îi ordonă să cureţe latrinele... el... Kerekes András...

Apoi imaginaţia îl poartă... departe... acasă... în sătucul lui. Acolo nimeni nu ştie c-a curăţat latrinele... Fetiţa aceea frumoasă îl petrece şi acum pe Andris al ei, cu aceleaşi priviri drăgăstoase... ca înainte...

Lui Kerekes András îi părea rău, îi părea cumplit de rău că se legase de Terka...

3.

— Infanterist Kerekes!

— *Hier*.

— Cum stai, mă pocitania pămîntului! Întinde-ţi imediat braţul stîng, măi! Mă ticălosule, mă!

Căpitanul se întoarse spre sublocotenent.

— Ia spune-mi, te rog, ce să fac cu... cu... cu secătura asta!

Sublocotenentul clătină din cap cu gravitate, rău prevestitor.

— Pentru asta te-am trimis eu la domnul general, ca să mă faci de ruşine? Tu... prăpăditule... cu asta-mi răsplăteşti bunăvoinţa, făcînd ticăloşii spurcate?... Scandalizînd prin purtarea ta pe domnul general, pe înalta doamnă, toată familia... Mă desfrînatule... mă... mă, ticălos înrăit... mă...

Căpitanul spumega.

— Plutonier!

— Ordin, domnule căpitan!

— Pe netrebnicul ăsta destrăbălat ai să-l duci mîine la „neagra" şi opt zile să n-aud o vorbă despre el!

— Aşteaptă, podoabă ce eşti, las', că te-nvăţ eu minte... Marş!

Pămîntul se învîrtea cu Kerekes. El, care n-a fost nici măcar chemat la raport în tot timpul serviciului militar, el se duce acum la „neagra"... şi de ce?...

Camarazii săi primiseră reîntoarcerea lui chicotind... Dar acum, că-l închideau pentru opt zile la „neagra"... acum compania întreagă se dezlănţui de-a dreptul de satisfacţie.

Nu exista unul care să mai stea de vorbă cu Kerekes. Dacă cineva catadicsea să-i vorbească, o făcea numai ca să poată rîde de el... Acum simţea András pentru prima oară nevoia unui camarad adevărat, care să-l compătimească... Acum cînd, părăsit de toţi, ruşinea întindea spre el braţe reci, de reptilă...

După-masă primi o scrisoare de la ai săi... O citi şi inima îi fu cuprinsă de o amărăciune şi mai mare. Fetiţa aceea, care tocmai acum îi fusese singura lui nădejde... se măritase... Nu-l mai putuse aştepta... pe el, pe Kerekes András.

Se lăsă seara...

Stingerea răsună strident, poruncitor în noaptea înstelată. Ferestrele cazărmii se întunecară una după alta... Peste clădirea veche, sumbră a cazărmii se lăsă o linişte adîncă... Numai bocănitul monoton al paşilor sentinelei se aude pe podeţul gheretei. Pe coridoare, căprarii de serviciu dormitează dulce.

Kerekes András nu poate dormi...

Se învîrte, se frămîntă pe patul tare, dar somnul îl ocoleşte, îl ocoleşte cu statornicie...

Şi se gîndeşte...

Oare cele opt zile la „neagra" sînt o nenorocire atît de mare? Doar au mai fost şi alţii închişi. Aproape toţi! Face să te întristezi pentru atîta lucru?

Gîndurile îi rătăcesc iarăşi şi iarăşi la fetiţa aceea cum nu e alta mai frumoasă cît e lumea de mare.

Îl părăsise. Îl părăsise şi ea. Toţi îl părăsiseră...

În suflet i se lasă o povară, ceva ce-i striveşte inima... Simte că i se usucă gîtlejul... abia poate să respire... se scoală în tăcere şi iese pe coridor...

Pe cer plutesc nenumărate roiuri de stele... Pentru el nu străluceşte nici una... Steaua lui a căzut...

Se reazimă de balustrada rece, de fier a coridorului... Capul îi cade... Îl podidesc lacrimile şi plînge încetişor, liniştit...

Se stîrneşte un vînt aspru, tăios. Mătură colbul din curtea cazărmii, îl ridică în sus, îl învîrteşte, îl învîrtejeşte şi apoi îl coboară iarăşi, şuierînd, ţiuind, alergînd mai departe, repede ca fulgerul.

Kerekes András continuă să lăcrimeze... Plînge... Şi hohotele parcă-i uşurează sufletul... Se ridică şi porneşte înapoi, spre odaie... Privirea i se opreşte pe rastelul de arme... Un gînd îi fulgeră prin creier: „Să moară! Să părăsească o dată lumea asta păcătoasă, cu căpitani severi, şi cu fetiţe necredincioase..."

Şi, cu un gest mecanic, aproape inconştient, apucă o puşcă.

Mai degrabă... să moară!

Intră în odaie. Din lădiţa lui mică, neagră, scoate un cartuş. Încarcă arma. Se culcă pe pat... Arma şi-o pune alături...

Ascultă gîfîiala egală, zgomotoasă a băieţilor adormiţi, sforăitul sergentului, şi ochii lui văd din nou feţele batjocoritoare... aude cuvintele dispreţuitoare... Îşi imaginează celula întunecată în care el ar trebui să coboare mîine... Îşi mai aduce aminte de fetiţă... de fetiţa necredincioasă, înşelătoare...

„Să moară!... Să moară!..." Arma se descarcă cu bubuit asurzitor şi, iată, Kerekes András nu se va mai duce la „neagra"... S-a mutat acolo unde nu există nici căpitan sever, nici „neagra", nici camarazi care chicotesc, nici fetiţă...

— Domnule căpitan, raportez cu respect, infanteristul Kerekes András s-a împuşcat azi-noapte!

— Cînd?

— Azi-noapte!

— Cine?

— Kerekes András.

— De ce?

— Nu ştiu, domn' căpitan.

Căpitanul îşi pune în grabă uniforma şi fuge la cazarmă.

Lîngă patul lui Kerekes stăteau tăcuţi doctorul, ofiţerul de serviciu şi cîţiva curioşi.

— A murit! declară doctorul cu indiferenţă. Trebuie încheiat procesul-verbal de deces!

Căpitanul înjură furios:

— Se-mpuşcă, ticălosul, şi acum dă o groază de lucru întregii companii... Ei bine, nu m-am înşelat niciodată cu un om cum m-am înşelat cu acest Kerekes András.

DOMNUL CĂPRAR

1.

— Cu respect raportez domnului căprar c-am intrat în odaie.

— Bine, răcane. Ce-ai adus?

— Am adus multe şi bune, domnule căprar...

— Nu minţi, mă!

— Să mă ia dracu dacă nu spun adevărul curat!

— Ei, spune!

— Respectuos raportez domnului căprar că m-am întîlnit cu Zsuzsi...

— Unde, mă?

— În piaţă.

— Ce veste îmi trimite?

— A spus că vă doreşte multă sănătate şi să se ducă domnul căprar deseară... ştie domnul căprar unde...

— Vezi bine că nu se poate, că-s de servici.

— Văd.

— I-ai spus că nu mă pot duce?

— Ba eu nu, domnule căprar!

— Trăsni-te-ar Dumnezeu, boule!

— Nu sînt vinovat, domnule căprar...

— Ţine-ţi fleanca, mă, că te-ating la mutră de te nenorocesc pe toată viaţa! Marş înapoi şi spune-i că azi nu se poate, dar mîine la opt voi fi acolo!... Hai, şterge-o, dobitocule!

— Astăzi nu se poate, dar mîine domnul căprar va fi acolo.

Domnul căprar Szücs István îşi trînti mînios capela de pămînt... De ce trebuie să fie el tocmai azi de serviciu?

Firea aprinsă a domnului căprar Szücs István se bucura de notorietate generală. Mai cu seamă subordonaţii săi erau adeseori martorii pătimitori ai furiilor domnului căprar şi se temeau de el ca de flăcările iadului.

Atît de furios, însă, nu-l văzuseră niciodată... Soldatul Fazekas Péter, derbedeu îmbătrînit în merite, şopti, clătinînd din cap, spre vecinul lui de pat, care tremura înspăimîntat:

— Ai să vezi, bobocule, că domnul căprar mai nenoroceşte azi pe careva!

Domnul căprar Szücs era îndrăgostit la nebunie de Zinzer Zsuzsa. Atît de îndrăgostit cum pot fi numai căprarii sanguini, violenţi, agitaţi.

Ciudată poveste avea şi dragostea asta! Se şi vorbea de ea în toată compania... Fireşte, în aşa fel ca domnul Szücs să nu audă.

Domnul căprar Szücs, bineînţeles, n-a fost întotdeauna căprar, deci nici domn n-a fost întotdeauna... Dimpotrivă, a fost şi recrut, fapt de care Fazekas Péter îşi amintea în argou cazon cum că: „trebuia să i se proptească bărbia, fiindcă privea într-una spre muma pămîntului"... Vorbe prin care, în limbaj comun, civil, voia să spună că domnul

căprar Szücs, cît a fost recrut, era luptătorul cel mai mărginit la minte din tot regimentul, din ale cărui neghiobii şi prostii fantezia soldaţilor de atunci crease o adevărată lume de legende... Firește, toate acestea „au fost" cîndva... Pentru că timpul a făcut un mare pas înainte... Pe Szücs István îl luase cu el şi a ajuns domn căprar, pe cînd isteţul Fazekas Péter a rămas tot unde a fost, ajungînd răcan bătrîn, care ţine cu sfinţenie socoteala zilelor mici şi mari ce-i mai rămîn de făcut.

Dar domnul Szücs, încă de pe vremea cînd era recrut, se putea lăuda cu o calitate, e adevărat, cu una singură, dar care-i putea deschide bolta strălucitoare a cerului cu steluţe de os în cinci colţuri... Domnul Szücs era grosolan din cale-afară, aspru ca o pătură.

Locotenentul lui a şi notat în *Vormerkung zur Conduite-Liste:* „cam zevzec, greoi, dar foarte energic"... la care comandantul de companie nu adăugă decît: „excelent vlăstar de subofiţer"... Şi asta puse temeliile carierei domnului Szücs, care ajunse căprar...

În calitate de căprar şi de instructor, domnul Szücs era cel mai prost din tot corpul căprarilor din întreaga armată. Ca artist în înjurături şi maestru bătăuş, însă, a recoltat asemenea lauri neofiliţi, că i-au asigurat un rol de prim rang nu numai în istoria atotputernicului corp al căprarilor, ci şi în istoria regimentului şi în istoria militară...

O experienţă ostăşească vrednică de preţuit în vecii vecilor arată că răcanul tîmpit are mare noroc la sexul slab... Acest adevăr a dobîndit o strălucită confirmare şi de-a lungul carierei militare a lui Szücs István. Încă din timpul cît a fost recrut a avut atîtea ibovnice, încît nu-i ajungeau cele zece degete ca să le numere.

Deodată însă, din întîmplare, roata norocului a făcut o mare întorsătură, şi Szücs István, acum domn căprar, s-a trezit într-o bună dimineaţă că e îndrăgostit. El, care scosese din minţi mulţimea imensă a bucătăreselor, servitoarelor şi a celorlalte persoane feminine, de rangul şi din rîndul acestora... tocmai el s-a îndrăgostit! O cameristă fără pretenţii, care pe deasupra nu e nici frumoasă, îl cucerise pe vestitul cuceritor de femei.

Rupse cu bucătăresele, părăsi ţărăncile şi de-aci încolo trăi numai pentru Zsuzsa, pentru Zinzer Zsuzsa... O vedea pe Zsuzsa, o păzea pe Zsuzsa cu credinţă, cu statornicie, fără încetare, ca un cîine bun pe stăpînul său...

O iubea pe Zinzer Zsuzsa cu patimă, fără frîu, aşa cum numai un nătărău poate iubi... Timpul liber şi-l petrecea lîngă fusta ei, şi pentru nimic în lume n-ar fi îngăduit ca cineva să dea telefoane alesei inimei sale... S-a încăierat pînă acum cu trei *ţivili*, dar s-ar fi încăierat chiar şi cu omenirea întreagă. Era gelos, gelos cum numai un îndrăgostit nebun poate fi. I-a interzis fetei să stea de vorbă cu vreun alt bărbat în afară de el...

— Te omor! îi spunea într-una, te omor dacă mă înşeli! Te sugrum cu mîinile astea două dacă te prind că-mi eşti necredincioasă!

În cercul pifanilor, unde a devenit zicătoare vorba că gelozia îi e îngăduită numai *ţivilului* sau femeii, se rîdea grozav pe seama amorului domnului căprar. Ostaşii bătrîni nu puteau pricepe cum de poate fi în adevăr îndrăgostit un domn căprar. E drept că fiecare soldat, de la ordonanţă şi pînă sus, la plutonier, trebuie să fie îndrăgostit. Dar dragostea soldatului trebuie să se ridice deasupra îngrădirilor

dragostei fierbinți, obișnuite... Trebuie să iubești cu mintea, cu tactică... Pentru că dragostea e bună numai dacă are un scop final... Iar scopul dragostei dulci a pifanului nu poate culmina, în împrejurări obișnuite, de pace, decît numai într-o cină bună... în mod firesc... Așa se face că răcanii — artilerist sau cavalerist deopotrivă — toți imploră mai cu seamă grațiile bucătăreselor...

Răcanii, zic, au rîs mult pe seama domnului Szücs, dar, cu toate acestea, ibovnica i-o respectau... Nici să se gîndească la ea nu îndrăznea vreunul, mai ales de cînd, odată — mai în glumă, mai în serios — Szücs declarase camarazilor săi căprari că n-ar vrea să se împiedice de nici unul dintre ei în pragul Zsuzsei...

După ce i se potoli prima furie, domnul căprar Szücs a vrut să judece cu înțelepciune... Dar, spre nenorocirea lui, în timp ce judeca cu înțelepciune, îl năpădi din nou veninul.

„Vrea să mă înșele dezmățata, tîrfa, bestia... Doar i-am spus de ieri că azi sînt de serviciu, că nu pot să ies... I-am spus... Sigur, acum îmi aduc bine aminte că i-am spus... și acu îmi trimite vorbă să mă duc... Vrea să-și bată joc de mine împuțita, tîrîtura... Ei, dar lasă, că ți-arăt eu ție... tu... tu..."

Infanteristul Nagy Miska se întorsese. I-a comunicat Zsuzsei mesajul domnului căprar.

— Mă dobitocule, da' cine te-a pus să vorbești din partea mea?

— Domnul căprar mi-a spus...

— Trăsnească-te Dumnezeu, boule!

Domnului căprar îi părea rău că i-a trimis vorbă tîrfei... Nefericitul Nagy Miska ar mai fi dat fuga și a treia oară, numai să nu se-nfurie domnul căprar... Dar nu... nu trebuie... Domnul căprar Szücs vrea s-o

prindă... O lasă! Să fie liniştită, tîrîtura... să se îmbrăţişeze în pace... O să-i tulbure el giugiuleala... dar n-o să-i mulţumească.

— Bine, Miska, băiatule, eu te-am trimis... eu am spus! zise. Dar, ia spune-mi, băiete, unde te-ai întîlnit cu Zsuzsi?

— Cu respect raportez domnului căprar, tocmai mergea spre casă.

— Nu mai spune!... Ei, şi era singură?

— Apoi, zău, domnule căprar, nu chiar sin... Deodată, lui Nagy Miska răsuflarea îi îngheţă pe buze. Îl luase gura pe dinainte. Oare... zău că nici nu-mi mai aduc aminte! adăugă el încetişor.

Domnul căprar îl apucă pe Nagy Miska de gît.

— Mă cîine! Păi şi tu vrei să mă înşeli, mă?... Cu cine era?... Cu cine era, că te sugrum!

— Daţi-mi drumul, domnule căprar, că vă spun... Era cu domnul sergent Barna Sándor...

— Barna Sanyi... Şi zi, cum mergeau?

— Apoi, aşa cum obişnuiesc oamenii, în două picioare...

— Mă!... Mă Miska... mă netrebnicule... mă, păzeşte-ţi gura... Bagă de seamă ce vorbeşti, că...

După asta infanteristul Nagy Miska se trezi afară în curte, fără să ştie nici el cum.

Domnul căprar nu se mai putea stăpîni... Turba, bătea din picioare, spumega, răcnea, ca lupul închis în cuşcă... Buzele i se învineţiră de furie, ochii îi ieşiră din orbite şi... nu putea face nimic. Ar fi vrut ca acum, imediat, să alerge în goană, să o sfîrtice pe tîrîtura aceea necredincioasă, nemernică... Dar nu se putea. Era de serviciu, nici nu i-ar fi dat drumul pe poarta principală... Şi deşi ştia că ea, tîrîtura... eh...

Dădu buzna la corpul de gardă, goni oamenii, apoi se lăsă pe un prici şi se gîndi... Voia din nou să judece cu înţelepciune, dar, de obicei, judecata înţeleaptă i-aduce prostului pierzania. Cu cît raţiona mai mult, cu cît cîntărea mai mult evenimentele, cu atît mai mult se impunea gîndul că trebuie să se răzbune pe tîrfă... Amarnic va trebui să ispăşească tîrîtura, scîrba aceea care îi înşelase dragostea, dragostea domnului Szücs István, căprar cezaro-crăiesc, care-l face de ocară...

Numai de-ar putea ieşi... de-ar putea ieşi...

— Ei, dar oare nu se poate ieşi... nu se poate fugi?... Asta e!... Să fugă!

Şi planul e gata! Va fugi şi...

2.

Aerul mucegăit, afumat, din camera corpului de gardă se lăsa greu ca plumbul, înăbuşitor, sugrumător peste domnul căprar Szücs István.

Lumina slabă, tremurată a lămpii de gaz, care atîrnă de tavanul afumat, se luptă zadarnic cu norii deşi de fum, fără să-i răzbată. Chichineaţa rămîne în penumbră...

Pe lîngă pereţi, de jur împrejur, pe priciuri, stau culcaţi soldaţii din gardă... Unii savurează fumul alb-albăstrui al tutunului cazon, cu ochii închişi, adormiţi pe jumătate. Alţii şi-au plecat, obosiţi, capetele pe perna tare, de scîndură şi, parcă legănaţi pe braţele catifelate ale unui pat moale, sforăie încetişor.

Căprarul stă şi acum culcat în aceeaşi poziţie... Şi încearcă să judece cît mai înţelept... Apoi îşi aduce

aminte de ceva, şi întreabă încetişor, mai mult pentru el decît pentru camarazii săi:

— Pînă cînd e învoit Barna Sanyi?

— Pînă dimineaţa, domnule căprar, pînă dimineaţa! îi răspund vreo trei inşi.

Domnul căprar Szücs se lasă iarăşi în voia gîndurilor sale înţelepte şi îşi ţese mai departe planurile de răzbunare, de răzbunare sîngeroasă...

Afară bîntuie un viscol cumplit... Din cînd în cînd, ferestrele mici ale corpului de gardă scot un sunet jalnic, tînguitor, sub loviturile fulgilor îngheţaţi ce se izbesc de ele.

Vîntul, asemenea unui copil bolnav ce se tînguie, linge şuierînd şi urlînd pereţii albi ai încăperii.

În soba lustruită de fier focul pîlpîie trist. Butucii uzi trosnesc, pîrîie, băşicuţe de spumă albă îmbrobonesc pe coaja lor mohorîtă, plină de funingine; dar ei afumă, tot afumă şi nu încălzesc... Uşiţa sobei se ridică des... de la sine, ca şi cum s-ar juca zburdalnic cu ea o mînă nevăzută... Şi de fiecare dată vălătuci cenuşii de fum se învălmăşesc în aerul greţos al corpului de gardă. Plutesc greoi, leneşi, de colo pînă colo, în cerc, strîmb... apoi se ridică în tavan, înconjoară lampa, se joacă cu ea, o întărîtă... se aşează pe priciuri şi gîdilă nasul, plămînii celor ce dorm... apoi se strîng în jurul domnului căprar şi încep un dans nebun drăcesc...

Domnul căprar Szücs îşi scoate ceasul... Unsprezece...

— Băieţi! strigă el, sărind în picioare. Cine vrea să joace cărţi?

— Eu... eu...

— Veniţi... staţi aici...

Domnul căprar a uitat de demnitatea lui, de serviciul lui. Joacă şi pierde. Pierde îngrozitor, necontenit... pierde şi ultimul ban... Totuşi joacă... pe datorie... e dator de pe acum tuturor partenerilor, tuturor subordonaţilor... dar continuă să joace mai departe...

Afară, sentinela strigă cu disperare, răguşit:

— *Gewehr heraus!*

Ascund în grabă cărţile... Ies în goană la rastel şi în clipa următoare garda stă aliniată, înarmată.

Ofiţerul de serviciu găseşte garda în regulă. Deschide uşa camerei de gardă.

— Căprar... pune să se deschidă uşile şi ferestrele, că vă sufocaţi în putoarea asta...

Apoi pleacă.

„Acum... acum! exaltă caporalul Szücs. Acum sînt liber!... Sărută-te tu, tîrîtură, îmbrăţişează-te tu, tîrfă... Grăbeşte-te, grăbeşte-te, că viu... Şi mă năpustesc asupra ta, ticăloaso! Mă năpustesc ca eretele şi-ţi beau sîngele scîrbos..."

Cu puşca pe umăr, porneşte pe poarta principală, apoi se răzgîndeşte, se întoarce şi anunţă în camera de gardă:

— Ies să inspectez sentinelele exterioare!

— Singur, domn' căprar?

— ...Ţine-ţi gura!

Şi aleargă... Prin curte... afară... pe poarta principală... Şi goneşte pe întrecute cu vijelia furioasă. Vîntul îi spulberă zăpada în faţă, dar el nu simte. Se grăbeşte numai din toate puterile, se grăbeşte ca să ajungă cît mai repede la tîrîtura aia, să...

Înoată gîfîind prin zăpada pînă la genunchi, gerul pătrunzător îi înţepeneşte mîna groasă, înmănuşată... Capela i-o smulge vîntul şuierător, i-o poartă

cu el şi o îngroapă în învelişul alb, strălucitor... Domnului căprar nu-i pasă. Aleargă mai departe, cu capul gol. Mereu înainte.

— Tîrîtură... tîrîtură! Am să ţi-o plătesc eu ţie! repetă el fără încetare.

Pe părul zburlit îi îngheaţă steluţele de zăpadă ce se lipiseră de el. Mustaţa i-e strînsă în ţurţuri strălucitori de gheaţă... Dar el goneşte, goneşte spre tîrîtură...

Ajunge.

Oftează.

— În sfîrşit! şopteşte el, de parcă ar fi bătut ceasul mîntuirii.

Îşi aruncă privirea spre fereastra, care-i indică odaia Zsuzsei, a Zsuzsei sale, a dezmăţatei, a tîrfei, a scîrbei. Prin perdeaua de dantelă se strecoară o lumină slabă, gălbuie...

— Ha, ha, ha!... hohoteşte domnul căprar Szücs. Te-am prins! Ei acum...

Încet, pipăind, împiedicîndu-se, intră pe poartă, trece prin gangul întunecat... Nu se întîlneşte cu nimeni... Apoi ajunge în faţa uşii.

O deschide uşor, fără zgomot... A intrat... Acum mai trebuie numai să mai treacă prin bucătărie, şi... s-a făcut... În bucătărie nu e nimeni... O lampă mică, de perete, pîlpîie somnoroasă... Tăcere adîncă, aproape înspăimîntătoare...

În vîrful picioarelor, ca o pisică, domnul căprar se apropie de odaia tîrîturii... Domnul căprar e calm, ba chiar prea calm... Numai inima îi bate mai puternic, mai aprins, parcă ar vrea să se spargă... Acolo, înlăuntru, ceva clocoteşte îngrozitor.

Pe uşa de sticlă a odăii se fudulesc nişte perdele albe, de pînză.

Domnul căprar ajunge la uşă. şi lipeşte urechea de ea şi ascultă. Ar vrea tare mult să audă ceva.

— Ei, du-te, urîtule...

— Încă una, pisicuţo... numai una...

— Pst...

Apoi domnul căprar Szücs István aude un lung ţocăit înăbuşit. Dă prudent de o parte un colţ al perdelei şi se uită. Ar vrea tare mult să vadă ceva.

Patul Zsuzsei e aşternut, dar încă neatins... Tîrfa, dezmăţata, numai într-o cămăşuţă scurtă, stă pe canapea, în braţele lui Barna Sanyi... Braţele lungi, vînjoase ale lui Barna Sanyi ţin strîns mijlocul subţire al dezmăţatei... Dezmăţata se lipeşte, amăgitoare, zîmbind, de pieptul lat al lui Sanyi...

— Pleacă... hai, pleacă... fii cuminte... hai... pleacă! şopteşte tîrfa cu glas lin, voluptos, în care se simte invitaţia să rămînă.

— Hai... să mergem...

Buzele li se unesc... Braţele moi ale Zsuzsei se împletesc după gîtul lui Barna Sanyi...

Domnul căprar Szücs István se uită, se tot uită... Dezmăţata, tîrfa, cum se mai lipeşte de acest... Cine ştie de cîte ori a mai făcut-o şi pînă acum... Şi el, măgarul, a crezut-o... a avut încredere în ea...

Izbeşte uşa cu piciorul şi... ca un vîrtej, se năpusteşte asupra perechii ce se îmbrăţişa, uitînd de sine.

Pe domnul căprar Szücs trebuie să-l fi gîdilat ceva foarte tare, că deodată izbucni în rîs şi rîse, chicoti, rînji, hohoti ca un animal turbat...

— Dezmăţată... Dezmăţată... tîrfă... scîrbă!...

Îşi smulse baioneta şi, rîzînd, hohotind, o împlîntă pînă la mîner în inima necredincioasei...

Sîngele, care izbucni roşu, cald, îl stropi pe mînă... şi-l arse îngrozitor... Din asta i se mai potoli rîsul... Era iarăşi în stare să judece cu înţelepciune...

— Barna Sanyi, mă...

Dar Barna Sanyi nu mai era acolo.

Domnul căprar Szücs István se lăsă în voia gîndurilor sale înţelepte...

Căsuţele cu acoperiş de trestie ale sătucului sînt gata să se năruie sub învelişul gros de zăpadă... La jupînul Szücs, bătrînii stau la taclale în serile de iarnă la o pipă.

— Ei, ce mai face băiatul?

Pe obrazul jupînului Szücs parcă se netezesc zbîrciturile, în colţul gurii îi joacă un zîmbet tineresc cînd pomeneşte de „băiat". El e mîndria lui, bucuria zilelor sale bătrîne, reazimul bătrîneţelor sale. Dintre patru, acesta e cel mai mic şi cel mai drag. Celorlalţi le-a dat drumul în lumea mare, ceilalţi au deja cuibul lor moale şi cald. Acum ar urma Pista... Dar pe acesta nu-l va mai lăsa să plece de lîngă el.

— Apoi da, despre copilul ăsta auzim mereu numai lucruri bune şi frumoase, aşa e, măicuţă?

— Aşa-i, aşa-i, confirmă nevasta lui, o bătrînică zgribulită.

— Dumnezeu l-a ajutat să se ridice, jupîne Szücs!

— Zău aşa... şi dacă vrea Domnul, va urca şi mai sus. O să fie şi plutonier... O să fie, da... Cu capul lui nici n-ar fi de mirare... O să fie, zău, pînă şi...

— Să dea Dumnezeu, jupîne Szücs!

FRUNTAŞUL

Din carnetul unui locotenent

Eram de serviciu şi mă plictiseam grozav. Afară cernea o ploaie măruntă, rece. Se însera. În curtea cazărmii şi prin ganguri tocmai atunci aprindeau felinarele. Lumina gălbuie, bolnavă de abia răzbea prin aerul umed cenuşiu. În poartă, santinela, un flăcău bondoc, cu urechile mari şi cu mîinile scurte, tropăia mereu din picioare. Se ascundea supt poartă cînd vîntul prea îi arunca în obraji stropii leşiatici de ploaie, dar apoi iar ieşea şi, cu mîinile în buzunar şi bătînd din buze, se plimba în sus şi-n jos.

Din fereastra odăii de serviciu mă uitam năuc la strada întunecoasă şi pustie şi-mi tot băteam capul: cum să omor vremea pînă la miezul nopţii? De scris nu mai aveam ce să scriu; după-amiazi expediasem două scrisori de dragoste, iar la trei creditori, cari mă ameninţau cu proces dacă nu plătesc imediat, le-am pus în vedere că în curînd o să caut să le dau şi lor ceva... *Universul* îl citisem şi-l răscitisem: mica publicitate o studiasem d-a fir 'n păr... acu ce să mai

fac? Pe o vreme ca asta n-ai fi găsit în toată cazarma un pui de ofiţer nici pentru o comoară întreagă.

Ordonanţa aduse lampa aprinsă şi o puse pe masă. Mă trîntii pe sofa şi încercai să mă gîndesc la ceva. Dar nu izbutii. Începui să casc ca un netot. Închisei ochii ca poate să adorm. Aş! După prînz sforăisem două ceasuri în cap şi acuma nu mai era chip să pot aţipi.

În plictiseala aceasta, în sfîrşit, îmi veni o idee bună: ia să fac o inspecţie. Mă urnii de pe sofa, îmi luai mantaua, îmi vîrîi între dinţi o ţigare şi intrai la corpul de gardă. Comandantul, un caporal spîn, cu faţa lată, zîmbitoare, sări speriat şi făcu raportul.

— Bun, făcui eu grav şi cu demnitate. Ordine pretutindeni?

— Da, domnule locotenent, trăiţi!

— Ai inspectat pe arestaţi?

— Da.

— Cîţi?

— Trei... şi patru...

— Deschide!

Intrarăm într-o încăpere strîmtă în care stăpînea un miros de năduşeală ameţitor. Din tavan spînzura o lampă mică de gaz cu sticla funinginită. Mai bine de jumătate din odaie era ocupată de un prici negru de murdărie, pe care se lăfăiau trei tipi zdrenţuroşi ce se frecau la ochi cu pumnii căscînd şi bîlbîind. Îndată ce mă văzură, se tîrîră jos... Îi întrebai de ce sînt închişi şi, fireşte, numaidecît începură să taie la cuie să mă prăpădească. Unul dintr-înşii se pitirise într-un colţ vădit ruşinat. Era bacalaureat. Stătea cu mîinile la spate cu o carte groasă, ruptă, pe care o ascundea ca să n-o văz. N-am văzut-o.

Pe urmă trecui în gangul celor[lalți]... Comandantul corpului de gardă deschidea celulele una după alta. La numărul patru găsii un fruntaș, băiat zdravăn, frumos, înalt cît un munte. Cînd se deschise uşa, se sculă, salută milităreşte, *straṃm* şi se uită drept în ochii mei. Îl cunoşteam. Fusese unul dintre cei mai buni soldaţi. Modest, cuviincios, exact; în sfîrşit, un model de subofiţer. Acuma stătea nemişcat în faţa mea. Ochii îi erau stinşi, glasul răguşit puţin, iar hainele mînjite de colbăria priciului.

Mă uitai la dînsul ca un prost cîteva minute. Nu ştiam ce să vorbesc cu dînsul, deşi vedeam că s-ar bucura dacă l-aş agrăi. În sfîrşit, începui cu întrebările obişnuite, cu şablonul:

— Pe dumneata cum te cheamă, fruntaş?

Se uită la mine cu mirare. Parcă i s-ar fi părut ciudat că nu-l mai cunosc. La urma urmelor, avea dreptate: ştiam cum îl cheamă şi-i pusesem întrebarea aşa.

— A Floarii Ştefan, trăiţi! răspunse după ce se gîndi puţin. Apoi adăogă mai domol şi cu sfială: Am fost recrutul d-lui locotenent!

— Da, da, făcui şi eu ruşinat. Îmi aduc aminte de d-ta. Ei, şi de cînd eşti închis?

— De ieri dimineaţă, d-le locotenent, trăiţi! zise plecînd capul.

— Da, de ieri dimineaţă... Foarte bine! Ei, şi pentru ce eşti închis?

— Păi, trăiţi, sînt închis pe drept, d-le locotenent, dar...

Tăcu. Se dădu înapoi un pas. Mîinile i se smuceau spasmodic.

— Ei?... Spune!... Ai făcut ceva?

— Da, d-le locotenent.

— Dar ce?... Ei, ce?... Ai întîrziat în oraş fără permisiune sau...

— Nu se poate spune aşa în două cuvinte, d-le locotenent...

— Spune pe larg. Vreau să ştiu de ce eşti închis.

Se uită la mine pe furiş, neîncrezător şi bănuitor. Şovăi mult: să spuie, să nu spuie. Să mintă poate nu vroia sau nu putea, iar să-mi spuie adevărul poate nu îndrăznea. Credea c-o să-mi rîz de dînsul, sau să-l batjocuresc, sau mai ştiu eu ce nu credea.

— O să spun la judecată, d-le locotenent, atunci o să spun tot!...

Acuma începui să mă necăjesc. Mă încăpăţînai. Vream să aflu neapărat ce-i la mijloc. Dădui drumul caporalului şi pe urmă zisei:

— Ia ascultă, băiete, nu fi prost! Eu nu te întreb ca să-ţi fac vreun rău. Dimpotrivă. D-ta ai fost recrutul meu. Ai fost băiat cumsecade. Şi eu îţi vreau binele. Dacă-mi povesteşti sincer greşeala, poate să te ajut. Sau chiar dacă nu te ajut...

— Pe mine nu mă mai poate ajuta nimeni, d-le locotenent, gemu dînsul trist.

— De unde ştii d-ta că nu?... Va să zică, spune-mi frumos tot: ce s-a-ntîmplat, cum s-a întîmplat? Eu te ascult bucuros.

— Dar, d-le locotenent, trăiţi, poate nici n-o să puteţi pricepe necazul meu, că de..., zise dînsul şovăind mereu.

— Aş, aş...

Mă răzimai cu spatele de usciorul uşii şi — întocmai ca în romane — aşteptai cu interes cuvintele fruntaşului încăpăţinat. Dînsul se mai gîndi, se mai sfărmă, dar cînd văzu că nu-l slăbesc se dădu plainic.

„Așa, îmi zisei, astfel cel puțin cîștig un sfer de ceas!"...[1]

1.

— Apoi, respectuos mă rog, domnule sublocotenent, începu omul meu cu glas sec, trebuie să încep de-acolo, că sînt trei ani de cînd port tunica cezarului. M-am purtat întotdeauna cinstit, n-am dat niciodată prilej la plîngeri, observații. M-am străduit să intru în voia superiorilor, pentru că așa cere cinstea și apoi socoteam să mă reangajez și să rămîn pentru totdeauna aici, în armată. Îmi place tare mult milităria. Am văzut că, dacă îmi fac datoria, nimeni nu-mi zice nimic, dimpotrivă, toată lumea mă respectă. Așa s-a și întîmplat. Am învățat, am muncit, și-am ajuns la școala de subofițeri. Doar tocmai domnul sublocotenent m-a îndemnat, dacă vă aduceți aminte, să mă duc fără grijă la școală, că-mi va merge bine, voi deveni subofițer.

Am făcut față și la școală; eram silitor și am fost lăudat adeseori de domnul căpitan, de domnul sublocotenent, ba o dată chiar de domnul maior. După școală am fost avansat caporal. M-am bucurat mult de cele două steluțe de postav. Ei, m-am gîndit, asta trebuie să o merit! Am și muncit cît cinci, și așa s-a întîmplat, că încă nu eram nici de paisprezece luni în armată și am și primit cea de a treia steluță. Era, desigur, o întîmplare deosebită pentru că sub doi ani nu prea te face sergent. Așa mi-au spus și domnul

[1] Cu această replică se încheie textul lui Liviu Rebreanu localizat după nuvela *A szakaszvezető (Sergentul)*. Pentru lămuriri, vezi *Note, comentarii, variante* la prezentul volum *(n. ed.)*.

plutonier şi domnul sublocotenent. Am făcut legământ c-o voi preţui şi voi dovedi că sînt vrednic de această cinstire.

Nu peste mult, domnul colonel m-a lăudat prin ordin de zi pentru silinţa şi rîvna mea. Puteai să prinzi iepuri cu mine. Eram sigur că la împlinirea celui de-al treilea an voi ajunge sergent-major şi atunci voi putea trăi aici, frumos, cinstit, pînă la capăt.

Dar Dumnezeu a vrut altfel...

Făcu o pauză scurtă. Înghiţi o dată şi vru să continue. Genunchii îi tremurau.

— Stai în repaos, sergent, i-am spus.

Îşi schimbă poziţia şi continuă să povestească:

— Alaltăieri seară, după apel, m-am îmbrăcat în ţinută de oraş şi-am ieşit la plimbare. Banii îi port mereu la mine, căci omul nu poate şti ce i se întîmplă, şi apoi e bine să ai bani la tine. Iar dacă i-aş fi ţinut în ladă, puteau să mi-i fure... Aveam vreo cincizeci de coroane...

Nu era nici cald, nici frig, vremea cea mai potrivită. Hoinăream dintr-o stradă în alta, fără ţintă. Mă întîlneam cu fete, le ciupeam, mă zbenguiam, cum e obiceiul între flăcăi şi fete. Mă îndreptam tocmai spre gară. Mi-am adus atunci aminte că la şapte şi jumătate pleacă trenul spre Décse. „Mă voi duce la Rózsika, gîndii. Bilet de voie am, bani am, pot pleca fără grijă."

Rózsika e o fată simplă, de la ţară. Nu-i frumoasă ca o zînă, dar nu e nici urîtă. E o fată cinstită, cu stare. Are vreo şaizeci de pogoane de pămînt bun, casă, vite, păsări... şi ce-i mai trebuie omului. O cunoşteam pe Rózsi mai demult, încă de pe cînd eram numai caporal. Ţineam unul la altul. Mă gîndeam,

dacă vrea şi Dumnezeu şi voi ajunge plutonier, o iau. Fetei îi plăceam grozav, era aproape nebună după mine. Mă alinta, mă mîngîia, mă amăgea, mă linguşea... aşa cum obişnuiesc muierile.

Îmi zic dar: „Mă duc la Rózsika, pînă la şapte şi jumătate ajung la gară fără grabă, biletul mă costă numai cincisprezece creiţari şi voi petrece bine pînă mîine dimineaţă".

În colţ, pe strada Gării, e o cafenea mică. Domnul sublocotenent desigur că n-a băgat-o încă de seamă, pentru că e numai un local mic, neînsemnat, domnii ofiţeri nu se duc pe acolo. Trec prin faţa cafenelei şi văd că în uşă stă o domnişoară foarte frumoasă. „Ei, îmi zic, ce fată drăguţă!"

Cum fac, cum nu fac, o salut cuviincios:

— Bună seara, domnişoară.

— Bună seara, domnule sergent! îmi răspunse ea, făcînd cu ochiul. Încotro aşa de grăbit?

— Mă grăbesc la tren, zic. Vreau să plec cu cel de şapte şi jumătate...

— Ei, zice, pe acela nu-l mai prinzi dumneata. A plecat de mult!

— Ei, aşa şi pe dincolo..., înjur eu. Apoi asta nu e bine!

— Da' de ce să nu fie bine, domnule sergent, sufleţelul meu, zice fata rîzînd. Pofteşte în cafenea şi-o să stăm frumuşel de vorbă.

— Cu plăcere, domnişoară! zic eu.

„Mai bine mă duc aici decît la cazarmă, m-am gîndit, dacă odată am scăpat trenul de Décse. Bilet de voie am, bani am, să mă folosesc de ei." Îmi plăcea şi domnişoara şi m-aş fi încurcat bucuros cu ea.

— La miezul nopţii închidem, zice iarăşi fata, şi atunci poţi veni acas' la mine, dacă nu ţi-s nesuferită...

— Ei, domnişoară, dar cum mă poţi bănui de aşa ceva?

— Ba zău, că voi, militarii, sînteţi foarte şireţi, zise ea.

— Da' ce, mă cunoşti pe mine, domnişoară? întrebai mirat.

— Ehe, şi cît de bine!

— De unde?

— Te cunosc, destul că te cunosc... Îţi spun, la miezul nopţii poţi veni la mine acasă şi nici bani n-am să iau de la dumneata, pentru că dumneata îmi placi foarte mult. Îţi spun drept, sînt îndrăgostită de dumneata!

Aşa pălăvrăgea domnişoara. În vinele mele curge sînge, sînge tînăr, nebun şi dacă o fată drăguţă îmi vorbeşte aşa, eu nu mă las rugat. Aş fi făcut orice pentru dînsa, nu numai să intru la cafenea.

D-aia am şi intrat îndată.

2.

Domnul sublocotenent nu ştie cum arată cafenelele mici pe dinăuntru, că poate nici n-a fost vreodată într-un loc ca acela. Nici nu prea sînt multe de văzut acolo, ba chiar şi cîte sînt nu se pot vedea, din pricina fumului. La mijloc, o masă mare de biliard, de-a lungul pereţilor patru-cinci mese, o duhoare de băutură şi oameni de-ţi mută nasul din loc, şi altceva nimic.

Domnişoara mergea înainte, eu după dînsa. În sală era lume destul de multă: muncitori, factori poştali şi un plutonier. Beau, jucau cărţi, unii citeau ziare (pentru că sînt şi ziare), iar plutonierul juca

biliard cu o calfă de frizer. L-am salutat pe domnul plutonier şi m-am aşezat la o masă goală. Domnişoara s-a aşezat lîngă mine.

Am stat cu domnişoara puţin de vorbă şi după aceea am urmărit jocul de biliard, pentru că îmi place foarte mult să joc.

— Imediat se eliberează masa şi poţi juca, spuse domnişoara.

— Ar fi bine! i-am răspuns eu. Am flecărit iar despre tot felul de lucruri cu domnişoara. Deodată mă întreabă:

— Nu doreşti ceva?... Mie mi-e tare sete, comandă nişte vin!

— Poftim, domnişoară, poftim, i-am spus politicos. Comandă ce pofteşti. Eu vreau numai o sticlă de bere, că altceva nu beau. Căci aşa şi este.

S-a dus şi mi-aduse ea singură berea, iar pentru dînsa comandă o jumătate [de vin][1] şi o sticlă de apă minerală Marghit. M-am uitat pe furiş cît costă vinul. Două coroane, cu apă cu tot.

„Ei, mă gîndesc, domnişoara face chiar şi mai mult!"

Nu-mi păsa, doar aveam bani în buzunar. Dar pînă să beau eu un pahar de bere, ea şi terminase ce era în baterie. Am socotit că setea ei e cam lacomă, dar nu i-am spus nimic. Bineînţeles, s-a înlocuit imediat sticla goală cu una plină.

— Iartă-mă, domnişoară, i-am spus mai tîrziu, încă nici nu ne-am prezentat. Mata susţii că mă cunoşti. Fii bună, te rog, şi spune-mi şi mie, cu cine am onoarea? Nu-mi place să stau de vorbă cu doamne necunoscute.

— Eu, zice, sînt chelneriţă!

[1] Text indescifrabil *(n. ed.)*.

Şi-a apropiat scaunul şi am continuat să stăm de vorbă. Consuma de-acum cea de a patra sticlă, iar eu mă tot sileam cu cea dintîi. Dar nu-mi păsa. Mă înveselisem şi mi-ar fi făcut mare plăcere să joc biliard. Miezul nopţii era încă departe, nu puteam sta într-una de vorbă pînă atunci. I-am spus şi domnişoarei.

— Îndată! zise.

Biliardul se liberase, numai plutonierul se mai juca cu bilele. Se duce domnişoara la el şi îi spune:

— Uite, domnule plutonier, ar vrea să joace şi domnul sergent, n-ai vrea să joci cu el?

— Cu plăcere, răspunse domnul plutonier.

M-am dus şi eu la dînsul şi m-am prezentat, deşi ştiam cine este, căci era doar cu intendenţa la compania a paisprezecea. Am început să jucăm. Eu joc destul de bine, dar plutonierul juca şi mai bine. Cu toate acestea, l-am bătut de fiecare dată. El, desigur, se înfuriase grozav şi îmi spunea mereu să dublăm miza. Mie nu-mi păsa, căci cîştigam neîncetat.

În timpul acesta am băut într-una, tot felul de rachiuri bune. Eram ameţiţi şi el, şi eu. N-a putut cîştiga nici măcar o singură partidă şi spumega de furie.

Era tîrziu, poate că şi trecuse de miezul nopţii şi veni proprietarul să ne spună: „Închidem vă rog".

— Bine, zic, plătesc consumaţia mea şi a domnişoarei.

I-am dictat ce am avut şi a trebuit să plătesc în total cinsprezece coroane. I-am dat douăzeci de coroane şi aşteptam să-mi dea restul. Dar pe plutonier nu l-am văzut plătind, cu toate că el ar fi trebuit să aibă o notă mai mare ca a mea. Nu mă sinchiseam de treaba lui, nu mă privea.

Cafegiul îmi dădu restul de cinci coroane şi atunci privii împrejur, după domnişoară. Domnişoara — nicăieri. „Ei, ei, netrebnica! Mă supărai. Chiar aşa vrea să mă păcălească, obraznica? Ei, asta n-o răbdăm!"

— Unde-i domnişoara? îl întreb pe patron.

— A plecat! zice.

— Cînd?

— Chiar acuma a plecat, cu domnul plutonier.

M-am înfuriat rău. Că doar dacă băgam de seamă că e încurcată cu domnul plutonier nu m-amestecam. Dar o dată ce am plătit pentru ea, apoi să nu încerce să mă tragă pe sfoară.

— Încotro stă domnişoara?

— Luaţi-o numai pe-aici, la dreapta, şi cotiţi imediat în prima stradă. A treia sau a patra casă.

Mi-am încheiat repede mantaua şi am ieşit pe fugă. Nici nu m-am încins cu baioneta, am atîrnat-o numai aşa, de braţ. Am ieşit în stradă şi m-am uitat în direcţia pe care mi-o arătase patronul. La vreo sută — o sută cincizeci de paşi, zoreau, braţ la braţ, doi oameni. I-am recunoscut îndată şi am pornit în goană după ei.

3.

Desigur că mi-au auzit paşii, căci fugeam şi tropăiam, dar nici unul nu se uită înapoi. Într-o clipă am fost lîngă domnişoara, am luat-o la braţ şi am mustrat-o astfel:

— Hei, domnişoară, de ce vrei mata să mă tragi pe sfoară?

Cît am vorbit, plutonierul, care fusese agăţat de celălalt braţ al domnişoarei, o rupse la fugă şi dispăru după un colţ de stradă.

— Vezi, domnişoară, zic, dacă-mi spuneai că vrei să te drăgosteşti cu domnul plutonier, eu nu te tulburam!

Şi ăsta-i adevărul. Toată seara n-am simţit nimic suspect. Domnişoara nici n-a vorbit măcar cu plutonierul. Poate vorbiseră mai înainte, dar eu de asta nu ştiam.

Fata dădu din colţ în colţ, că aşa şi pe dincolo, ba una, ba alta.

— Domnul plutonier a fugit acum, desigur ca să mă sperie sau să mă atace pe la spate, zic eu.

Mi-am scos încet baioneta şi, ţinînd-o în mîna dreaptă, am coborît-o pe şold. Dacă mă atacă, nu mă las...

Domnişoara nu spunea nimic.

La colţ, îmi sare înainte plutonierul.

— Ce vreţi cu mine, domnule plutonier? întreb eu dîrz.

— Ce vrei dumneata cu mine? adaugă el, dar acum stătea şi dînsul cu sabia în mînă.

Am lăsat braţul fetei şi m-am apropiat de domnul plutonier.

— Eu nu vreau nimic. Eu am ospătat-o pe domnişoara, am plătit cinstit pentru ea şi am dreptul la ea. Dar dumneata ai furat-o pe ascuns, deşi ai văzut că domnişoara a petrecut cu mine. Şi acum îmi ieşi înainte, ca un tîlhar!

— Da' ce vrei dumneata cu baioneta scoasă? întrebă el, ameninţător.

— Dumneata ce vrei cu sabia goală? zic eu, scos din fire, şi-mi ridicai arma s-o împlînt într-însul.

El îşi învîrtea sabia deasupra capului şi vroia la fel să mă taie.

Spre norocul nostru, doi poliţai îşi făceau tocmai rondul pe-acolo; ne-au despărţit ei.

— Ascundeţi-vă armele, domnilor, ziseră ei împăciuitori.

La acestea, plutonierul îşi trînti sabia în teacă şi porni iarăşi în goană, bineînţeles în direcţia locuinţei domnişoarei, căci el ştia unde stă, doar, pesemne, mai fusese de multe ori la ea. Eu, la fel, mi-am ascuns baioneta în teacă, am luat-o pe domnişoara de braţ şi ne-am dus mai departe. Domnul plutonier ne aştepta acolo, în faţa casei. Nu voiam să mă leg de el, deşi dreptatea era de partea mea, ci i-am spus domnişoarei aşa:

— Uite, dragă domnişoară, eu nu vreau să mă încaier nici cu dumneata, nici cu domnul plutonier. Mata mi-ai spus mie că, după închidere, să vin la mata acasă. Mie mi-ai spus că nici bani nu vei primi. Spune aşadar domnului plutonier s-o întindă, căci acum e rîndul meu şi eu vorbesc.

Dar domnişoara începu să smiorcăie, să se văicărească că ea nu dă drumul înăuntru nici unuia.

— Ei bine, zic, eu primesc şi asta, ca să nu spui că nu înţeleg de vorbă bună. Dar nu intră nici domnul plutonier, de asta...

Cît timp eu mă tocmeam cu domnişoara, plutonierul a deschis poarta, a tras fata înăuntru şi a închis repede cu cheia. M-a cuprins o furie nemăsurată că m-au păcălit în halul ăsta. M-am proptit în poartă, dar era solidă, n-am putut-o sparge. Am scuturat de clanţă, dar de acolo, dinăuntru, hohoteau de rîs.

„Ian aşteptaţi voi!" gîndii. Eram gata să mă-nec de mînie. Asemenea batjocură încă nu păţisem. Am plătit, ca un nebun, am ospătat-o domneşte şi asta-i

recunoştinţa ! M-am aşezat în poartă şi am jurat să nu mă clintesc de acolo pînă nu iese plutonierul, chiar de-o fi s-aştept un an de zile. Las', că le arăt eu lor cu cine au de-a face !

N-au trecut zece minute şi s-a deschis poarta. Ieşea domnul plutonier. I-am stat înainte.

— Ce vrei? strigă.

— Eu ce vreau? Dar ce crezi dumneata, că poţi să-ţi baţi joc de mine oricum? Aşa crezi?

— Ascultă, ţine-ţi gura ! zise.

— Cum? Cum?... Mai eşti şi grosolan? Dar zicînd acestea, îmi şi smulsesem baioneta.

— Pui la loc imediat baioneta aceea? face el.

— Ba n-o pun de loc !

— Nu?! Şi dă să scoată şi el sabia.

Mi-am zis că acuma, dac-am intrat în horă, nu mai mi-e îngăduit să dau îndărăt, altfel mă taie. Cu stînga l-am apucat de mîna dreaptă, ca să nu-şi poată scoate sabia şi l-am împuns cu baioneta. Apoi i-am dat drumul şi-am rupt-o la fugă. Şi-am fugit, am gonit pînă cînd am ajuns la cazarmă. Am alergat de-a dreptul la domnul ofiţer de serviciu şi i-am raportat c-am înjunghiat pe domnul plutonier Balog. Nu ştiam unde, cum l-am rănit. Astăzi am auzit că l-am nimerit în braţul stîng.

Domnul ofiţer de serviciu m-a arestat şi de atunci stau aici.

Cînd termină, cîteva clipe îi fulgeră în ochi o licărire sălbatică, crudă. Tăcu, obosise de-a binelea vorbind. Îşi lăsă capul în piept şi oftă adînc. După aceea mă privi din nou în ochi.

— Pentru asta sînt închis, domnule sublocotenent !

— Bine, foarte bine! spusei eu prosteşte, numai ca să spun ceva. Apoi adăugai mai liniştit: În orice caz, ai procedat destul de prost, destul de greşit, mai mult, fără judecată, dar pentru asta nu trebuie să te amărăşti. Nu va ieşi un necaz prea mare din toată treaba asta, cel mult te vor închide pe trei-patru luni, şi după aceea s-a terminat...

— Da, să trăiţi!

— Aşadar, curaj, Nagy, curaj! Aşa ceva i se poate întîmpla oricui... Rămîi cu bine!

Apoi m-am întors din uşă:

— Mai ai vreo dorinţă?

— Nu am, domnule sublocotenent!

— Rămîi cu bine!

Pot spune că povestea asta m-a impresionat destul de neplăcut. Nu ştiu pentru ce, dar îmi era tare milă de bietul cavaler. Mă gîndeam cît de repede a fost în stare o tîrfă, o zdreanţă de „domnişoară" să-l orbească pînă şi pe omul acesta cinstit şi m-am posomorît.

În camera mea am găsit un oaspete. Unul din cadeţi s-a îndurat de mine şi a venit să mă distreze. I-am povestit istoria sergentului, a rîs de el şi pînă la urmă am rîs şi eu. Nu există ceva mai ridicol decît nenorocirea altora. Tragedia se reduce la comedie bufă îndată ce noi nu figurăm în ea.

Înainte de a preda schimbului meu serviciul, a trebuit să inspectez închisoarea. Celula sergentului era ultima. Comandantul de gardă întoarse de două ori cheia în broască, dar uşa nu se deschise.

— Sparge uşa! strigai furios. Porcul doarme, fără îndoială, chiar aici în uşă.

DOMNUL PLUTONIER

1.

Pe domnii plutonieri lumea şi toate regulamentele îi încadrează în rîndul trupei... Ei bine, în interesul autorităţii plutonierilor (pardon: al domnilor plutonieri) mă grăbesc să declar că lumea şi regulamentul au comis o mare greşeală cînd i-au trecut în rîndul trupei. Ei nu pot fi trecuţi nicăieri. Dacă s-ar putea, ar fi trebuit să fie trecuţi numai şi numai în rîndul domnilor. Pentru că trebuie, şi se cade să se ştie că din corpul plutonierilor fac parte elementele cele mai inteligente. Cel ce a ajuns o dată să obţină distincţia de plutonier, acela ar putea să ajungă şi general — dacă ar vrea. Dar nimeni nu vrea. Viaţa plutonierului e mai liniştită, mai plăcută decît a generalului. Plutonierul este numai în cazurile cele mai rare pensionat, generalul, în schimb, numai în cazurile cele mai rare nu este pensionat.

Am socotit necesar să anticipez acestea, pentru ca nu cumva omenirea să orbecăie şi pe mai departe în întuneric în privinţa corpului domnilor plutonieri.

Şi acum!

— Nevastă! hămăie scurt domnul plutonier într-o dimineaţă fierbinte de vară. Nevastă, fii atentă încoa!

Domnul plutonier Kartács József şedea în cămaşă, pufăind nori uriaşi de fum din ciubucul său lung, pe divanul moale, cu arcuri, din cea mai frumoasă odaie a sa, mobilată cu o orientală incomoditate.

— Nevastă, nu vii odată?

— Vin, vin, nu urla aşa!

Din bucătărie răsări, soioasă şi ruptă, nevastă-sa.

— Ce ai?

— Unde sînt copiii?

— În parc, cu dădaca... Nu le purta grija. Lasă-i în seama mea.

— Bine, bine, pentru asta nu...

— Ei...

— Fii acu atentă!

— Sînt atentă, sînt atentă, da' nu mă-ncurca prea mult cu prostiile tale, că mi se afumă... se arde rîntaşul...

— Dă-l dracului de rîntaş!

— Pe tine să te ia dracu cu ziarul tău cu tot, puturosule! Tot lui îi umblă gura!... Să mă fi luat naiba acolo unde te-am văzut întîia oară!

— Gura, fleandură ce eşti! Marş în vizuină, să nu te mai văd! Femeie nerecunoscătoare!

— Da. Desigur! Sînt flenduroasă, sînt nerecunoscătoare pentru că n-am vreme să-ţi ascult prostiile.

Bombănind, blestemînd, femeia aleargă iar la rîntaş.

Domnul plutonier, sensibilul, emancipatul etc. domn plutonier e gata să leşine auzind atîta incultură, atîta murdărie, atîta grosolănie... Cum de s-a putut

însura cu femeia asta urîtă, cu înfăţişare de bucătăreasă! Ei, ei! A fost un măgar, un mare măgar!

De fapt, nici acum nu voia să-i spună nimic nevesti-si. A chemat-o numai ca s-o vadă şi să-i fie scîrbă de ea.

Ce deosebită este casieriţa aceea mititică! Cîtă graţie, cît farmec se oglindeşte pe chipul ei, în făptura ei! Şi el este legat pe vecie de această băbuţă cu faţa zbîrcită! Ce imbecili au fost legiuitorii aceia!

Mîrîind, mormăind, vrea să se adîncească iarăşi în ziar. Nu merge! Nu-i în stare! Nu poate citi... Mereu îi umblă Elza prin minte.

„Hm! E-o fată tare chipeşă, asta-i sigur! Întrebarea e, o fi curată? Pentru că nu-i neapărat nevoie să fie curată, oricît ar părea de nevinovată pe dinafară! Ei da, firește! Distracţie costisitoare, dar o merit. Destul m-am văicărit... asta... am îndurat... pot să-mi mai îngădui şi puţină distracţie! De altfel, nu face nimic chiar dacă nu e curată... Astăzi tot nu se pune mare preţ pe...

Ce-ar spune scorpia asta dac-ar afla? Ar crăpa de ciudă!... Ei bine, să crape!"

Se ridică. Se duce la oglindă. Mulţumit, plin de sine, îşi răsuceşte mustaţa brumată. Constată cu bucurie că de la ultima cercetare în oglindă nu prea a îmbătrînit (el neavînd decît patruzeci şi doi de ani)... E adevărat că s-a despărţit de oglindă abia de o jumătate de ceas... Ei, da-i totuna! Se îmbracă şi, cu paşi rari, plin de demnitate, părăseşte odaia. Apoi, cu deosebită eleganţă, azvîrle flegmatic o vorbă la bucătărie soioasei sale neveste:

— Astăzi nu mănînc acasă!

— Da' unde mama dracului? se răsti la el femeia încinsă, cînd văzu că scumpul ei soţ, pomădat şi ferchezuit, dă să o şteargă de-acasă.

— Nu te priveşte, jegoaso!

— Ba asta mă priveşte, mă... mă...

N-au putut continua cearta (spre marele necaz al domnului plutonier), pentru că un ţăran, cu înfăţişare de om avut, deschise uşa. Strîngînd într-o mînă un coş zdravăn încărcat, începu cu glas smerit.

— Bună ziua să vă dea Dumnezeu, domn plutonier, să trăiţi!

— Bună ziua, bade, da' ce doreşti?

— Apoi, eu îs tatăl lui Kis Jóska, mă rog frumos, şi m-am abătut un pic pe la domnu plutonier.

— Intră înăuntru!

— Numai să lepăd coşul ăsta, domle... Pînă stăm noi de vorbă, slujnica îl deşartă...

Îndeasă coşul în mîna femeii.

— Eu sînt nevasta domnului plutonier!

— Nevasta domnului plutonier? Dumnezeu să dea viaţă lungă nevestei domnului plutonier. Da' zău, domnule plutonier, cu ce nevastă sîrguincioasă, muncitoare, v-a blagoslovit Dumnezeu... Măi Jancsi! strigă apoi către copilul care aştepta afară. Adă mielul înăuntru! Am adus şi un mieluşel, pentru copilaşii domnului plutonier. Ştiu că mititeii vor petrece grozav cu el!

Domnul plutonier îl împinge cu chiu, cu vai pe bătrîn în odaie. Acolo discută cererea bătrînului de la un capăt la altul. Ţăranul vroia concediu pentru fecioru-său şi acum s-a adresat celui mai înalt for, domnului plutonier, pentru a-i obţine favoarea. Domnul plutonier, după ce examinează atent mielul şi coşul plin, se declară gata să dea chiar de tot

drumul vrednicului băiat din cadrele armatei. Dar asta nici moşneagul n-ar dori-o pentru nimic în lume...

Pun degrabă la cale treaba şi ţăranul se îndepărtează, ploconindu-se recunoscător.

— Vezi tu... vezi cine sînt eu? se lăudă domnul plutonier în faţa nevesti-si. Miel, coş...

— Văd, cum să nu văd... Tu eşti domn, domn mare... iar eu, slujnica ta...

— Ei, ei, ei...

— Vezi bine, numai slujnica ta, pentru că eu n-am vreme să mă dichisesc şi să mă fac frumoasă... Cei trei copii vor să mănînce, tu vrei să mănînci... iar eu trebuie să gătesc. Copiii îşi rup hainele, nu pot umbla rupţi... eu trebuie să cos, că nu ne ajunge pentru haine de-a gata şi noi... Păi, şi-atunci, eu sînt ruptă, murdară...

— Ei, hai, nevastă, vino şi mă pupă...

— Asta da! Să te pupi, să te giugiuleşti, să te drăgosteşti... La asta te pricepi de minune! Asta ţi-ar trebui ţie mereu... Dar să lucrezi... asta nu!... Asta nu face de un domn, de un domn atît de mare ca tine!...

Femeia, jignită, stătu ce stătu îmbufnată, dar apoi, totuşi, cedă. Sărută zgomotos buzele groase ale domnului plutonier şi-şi văzu de treabă în bucătărie.

Kartács József îşi şterse buzele.

Zîmbind, intră iarăşi în camera orientală, îşi lepădă bluza şi încercă să citească... Ţăranul bătrîn, prin încercarea lui de mituire, îl salvase, deşi numai pentru scurtă vreme, pe tată în faţa copiilor, pe soţ în faţa soţiei.

Dar, minune!

De cum ia domnul plutonier ziarul în mînă, îl apucă iarăşi greaţa de nevastă. Îl tulbură tot mereu

chipul Elzei... Acum mai mult ca înainte. Mai simte încă pe buze buzele umede ale nevesti-si şi-l trec fiori reci pe spate...

De fapt, de ce îi este acum atît de scîrbă de nevastă-sa? De ce îi e scîrbă de femeia asta bună, care n-are alt cusur decît că nu-i frumoasă şi munceşte prea mult? De ce? Nici el n-ar fi fost în stare să răspundă la această întrebare. Cealaltă, cu ochii ei amăgitori, fermecători, cu buzele ei umede, roşii îl cuprinsese cu totul în mrejele ei.

Regreta teribil că nu-l trimisese la naiba pe ţăranul acela bătrîn, cu miel şi coş cu tot... că a rămas acasă... Dacă nu venea ţăranul ăla... dacă nu venea... era pornit şi împotriva lui însuşi, că a cedat miorlăielilor femeii.

— Toate femeile urîte miorlăie! mormăi el, şi mototoli mînios ziarul şi-l azvîrli într-un colţ.

Ar fi dorit să se îmbrace imediat şi... dar, nu... Ar fi ceva ruşinos...

Deşi se cheamă că e „domnul plutonier, Kartács József" el în fond era un om cinstit, de ispravă. Strămoşii neamului său probabil că nu l-au ajutat pe Arpad întru cucerirea noii patrii... Şi tatăl şi bunicul şi străbunicul lui au fost cizmari simpli, obişnuiţi... El a vrut să ajungă militar. A ajuns militar. Corespundea. A devenit chiar plutonier. Ambiţii mai mari nu l-au măcinat vreodată, pentru că nici nu-l puteau măcina... Nevastă-sa era fata nu prea frumoasă a unui negustoraş de treabă. Zestre nu a primit la căsătorie. Nici nu-i trebuia. Pe vremea aceea îi ajunsese doar fata, care nu era prea frumoasă... În cei unsprezece ani ai convieţuirii lor, au fost mai deseori fericiţi decît nefericiţi, deşi de multe ori seara rămî-

neau nemîncați. Dar legătura care-i unea a fost puternică... a rezistat la toate... pînă acum.

Femeia nu era o frumusețe răpitoare. Asta fără doar și poate. Frumusețile răpitoare, chiar dacă sînt sărace, nu se dau în vînt după domnii plutonieri, ci preferă să se refugieze în brațele larg deschise ale chipeșilor domni sublocotenenți... Asta o știa foarte bine. (Acum, bineînțeles, a uitat-o și pe asta.) Dar pînă acum nu-i fusese niciodată silă de femeia asta. De ce i-a devenit nesuferită acum?

Intelectualismul, snobismul, ifosele sînt cele mai molipsitoare boli. Și domnul plutonier le-a căzut victimă. Cît timp a trăit într-o simplitate burgheză fusese mulțumit de soarta lui... de nevasta lui. Dar îndată ce se rătăci în imperiul culturii, al înfumurării... se zăpăci, începuse să i se-ntunece în fața ochilor și porni orbește pe drumul acesta plin de hîrtoape.

Din discuțiile purtate de sublocotenentul și locotenentul său, aflase că fidelitatea conjugală este una din virtuțile cele mai ridicole ale oamenilor căsătoriți, mai cu seamă ale soților! Poftim! Atîta i-a trebuit! Cînd s-a dus acasă și și-a privit nevasta... a văzut ceva îngrozitor. Pe fața nevesti-si nădușeala murdară șiroia în picături mari; de sub fusta sumeasă i se vedeau picioarele diforme, îmbrăcate cu ciorapi murdari... Și cînd domnul plutonier văzu asta și altele asemenea, se dezmetici dintr-o dată. Fără nici o vorbă, lăsă femeia baltă și se refugie în odaia lui, unde se adînci în lectura ziarului. Zadarnic însă! Și aici tot numai nevasta i-apărea înaintea ochilor... Avea fusta ruptă, murdară... bluza sfîșiată, boțită... Eh! Trebuie să plece de acasă, altminteri îi vine

rău... I se apleacă, la vederea urmelor şi rezultatelor muncii obositoare, grele...

De ce nu observase toate acestea şi pînă acuma? Cum de i s-au deschis ochii atît de tîrziu?

Jocul destinului îi înlesnise întîlnirea cu Elza, casieriţa... Ca un lup flămînd asupra prăzii, aşa se năpusti şi Kartács asupra Elzei. Asta-i! Asta este cea adevărată!... De asta are el nevoie! Asta va fi a lui...

Cînd, după prima întîlnire, se întoarse acasă şi o compară pe Elza cu nevastă-sa, sau invers... contrastele ieşiră şi mai mult la iveală... În favoarea Elzei. În măsura în care scădeau sentimentele faţă de soţia lui, în aceeaşi măsură îi creştea „dragostea".

Era îndrăgostit. Cel puţin aşa simţea el. Şi pentru această dragoste ar fi fost în stare să-şi sacrifice soţia, copiii...

Pînă şi simpla prietenie a Elzei depăşea conţinutul mic al pungii sale... darmite dragostea ei!

De patru săptămîni încheiate o asaltează pe nostima casieriţă cu iubirea, şi tot numai pînă la prietenie ajunsese, cu toate că luna aceasta prăpădise întreaga soldă cu ea... Mai mult! Făcuse şi datorii! Plutonierul Kartács József făcuse datorii! Întîi... la început de tot, se speriase şi el de asta... Căci doar de douăzeci şi doi de ani e sub arme şi pînă acum un filer nu avusese datorie... După aceea, şi-a împăcat totuşi conştiinţa, semnă prima poliţă; de, era îndrăgostit. Ehei! Cultura îi pretinde omului şi sacrificii.

Evenimentele de astăzi, sărutarea nevesti-si îl înstrăinaseră şi mai mult de familie... Sărutul acela rece... cît de plescăit fusese! Ptiu!

Lucruri de care nu se sinchisise pînă acum deveniră necesităţi vitale. Petrecea zilnic vreme înde-

lungată în faţa oglinzii... Voia să fie frumos. Voia să placă nu numai Elzei, ci, în general, tuturor femeilor...

În vremea din urmă, nici slujba nu şi-o mai îndeplinea cum se cuvine. Era distrat (cea dintîi cerinţă a culturii). Uita de multe lucruri, de care nu i-ar fi fost îngăduit să uite. Comandantul lui de companie, căruia nu-i prea plăceau plutonierii culţi, îl privea cu ochi răi... dar nu-i spuse nimic.

Şi ce-i păsa plutonierului Kartács? Vîrtejul intelectualităţii îl smulsese şi-l purta, îl tîra cu sine...

Astăzi, totuşi, se stăpîni. Pînă deseară rămîne acasă... Da. Devenise acum o datorie sfîntă... După greţoasa sărutare... Firește. E de datoria lui. Apoi, seara, va pleca...

Se întinse pe divan. Închise ochii... O muscă mare, pîntecoasă zbura bîzîind în jurul capului său. Coborî pe vîrful nasului... O goni... I se aşeză pe frunte... Era rece, ca sărutul nevesti-si. Furios, dă să prindă musca... A zburat... A treia oară i se lăsă pe mînă... De data asta o lăsă în voie... Musca se plimba alene, greoi de pe un deget pe altul. Apoi îşi luă zborul, din proprie iniţiativă. Se ridică în înălţimi şi dădea ocolul camerei în cercuri largi... Kartács urmărea zborul muştei... la început repede, repede, apoi mai încet, mai încet. Pleoapele i se mişcau obosite, grele.

În sfîrşit, se închiseră...

2.

Orele nouă...

Cafeneaua „Corbul alb" avea astăzi clienţi puţini. Chiar şi dintre cei obişnuiţi, veniseră numai

doi domni bătrîni, iar aceştia stăteau deja de două ceasuri şi jucau şah la un pahar cu apă. Chelnerii tîndălesc, somnoroşi, prin colţuri, patronul moţăie, cu demnitate de patron, la una din mesele de marmoră.

La tejghea, casieriţa numără somnoroasă bucăţile de zahăr. Cu bluza foarte decoltată, cu fusta strîmtă, mulată pe corp, obişnuia să atragă asupra ei atenţia clienţilor. Dar acum, cînd sala e goală, pe figura ei drăguţă, pe gura ei surprinzător de mică şi de frumoasă, se oglindeşte umbra plictiselii.

Uşa se deschide şi intră năvalnic domnul plutonier Kartács, cu o ţinută rigidă, cu paşi ţanţoşi.

— Bună seara, dragă Kartács! se întoarse Elza spre el zîmbind, dar în acest zîmbet era mai multă ironie decît amabilitate.

— Bună seara, scumpă Elza! Sînt punctual?

— Ah! De unde punctual! Doar a trecut de mult de nouă... Vezi, din cauza dumitale m-am plictisit atît de rău...

Roiul chelnerilor îl asaltează pe domnul plutonier Kartács.

— Două sticle de şampanie! tună Kartács cu glas puternic, zîmbind cu şiretenie spre Elza.

— Ce binevoiţi a porunci? întrebă oberchelnerul, împleticindu-se, deoarece crezu c-a înţeles greşit comanda distinsului domn plutonier.

— Două sticle de şampanie! Da' ce, dumneata eşti surd, Károly?

Kartács se aşează alături de tejgheaua Elzei. Chelnerul, printre plecăciuni adînci, pune şampania pe o masă, trasă anume între timp. Şi acum pot sta de vorbă liniştiţi domnul plutonier şi domnişoara Elza.

— Elza... asta este ultima mea încercare! Nu mai pot îndura mai departe!

— Nu mai poţi, căţeluşule? Dumneata vorbeşti? Facem prinsoare că poţi? *Gilt!* O sticlă de şampanie!

Elza se ridicase. Trupul ei, zvelt ca trestia subţire în vîntul de seară, se înfioră, se mlădie. Îşi împinse scaunul mai aproape de Kartács şi se aşeză din nou. Piciorul ei atinse piciorul neastîmpărat al domnului plutonier. Cu mîna ei mică, albă, apucă un pahar de şampanie, îl bău pe jumătate şi apoi i-l întinse lui Kartács.

— Bea, bea... tu... tu... puişorule!

Domnul plutonier tremura de „dragoste". Cuprinse înflăcărat mijlocul subţire al fetei şi îi sărută buzele. Şi cum o ţinea acum în braţe pe Elza şi buzele-i atinseră gura mică, fierbinte... îşi aduse aminte de nevastă-sa, de sărutarea ei rece de azi... Cît de scîrboasă fusese aceea, şi cît de plăcută, de dulce este asta!

Fata se smulse din braţele lui şi, cu o îmbufnare afectată, se ascunse după tejghea.

— M-am supărat pe dumneata! şopti mînioasă, ca să vadă şi să audă ceilalţi...

Gunguritul, condimentat cu certuri şi împăcări, ţinu pînă la miezul nopţii. Pînă atunci, cei doi domni isprăviră partida lor de şah, băuseră paharul cu apă. Clienţi nu mai erau. Cafeneaua trebuia închisă.

Domnului plutonier Kartács i se acordă cinstea de a o conduce acasă pe Elza.

După căldura năbuşitoare a zilei, coborîse o noapte răcoroasă. Nori posomoriţi, întunecaţi se îngrămădeau pe boltă. Din cînd în cînd, tunete năprasnice cutremurau văzduhul şi fulgerul se întrecea,

sclipind, cu norii cenuşii care se învălătuceau, fugărindu-se...

Îndrăgostiţii noştri mergeau braţ la braţ, şoptindu-şi dulce, cu paşi înceţi, pe pavajul aspru al drumului. Se opreau din cînd în cînd, se sărutau, se îmbrăţişau şi mergeau mai departe.

Elza locuia într-o cameră mică la etajul II, frumoasă, dar fără gust mobilată.

Domnul plutonier Kartács József era fericit. Spărsese gheaţa. Elza era a lui. Încîntătoarea, superba, îmbietoarea Elza.

Petrecerea de ieri îl costase exact solda pe o lună. Pe cea de luna viitoare. Dar lui nu-i păsa. Numai pe Elza s-o poată întîlni, numai Elza să poată fi a lui... Cît mai mult, cît mai des...

„Dragostea" lui creştea din zi în zi... Dacă într-o zi nu-şi vedea iubita, era în stare să turbeze, să urle.

Cu nevastă-sa nu mai avea nici o legătură. Dacă din întîmplare vorbea cu dînsa, o făcea numai pentru a se ciondăni, ca apoi să poată lipsi, liniştit, zile întregi. De multe ori era de ajuns un singur cuvînt, o privire, pentru ca domnul plutonier să-şi descarce întreaga furie înmagazinată...

Elza, încîntătoarea etc. Elza deveni, firește, din ce în ce mai pretenţioasă. Acum nu-i mai ajungea puţin, ca în timpul prieteniei lor (deşi chiar şi acest puţin epuizase şi depăşise bugetul domnului Kartács), şi toca bani mulţi, bancnote multe... şi ar fi tocat şi mai multe. O vreme, domnul plutonier fu în stare să procure atîţia bani cît să satisfacă ambiţiile fetei, dar foarte curînd izvoarele secară. În zadar apelă la evrei, la cămătari... peste tot găsi uşile

închise... Apoi se apropie termenul plăților. Trebuia să procure bani, ca să astupe gura căscată, înfometată a creditorilor. De toate astea Elza nu știa nimic, și nici nu voia să știe. Că domnul plutonier se ruinează din cauza ei, n-o impresiona de fel... Era obișnuită cu asemenea întîmplări.

Domnul plutonier Kartács ajunse într-o stare vecină cu nebunia. Nervii îi erau supraîncordați și toate gîndurile și le concentră pentru descoperirea a noi și noi surse de bani... Mai rămăsese una singură... Magazia companiei. Dar gîndul acesta îl îngrozi, chiar și în împrejurările de față.

„Asta nu ! Niciodată ! Niciodată !" repeta adesea în sinea lui, cu conștiința lașă că vorbele, sunetele, jurămintele îl salvează de nimicire, de vîrtej.

Rezistă o săptămînă. Așteptă o săptămînă. O săptămînă se luptă cu cinstea, cu conștiința lui. Și învinse păcatul. Vîndu toată rufăria din magazie și cu banii alergă, alergă la Elza.

Cu strîngere de inimă bătu la ușa binecunoscută a fetei. Păcatul comis îi împovăra sufletul cu o greutate apăsătoare și îl sugruma... Dar își învinse conștiința. Învinse din nou... La prima bătaie nu-i răspunde nimeni... Bate din nou... o dată... de două ori... de trei ori... Nici un răspuns... Apasă pe clanță. Ușa nu cedează... Începe să bată, lovește și izbește cu pumnii ușa masivă de stejar...

Zgomotul adună locatarii imobilului.

De la aceștia află tot... Elza a plecat în voiaj, în tovărășia unui bancher bogat.

Domnul plutonier Kartács József, inteligentul, cultul, petrecărețul, încă nu se prăbușește pe de-a-ntregul sub greutatea loviturii. Dar sufletul, sufletul său cinstit în fond, se frînge cu totul... E adevărat,

picioarele i se clatină, mîinile îi tremură, dar el se ţine tare.

Încet, împleticindu-se, coboară scara.

— Afară... Afară, la aer!

Afară, să poată fi singur cu ruşinea, cu păcatul lui.

3.

Domnul plutonier Kartács József se dezmeteci, dar prea tîrziu.

Acuma recunoştea că Elza, frumoasa, încîntătoarea, captivanta Elza îl trăsese straşnic pe sfoară. Nenorocitul crezuse că fata îl adoră, că îl iubeşte numai pe el...

Dar de cum se dezmeteci, văzu limpede situaţia...

Bine, dar e un escroc! Bine, dar jefuise tezaurul public, pe comandantul său de companie. De ce? Ca să poată stinge setea de bani a unei bestii scîrboase.

Îşi aduse aminte de datoriile sale.

Îşi aduse aminte de nevastă-sa.

„Femeia aceea bună, ca pîinea caldă."

Degeaba, degeaba, cultura n-a fost inventată pentru el! Cel puţin nu acest soi de cultură. Măcar de nu ar fi muşcat dintr-însa.

Ce se va întîmpla cu nevastă-sa? Ce se va alege din copiii lui? Căci el va fi dus la temniţă pentru că a escrocat, a jefuit...

O sudoare rece îi îmbrobonea fruntea.

„Numai acuma... numai de data asta de m-aş putea descurca din această..."

Se duse acasă.

Se întinse pe divan şi închise ochii, ca atunci cînd... da, ca atunci cînd ţăranul acela bătrîn... da...

își aminteşte încă de musca cea mare, pîntecoasă... da...

Stătea întins, ţeapăn, nemişcat, şi se gîndea... „Elza, Elza... tu, netrebnică Elza!"

Îi venea să plîngă de ruşine, de furie, de durere. Dar nu. Nu poate. Nici n-are voie...

A doua zi, dimineaţa, devreme, se aşează în magazie şi privi, nici el nu ştia la ce; aşteptă, nici el nu ştia ce anume... Privirea-i căzu pe locul unde fusese aşezată, rînduită rufăria. Kartács se sperie... Totul gol, gol! E înfiorător golul acesta!

„Dacă s-ar întîmpla să intre acuma domnul căpitan! Numai că nu va intra... Desigur... Păi domnul căpitan are încredere în mine ca în propriul său copil... De doisprezece ani slujim împreună, dar niciodată n-a avut şi n-a putut să-mi reproşeze ceva"...

Domnul plutonier se agăţa de un fir de pai. Nădăjduia că va putea completa lipsurile încă înainte de a fi băgate în seamă de... Dar de unde să le completeze? De unde să ia banii? Cel puţin de-ar avea credit, ca înainte...

În furia lui, ar fi vrut să se dea cu capul de pereţi!

Comandantul de companie era un om în vîrstă, îmbătrînit în serviciu şi în cinste. Auzise şi el de rătăcirile plutonierului. Şi clătinase mîhnit din cap.

— Şi-a pierdut minţile, bietul Kartács!

Acum îl chemă în biroul companiei.

Trimise toată lumea afară şi îi vorbi părinteşte, frumos, plutonierului Kartács, cel care îşi pierduse minţile.

— Păzeşte-te, Kartács, băiete... nu-ţi pierde minţile! Dumneata ai nevastă, copii... nu ţi-e îngăduit să-i jertfeşti pentru o aventură trecătoare, de

nimic... Aşadar, păzeşte-te, băiete! Sper că te-am prevenit la vreme!

— Nu chiar, domnule căpitan!

— Curaj, nu-ţi pierde capul! Străduieşte-te să-ţi revii şi totul se va aranja... Mîine, domnul locotenent-colonel va inspecta magaziile... Fă ordine într-a dumitale! De altfel, după masă, am s-o văd şi eu.

— Vom fi în ordine, domnule căpitan, şi magazia, şi eu!

— Bine, băiete, poţi pleca!

Din biroul companiei, domnul plutonier Kartács se duse drept acasă. Cît timp vorbise căpitanul său, îşi făcuse planul în sinea lui. Va face ordine în magazie...

După aceea se întoarse iar la magazie.

Strîngea ceva în buzunar.

Va face ordine!...

Soţia domnului plutonier Kartács tocmai isprăvise de gătit prînzul. Îl şi servise, dar soţul ei tot nu venise acasă. Dădaca se întorsese cu copiii şi îi aşezase în jurul mesei... Îl aşteaptă numai pe tăicuţul. Dar el nu vine... Femeia e în aceeaşi rochie ruptă, murdară, ca şi atunci, mai demult, ţine în braţe copilul cel mai mic... Pe faţa ei curg şi acum picături mari de năduşeală... ca atunci, demult...

— Mamă!

— Ce e, sufletul meu?

— Mi-e foame!

— Mîncăm îndată, inimioara mea, numai să vină tăticul.

Mai apoi copilul începe iarăşi:

— Mamă... cînd vine tăticul, că tare mi-e foame!

Dar tăticul tot nu vine...

Femeii nu i-e foame. Ea s-a săturat cu mirosul bucatelor pînă le gătise. Ea ar aştepta şi pînă seara... Dar copiii sînt tare nerăbdători.

Se aşează şi ea la masă. Numai un singur loc e gol... Locul tăticului.

Copiii plescăie rîzînd, hîrjonindu-se.

Cineva bate.

— Intră!

Se înfăţişează un soldat turburat, palid la faţă.

— Veniţi, vă rog, puţin pînă afară...

Femeia presimte ceva rău. Iese... Vine imediat înapoi, pe fugă, aşează copilul în braţele dădacei şi, aşa cum se află... ruptă, murdară, iese în goană pe uşă.

Copiii plescăie rîzînd, hîrjonindu-se.

CADETUL

Dimineaţa, devreme, cadetul Szilly, meticulos dichisit, cu mănuşi albe, strălucitoare, cu chipiul pe cap, bătu la uşa biroului companiei. Se prezentă şi raportă căpitanului. Iar căpitanul îl salută cam în felul următor:

— Notează bine, cadet, notează bine ce-ţi spun! Bagă bine în minte, sau dacă presupui că vei uita, pune pe căprarul Kis să ţi le scrie în frunte, ca să ai mereu înaintea ochilor cuvîntul meu... Va să zică, încep!... dumneata cadet, dumneata, întîi şi-ntîi, nu eşti decît un mare nimic, vreau să spun un mic nimic. Un astfel de nimic din care, eventual, va ieşi ceva. Un astfel de ou din care, eventual, poate ieşi un pui... Bagă bine de seamă: eventual... mereu, numai eventual!... Fereşte-te ca de foc de societatea plutonierilor şi a calfelor de prăvălie, pentru că dumneata, eventual, vei deveni ofiţer; dar abţine-te cu stricteţe să-ţi bagi mereu nasul printre ofiţeri, pentru că dumneata nu eşti ofiţer, dumneata eşti trupă, dumneata eşti o persoană tolerată. Nu te

expune, nu te împopoţona cu pene de păun, pentru că nu interesezi pe nimeni... Scoate-ţi la vreme din cap acele gînduri neroade, cu care le place să cochezeze tuturor cadeţilor, cum că dumneata vei fi aici favoritul ofiţerilor, vei fi o pisicuţă alintată! Pe dracu, ce favorit! Renunţă la această neghiobie, dacă-ţi bîjbîie prin scăfîrlia goală, pentru că neghiobia asta a fost inventată numai de romancieri, iar ei nu au fost cadeţi şi nici nu bănuiesc că voi sînteţi, la drept vorbind, o năpastă de la Dumnezeu asupra corpului ofiţeresc... Cadetul e o gînganie deosebit de spornică, şi bine face cel ce o stîrpeşte... Fii la locul dumitale. Dacă te vor beşteli, dacă te vor certa, rabdă în tăcere, pentru că dumneata trebuie să te deprinzi cu răbdarea. Dar nu aştepta ca răbdarea să te treacă marea! Aceasta e iarăşi numai una din acele fraze pentru cei slabi de înger, în care azi nu mai cred nici fetele din cursul superior... Obişnuieşte-te să rabzi de foame, căci asta e cea mai aleasă virtute a unui tînăr. Cel care ştie să postească nu rîvneşte zilnic la o masă de seară. Ai să vezi cu ce zîmbet cuceritor vei trece peste micul dejun, înlocuindu-l cu fum de ţigară, dacă te vei obişnui cu postitul, iar la masa de seară vei îndrăzni să te gîndeşti numai în cele mai îndrăzneţe închipuiri ale dumitale... Voi sînteţi foarte dispuşi să visaţi şampanie. Renunţă degrabă la această obsesie. Cadetul soarbe această băutură numai în nuvele. Firește, pentru că scriitorii habar n-au ce soldă aveţi şi în zadar îşi pun în joc imaginaţia, ei nu ştiu că cele ce vi se cuvin nu ajung nici măcar de rachiu prost. Şi-apoi datoriile! Notează-ţi, amice, că un om cu mintea limpede nu împrumută unui cadet nici douăzeci de creiţari, iar astăzi e rar omul care să n-aibă mintea limpede... Nici o înfumurare, nici o lăudăro-

şenie. Bagă-ţi capul între umeri, îngroapă-te în regulamentul de instrucţie, pentru că el ţi-e pîinea... Iar acum aşază-te colea şi copiază zece paragrafe din regulamentul de serviciu, ca să te mai exersezi puţin la scris şi citit. Militarul se cade să ştie a scrie şi citi... Deocamdată nu îndrăznesc să-ţi încredinţez altceva. Mai tîrziu, am să văd la ce te pot folosi. Aşadar, stai jos şi lucrează!...

Cadetul Szilly se aşeză şi copie frumos regulamentul de serviciu pînă la zece şi jumătate. La zece şi jumătate se ridică, puse pe subofiţerul contabil să-l perie cu sîrguinţă şi apoi ieşi. Bătu la uşa biroului batalionului, se prezentă şi raportă maiorului. Iar maiorul îl salută cam aşa:

— Te felicit, adjutant, că ai nimerit în batalionul meu, dar tunde-te imediat scurt, chilug, pentru că mie nu-mi place părul lung, înţelegi? Pune să-ţi tundă părul acela lăieţ, iar mîine să te prezinţi la mine cu capul curat, ai priceput... nu vreau să-ţi ţin o predică lungă, pentru că eu sînt militar şi nu-mi place vorba lungă. Pentru sfaturi binevoitoare şi învăţături, te îndrumez la domnul comandant de companie. Ştiu, ştiu că nu a omis să te instruiască temeinic într-o privinţă şi într-alta. Din partea mea, îţi atrag numai atenţia şi aştept să fii silitor, curat, sîrguincios, cult, deştept; fii milităros, disciplinat, supus, ascultător, modest, cinstit. După cum vezi, nu pretind prea multe de la dumneata, dar pe-astea să le pui la inimă. Sper că în privinţa aceasta nu voi avea de obiectat. Învaţă, mai citeşte cîte ceva... şi tunde-ţi părul. Poţi pleca!

Cadetul Szilly ieşi, puse pe curierul batalionului să-l mai perie o dată, urcă şi bătu la uşa biroului

regimentului. Se prezentă şi raportă colonelului. Iar colonelul îl salută cam aşa:

— Ce eşti dumneata?

— Cadet-ofiţer adjutant! răspunse Szilly curajos şi cu glas ridicat.

— Ce?

— Cadet-ofiţer adjutant! repetă Szilly cu teamă şi abătut.

— Greşeşti, tînărul meu amic, greşeşti foarte mult! Dumneata orbecăieşti, micul meu prieten, într-o enormă greşeală... Dumneata nu eşti adjutant, dumneata, deocamdată, eşti un nimic...

— Da, să trăiţi! întrerupse Szilly din nou, cu curaj şi glasul ridicat.

— Taci, micul meu prieten, cînd nu te-ntreb, altfel te închid zece zile de nici nu ţi se mai vede vîrful urechilor... Dumneata... oare unde-am rămas... da, dumneata, aşadar, deocamdată eşti un nimic, din care cu neclintită perseverenţă şi cu sîrguinţă, după foarte, foarte multă vreme, ar putea să iasă şi un cadet! M-ai înţeles?... Mai tîrziu! Mai tîrziu! Mai tîrziu! Dumneata eşti încă aşa de verde că n-ai fi bun nici la murat, eşti atît de crud, ca un mînz neînţărcat. Departe de mine gîndul de a voi să jignesc presupusul dumitale amor propriu, dar socotesc necesar să-ţi reamintesc şi să-ţi reîmprospătez vestitul dicton al unui vestit comandant de oşti. Acel vestit comandant de oşti a adresat tinerilor cadeţi, proaspăt încorporaţi în armata sa, următoarele cuvinte nemuritoare: „Măgar, măgar, măgar şi încă o dată măgar". Acelaşi lucru ţi l-aş fi spus şi eu, dar întrucît vestitul comandant de oşti mi-a luat-o înainte, nu mai zic nimic... Iar acum poţi pleca, micuţul meu prieten!...

Cadetul Szilly ieşi, puse pe curierul gărzii să-l perie cu grijă, coborî şi plecă. Bătu la uşa popotei ofiţerilor şi se prezentă domnilor...

Cadetul Szilly era un tînăr chipeş. Fetele spuneau despre el că e mîndru, dar el nu era mîndru, era doar prudent şi circumspect. Obişnuia să reflecteze cu mare plăcere asupra lucrurilor şi cerceta cu predilecţie cauzele mai adînci ale evenimentelor. Voia să înţeleagă totul, deşi nu le înţelegea chiar pe toate.

Citise undeva că viaţa e o plăcere şi era de acord. Primi cu penibilă surprindere cuvintele zdrobitoare ale superiorilor, prin care aceştia dovedeau clar că sînt adepţii altor principii. Rămase surprins şi se miră că aceşti bărbaţi onorabili vor să-l condamne la ascetism.

Se gîndi mult şi de multe ori, constatînd cu serioasă spaimă că n-are nici o vocaţie pentru viaţa de pustnic. Doar el însuşi considerase dintotdeauna drept nătărăi pe cei ce nu se folosesc de bucuriile prezentului, adică de splendorile vieţii. Cugetările sale conchideau întotdeauna că ziua de mîine e un termen grozav de nesigur, foarte întunecat. Numai în clipa de faţă, numai în cuprinsul ei, ne bucurăm, respirăm, ne mişcăm... numai în ea trăim. Mîine poate că va trebui plătit avansul pentru *Pompes funebres*, căci destinul e mai capricios decît împăratul Caligula, şi smintitele sale capricii se îndeplinesc pe dată. E drept că numai un hotentot judecă astfel, dar de ce n-ar avea o dată dreptate şi un hotentot?

O săptămînă, o lună, să zicem trei luni, mai poţi răbda sihăstria. Dar după aceea? E îngăduit oare să-şi risipească zilele cele mai frumoase, visele cele

mai dulci? Dar dacă mîine, sau poimîine, sau după aceea moare subit? Cine va trăi în locul lui? Cine va savura atunci plăcerile în locul lui?... Deşi niciodată omul nu poate şti cînd se prăpădeşte, nici fata cînd se mărită.

Şi Szilly ajunse la concluzia că trebuie să trăiască... să trăiască mult. Aşadar, va trăi să savureze plăcerile vieţii şi, ceea ce vrea un tînăr, ceea ce vrea serios, se împlineşte.

Sîmbătă după masă, cadetul Szilly supraveghea în curtea cazărmii umplerea saltelelor. În timpul acesta i se vălătuceau din nou în minte cu paiele mulţime de planuri şi gînduri. În vreme ce medita astfel, nici nu băgă de seamă că un soldat de corvoadă, jegos, zdrenţuros, stă rînjind în faţa lui. Soldatul rînji o bună bucată de vreme, pînă cînd, în sfîrşit, Szilly îl văzu şi se răsti la el, cu drăgălăşenie:

— Ce doreşti, viţeluşule?

Flăcăul îşi lăbărţă şi mai mult rînjetul, apoi scotoci din capelă o scrisorică şi i-o întinse lui Szilly. Îşi bătu călcîiele, rînji şi se îndepărtă cu paşi legănaţi.

Szilly aruncă o singură privire pe plicul alb şi recunoscu îndată scrisul căpitanului său. În consecinţă, îl băgă nedesfăcut în buzunar, căci, gîndi el, tot un ordin neplăcut trebuie să ascundă...

Se plimbă de cîteva ori de colo-colo, printre soldaţii care se zbenguiau, dar plicul alb îi umbla mereu prin minte.

„Ce poate să-mi scrie stimatul domn căpitan, oare ce-mi poate scrie?... Ei, ce poate să-mi scrie... Să inspectez, probabil, la miezul nopţii sectorul companiei sau să vin mîine la cazarmă cu o oră înainte de deşteptare şi să zgîlţîi pe sergentul de zi dacă doarme... Ce-ar putea să-mi scrie altceva?"...

Dar raţionamentele nu-i putură adormi curiozitatea. De ce n-ar deschide-o? E adresată lui; mai devreme sau mai tîrziu, tot trebuie s-o citească... S-o ia naiba, orice neplăcere ar ieşi din asta. Şi apoi, dacă-i ordonă ceva urgent?...

Desfăcu plicul şi rămase cu gura căscată. În *couvert* era o carte de vizită şi pe una din feţele ei stătea scris: „Ne-ar face plăcere să luaţi astă-seară masa la noi. Cu salutări", iar pe partea cealaltă: „Căpitan Kreutzer Károly şi doamna".

Szilly rămase încremenit şi nu-şi crezu ochilor. Strîngea în mînă spasmodic cartea de vizită şi mormăia într-una:

— Şi doamna, şi doamna...

„Va să zică, tot domn e căpitanul meu! E totuşi om bun!... Zău c-aş fi putut băga de seamă numaidecît că, de fapt, e tare cumsecade! Cîinele care latră nu muşcă"...

Se bucura, dar şi mai tare se mira de întîmplare, căci cartea de vizită îi risipi îndată toată amărăciunea.

„Ei, dar de-acum încolo n-am decît să-mi agăţ în cui toată arta mea de a gîndi. De azi încolo e inutil să mai cuget, o dată ce toate se întîmplă aşa cum doresc eu... La dracu! Iar sînt măgar! Dar doamna căpitan?... Şi doamna, şi doamna!"

Din această pricină îl apucă iar durerea de cap, deoarece doamna căpitan era o femeiuşcă superbă. Szilly văzuse şi pînă acum destul de multe femei frumoase, dar cînd făcu vizita la Kreutzer şi o zări pe nevasta căpitanului îi scăpărară ochii şi amuţi brusc...

Îşi făcuse multe reproşuri că fusese cu acest prilej un găgăuţă stîngaci, dar acum nu mai putea

îndrepta nimic. *Le passé ne se répare point.* E cert că trebuie să fi fost din cale-afară de ridicol. Toată vremea nu fusese în stare nici să bîlbîie o iotă. Uf! Nici nu voia să-şi mai aducă aminte, că-i vine parcă să se vîre în fundul pămîntului de ruşine.

Şi-acum ce-o să se-ntîmple? Ce-o să facă dacă va ajunge faţă în faţă cu frumoasa doamnă? Ce să facă dacă iar l-apucă bîlbîiala sau muţenia completă? Mai bine se duce la sapă cu ziua decît să i se mai întîmple o dată asemenea ocară.

„Ei, îmi închipui ce nătărău mă socoteşte fermecătoarea junǎ. Îmi închipui!... Cît de bine îmi spusese bătrînul că sînt un măgar!... Ei, o să mai vedem noi, poate că se mai pot îndrepta lucrurile! *Tout est irréparable jusqu'au jour où tout est réparé!*"...

După îndelungată chibzuire şi pătrunzătoare cugetare, Szilly hotărî să sosească la căpitan la opt fără zece. Ora nu e menţionată pe cartea de vizită, dar aşa va fi cel mai potrivit... La opt fără zece precis. Ajunge dacă se apucă de îmbrăcat pe la şase... aproximativ ajunge. O oră şi jumătate? Nu e prea mult, ţinînd seama că astăzi vrea să fie tare chipeş... Poate ar fi mai bine să înceapă la cinci şi jumătate? Nu, nu, pînă la şase o să fie ocupat la cazarmă, trebuie să-şi îndeplinească serviciul conştiincios, de-acum încolo e datoria lui morală să fie sîrguincios, trebuie să-i fie recunoscător căpitanului pentru prietenia dovedită.

Astăzi trebuie să fie drăguţ, cuceritor, elegant, plăcut. Trebuie, trebuie neapărat să corecteze, să îndrepte stîngăcia primei lui prezentări... Rememoră cîteva istorioare amuzante, pe jumătate picante, graţioase, pe care le va povesti după cină, cu un

zîmbet discret pe buze. Ca să nu le uite, le însemnă, pe rînd, cu *Schlagwort*-uri în creion, pe o bucăţică de hîrtie... la nevoie, şi le poate reaminti pe neobservate...

Ora şase! Uniforma numărul unu a fost dată ordonanţei, cu indicaţia să fie periată neîntrerupt timp de o jumătate de oră. Ghetele numărul unu au fost încredinţate sergentului de zi pe companie, ca să le facă oglindă veneţiană. Iar domnul cadet însuşi se apucă să se spele. A amestecat în apă treizeci şi trei de picături de odicolon, ca să fie plăcut parfumată. Din fundul cufărului apăru, încă nedesfăcut, săpunul de lux „Ideal", cu miros divin, mai departe, periuţa nouă de dinţi „patent"... După aceea Szilly îşi scoase cămaşa, îşi înfăşură în jurul mijlocului două prosoape murdare, să nu-şi stropească pantalonii. Cu mîinile uscate făcu cîteva exerciţii de probă pentru folosirea săpunului... Iar acum îşi scufundă capul în lighean şi strănută de mai multe ori. Meticulos, încet, îşi frecă mîinile cu „Idealul" parfumat, pînă cînd se formă un strat fin de clăbuc... Cu palma săpunită îşi unse obrajii bine, temeinic... Deschise ochii, aruncă o privire în oglindă, peste măsuţa spălătorului, şi izbucni în rîs.

— Dacă m-aş înfăţişa aşa?... murmură el bine dispus, şi-şi cercetă îndelung în oglindă faţa acoperită de clăbuc alb.

Închise ochii din nou, îşi vîrî capul în apă şi se spălă de clăbuc. Se mai bălăci puţin în *lavoir*, apoi începu să se şteargă. Cu un prosop nou-nouţ îşi zvîntă de zor faţa, cu un altul mîinile şi pieptul. Şi-apoi veni din nou în faţa oglinzii.

— Aşa-i că sînt băiat frumos? îşi întrebă figura, şi figura rîdea. Mulţumit, se bătu pe amîndoi obrajii

cu palma şi spuse cu seriozitate: Friţi, Friţi... mare ştrengar eşti, măi Friţi!

Cu periuţa „patent" îşi frecă dinţii pînă se făcură orbitor de albi, cu briceagul cu prăsele galbene de os îşi rotunji şi-şi netezi unghiile... La şapte şi jumătate era tocmai gata cu schimbatul rufăriei, cu pieptănatul şi parfumatul. Atunci băgă însă de seamă că pantalonii numărul unu nu sînt călcaţi. Scoase repede pantalonii numărul doi.

— Perie-i repede!

În sfîrşit, veni rîndul tunicii de gală... după aceea ghetele, manşetele, mănuşile, chipiul şi apoi un nou val de parfum...

„Uf, slavă Domnului... e opt fără zece. Am sosit tocmai bine"...

La soneria lui deschise însuşi căpitanul. Îl primi foarte cordial, amical, numai că în antreu îi şopti, pe neaşteptate, la ureche:

— Nu se cade să întîrzii, adjutant...

Kreutzer îl conduse pe cadet în camera sa de lucru, îl aşeză într-un *fauteuil* moale, îl îmbie cu ţigări fine, scumpe. Şi între timp îi vorbi rece şi încet:

— Din această invitaţie să nu tragi nici o concluzie, înţelegi? Să nu-ţi intre în cap cine ştie ce fumuri neroade. Toate acestea se întîmplă numai în scopul instrucţiei şi al educaţiei... Eu am obligaţia să te instruiesc, să te cultiv, pentru ca mai tîrziu, dacă vei nimeri în societate, să nu stai ca un anumit animal nevinovat în faţa porţii noi. Poartă-te deci modest, ca un domn.

Szilly roşi pînă în vîrful urechilor, dar căpitanul schimbă deodată tonul. Îl tutui, îl bătu pe umăr, îi povesti la repezeală o anecdotă pipărată... într-un cuvînt, deveni cu totul altul. Curînd se deschise şi

ușa sufrageriei, apăru doamna și ciripi cu glas prietenos, argintiu:

— Bine ai venit, Szilly!

De cîte ori cadetul Szilly făcea o prostie, îi reveneau în minte cuvintele colonelului: măgar... etc.

Și de data aceasta, pînă merse șovăind în sufragerie, îi suna într-una în urechi vestitul dicton al vestitului comandant de oști. Simțea că ceva îl strînge de gît, că ceva îi oprește respirația și-i ia ochii. În fața lui, femeia strălucitor de frumoasă plutea lin, grațios — un fulg de zăpadă gata să se topească. Szilly privea uimit arătarea cerească, minunea dumnezeiască și-i jucau într-una stele înaintea ochilor.

„Zînă răpitoare, pentru care-ți pierzi mințile! O, regină, o, zeiță!" îi fulgera neîntrerupt prin cap.

Se trezi la masă alături de zeiță; zeița îl îndemna, îl îmbia cu glas melodios, ca de harfă:

— Ia, Szilly... Servește de aici... Asta e foarte bună... Ia, Szilly!

Mai întîi de toate, Szilly își mușcă limba, să se convingă cu certitudine dacă e treaz sau visează. Se mai liniști, căci era treaz, și încetul cu încetul își redobîndi simțurile: văzul, auzul și gustul. Dar de cum își reveni, îi năpădiră mintea o legiune de gînduri.

„Mare măgar sînt, zău, nemaipomenit de mare măgar! De ce mi-e teamă, de ce mă emoționez? Parcă aș fi la un examen greu... Doar aici nu pot rămîne repetent... E-adevărat, căpitanul a flecărit așa și pe dincolo... Dar căpitanul e totuși un măgar, poate la fel de măgar ca mine însumi sau poate unul și mai mare... Păzește-te, Friți! Vino-ți în fire, Friți!"...

Între timp, doamna Kreutzer, născută Fischer Suzanne, flecărea şi rîdea şi-l îndopa necontenit pe Szilly cu bucatele cele mai fine.

— Uite, Szilly, bucăţica asta minunată, uite... Ţi-o pun chiar eu în farfurie, că dumneata eşti atît de timid, ca o fetişcană, deşi în faţa mea nu trebuie să te jenezi; dragă Szilly, nu te abţine, te rog... Ştiu eu ce mizerabil vă merge vouă, bieţii cadeţi...

„Ah, aha... aşadar, ştie!" gîndi Szilly, şi aruncă pe ascuns o privire spre Kreutzer. Dar căpitanul era grozav de ocupat cu un picior de pui, de pe care nu putea desprinde carnea fragedă, şi asta îl înfuria peste măsură. Dacă n-ar fi fost cadetul de faţă, cu siguranţă că l-ar fi ros cu dinţii, dar aşa nu voia să-i dea un prost exemplu.

— Ştiu eu cît sînt de nesuferiţi cu voi urşii ăştia bătrîni! se îmbufnă femeiuşca, dar să nu vă pese de ei. Lăsaţi-i să clămpănească, dacă n-au altceva mai bun de făcut...

— Bagă de seamă, Suzanne, ai să-mi strici cadetul, interveni Kreutzer, zîmbind cam acru.

— Dar eu te voi ocroti, Szilly! continuă doamna căpitan fără să se sinchisească de bărbatul ei, voi fi mămiţica dumitale şi te voi apăra de brutalităţile tăticului dumitale cel uricios...

Şi după aceea rîse, rîse de o podidiră lacrimile. Iar pe Szilly rîsul acesta îl ameţi de-a binelea. Nu-ndrăznea să i se uite în ochi, dar simţea asupra sa privirea zînei, şi ea îl ardea, îl pîrjolea. Cînd, mai tîrziu, îşi ridică totuşi ochii, îl căută cu privirea pe căpitan. Kreutzer rîdea; de data asta rîse şi Szilly...

— Mă primeşti ca mămică, Szilly? Spune! îl tachină femeia.

— O, stimată doamnă, dac-aş avea ca mamă un asemenea înger, pînă şi porţile iadului...

Nu apucă să-şi termine fraza, pentru că ochii lui Kreutzer se fixară asupra lui, rău prevestitori. Îşi frecă brusc capul şi tăcu. Iar căpitanul, hohotind, îl întrebă nimicitor:

— Cum ai spus, cadet?... Cum...

Şi rîdea cu hohote. Hohotea sardonic, arogant, plin de sine. Şi rîdea şi femeia... Dar lui Szilly i se păru că rîsul ei are ceva forţat, dacă nu cumva se înşela. La urma urmei, chiar dacă rîdea... avea dreptul. Oricine poate rîde pe seama neroziilor, las' să rîdă şi ea. Să rîdă. Să rîdă de el, el totuşi...

„Ce? Ce?... Ce «totuşi»... gîndi repede în sinea lui. Ce fel de «totuşi»?

Ei da, el totuşi... o respectă şi nu se supără pe ea. Deşi, chiar dacă se supără, ce-i pasă ei de asta? Ce-i pasă unei zeiţe că un cadet oarecare, un muritor obişnuit, se supără pe ea? Ce-i pasă?"

Nu mai scoase nici un cuvînt tot timpul mesei. Era gînditor, mîhnit, furios.

„Căpitanul e totuşi un ticălos. Degeaba, un căpitan nici nu poate fi un om de treabă. Căpitanii sînt toţi nişte ticăloşi. Toţi îşi ascut colţii împotriva cadeţilor... Şi eu încă l-am mai crezut! Ba l-am considerat chiar cavaler!... Doar acum îmi dau seama limpede că m-a chemat numai pentru a mă face ridicol, a mă reduce la zero faţă de nevastă-sa... Numai şi numai de asta. Şi acum, cel puţin o săptămînă vor rîde pe socoteala mea. Nu zic, femeia e o adevărată doamnă, hotărît, o doamnă cultă. E drăgălaşă şi frumoasă şi, fără îndoială, nu împărtăşeşte gîndurile josnice ale soţului ei! Dar degeaba, trebuie să o ocolesc şi pe ea. Nu vreau să fiu bufonul nimănui... Nici al ei"...

După masă trecură într-un salon albastru-deschis, aranjat cu gust, prietenos. Pe o măsuță, stil *sécession*, se afla un serviciu de țigări de foi.

— Aprinde-ți, cadet! îl invită căpitanul.

— Mulțumesc, domnule căpitan, nu fumez decît țigarete...

— Ia te uită, și aici tocmai țigarete nu sînt. Așteaptă, le aduc îndată!... repetă Kreutzer, și dădu fuga în camera lui de lucru, după egiptene.

Szilly rămase cîteva clipe singur cu zeița. Și deodată superba zînă îi șopti cadetului, încet și cu ochi strălucitori:

— Szilly... mai vino și altă dată... de multe ori... cît de des.

Cadetul Szilly îl vizită, după aceea, pe căpitanul Kreutzer Károly de mai multe ori, de foarte multe ori, adeseori. Și întîmplarea, acest autor burlesc, poznaș, drăgălaș, spiritual, potrivi lucrurile în așa fel, încît căpitanul să nu se afle, cu acest prilej, niciodată acasă.

Într-un amurg zîmbitor de mai, cînd aerul e îmbălsămat și dragostea dulce, cadetul Szilly își îmbrăcă tunica de gală. Ieși în stradă și cu pași legănați trecu visător pe promenada înmiresmată, înverzită. Într-un loc ferit, unde nu-l tulbura nimeni, își scoase oglinjoara rotundă, se privi și zîmbi șiret:

— Friți, Friți... mare șiștrengar ești, măi Friți! zise cu seriozitate, și se bătu cu palma pe amîndoi obrajii.

Apoi coti în strada Nouă. Acolo, la numărul douăzeci și cinci stătea domnul căpitan Kreutzer într-o casă fără etaj, mică, cenușie.

— Ei, slavă Domnului... am sosit tocmai la vreme! mormăi Szilly cu voce de bas, bărbătească.

Sună. Îi deschise căpitanul însuşi. Îl primi cordial prietenos şi, în antreu, îi şopti la ureche:

— Doamna nu-i acasă!...

Îl introduse pe Szilly în camera lui de lucru, îl pofti într-un *fauteuil* moale, îl îmbie cu ţigări fine, scumpe. Şi apoi îi spuse încet, liniştit:

— Mîine să vii în ţinută de gală la raport, adjutant, înţelegi?... în ţinută de gală.

Pe cînd se bălăbănea spre casă, opărit, cu nasul în pămînt, cadetul Szilly şuiera într-una printre dinţi:

— Scandal! Scandal!

Dimineaţa, devreme, cadetul Szilly, dichisit cu îngrijire, cu mănuşi albe strălucitoare, cu chipiu, se prezentă la raport căpitanului. Şi căpitanul îi vorbi cam aşa:

— Dumneata ai armă de serviciu, adjutant?

— Revolver, domnule căpitan?

— Da.

— N-am, domnule căpitan.

— Rău... Vezi, revolverul este primul lucru, de el poţi avea nevoie în orice moment... Căpitanul îl măsură pe cadetul Szilly de sus pînă jos, sever şi rece: Nasturii de la tunica dumitale sînt ruginiţi de tot, adjutant! Cu asemenea nasturi nu se cade să te prezinţi la raportul companiei. Acum e totuna, rămîi.

Cadetul Szilly stătea nemişcat, înţepenit. Capul îi vuia, gata să se spargă. În mintea lui, gîndurile se alungau unul pe altul cu iuţeala fulgerului, într-un haos infernal, într-un milion de variante, dar nu reuşea să prindă, să se fixeze la nici una.

— Dumneata, adjutant, știi ce înseamnă alternativa? întrebă căpitanul după o pauză care păru lungă, nesfîrșită.

— Da, să trăiți, domnule căpitan! răspunse Szilly încet.

— Ei bine, eu îți ofer două alternative. Două. Să poți alege în voie, deși n-o meriți. E totuna. Îți permit să alegi liber, fie una, fie alta... Care-ți place mai mult. Dar în douăzeci și patru de ore trebuie să alegi neapărat... Înțelegi?... În douăzeci și patru de ore.

— Da, să trăiți!... zise Szilly răgușit.

— Pînă mîine dimineață la opt poți cumpăni temeinic lucrurile...

Szilly nu mai fu în stare să răspundă. Biroul companiei începu să i se clatine sub picioare. Masa căpitanului, cu priciul plutonierului, lada cu documente, dulapul, pereții... toate se clătinau, se prăbușeau. Iar el tremura, îi era frig, pe frunte simțea picături de sudoare, cu toate că pe fereastra mică pătrundeau vesele și calde razele soarelui... Lumea toată se mișcă, dezlănțuită, numai căpitanul stă rigid, dîrz, ca o stană de piatră.

— Prin urmare, pînă mîine dimineață la opt, bubui din nou glasul înfricoșător al lui Kreutzer. Pînă atunci dumneata sau dispari, sau nu dispari. Dacă dispari, e bine, am isprăvit. Dacă nu dispari... știi ce se întîmplă dacă nu dispari? Nu știi, că doar ești un sugaci, un copil crud...

— Știu! horcăi surd Szilly.

— Așa!... Zău că n-aș fi crezut. Dar se pare că dumneata știi foarte bine ceea ce n-ar trebui să știi. Cu atîta mai bine, cel puțin mă scutești de explicații... Nu-ți explic nici de ce am fost nevoit să-ți ofer alter-

nativele... că desigur dumneata o ştii şi pe-asta, o ştii poate chiar mai bine ca mine... Dar toate astea sînt secundare. Principalul e ca pînă mîine dimineaţă să alegi... De altfel, dac-o alegi pe cea dintîi, poţi trimite fără frică la mine după *ăla*... În acest scop însemnat, ţi-l împrumut cu plăcere...

În urechile lui Szilly cineva urla, rîdea drăceşte, îngrozitor: „Nebun! Nebun!"

— Mulţumesc, adjutant! Poţi pleca... Şi pînă mîine dimineaţă, la opt, să nu uiţi!

Szilly nu se clinti. Ar fi vrut să spună ceva, ar fi vrut să născocească ceva, ar fi vrut ceva... ceva... doar el nu are nici o vină, doar el... Dar nu găsi nimic. Mii de gînduri încîlcite îi fulgerau, i se învîrteau prin cap, dar nu era în stare să toarne nici unul în cuvinte.

— Poţi pleca... repetă Kreutzer.

Şi după aceea cadetul Szilly îşi trimise ordonanţa la căpitan după *ăla*...

SUBLOCOTENENTUL

1.

Era bal. Unul din balurile judeţene strălucit de izbutite. Din judeţ se adunaseră, fără excepţie, toate femeile frumoase, fetele frumoase, încît abia încăpeau în sala mare a primăriei. Organizatorii îşi frecau mîinile mulţumiţi: „Slavă Domnului, nu vom plăti din buzunar". Feţele lor radiau de mîndrie:

— Vezi... e totuşi un judeţ ales judeţul acesta al nostru! Ce public, ce distincţie!

Rîsul cochet al femeilor, şoaptele dulci ale fetelor, complimentele înaripate ale bărbaţilor se contopeau cu tîrşiitul pantofiorilor albi şi se uneau într-un zumzet din care numai cînd şi cînd izbucnea vreo exclamaţie, vreun cuvînt rostit mai tare... Era zarva aceea plăcută a sălilor de bal, care apropie o femeie de un bărbat.

Mă aciuisem discret, aproape timid, într-un colţ şi priveam lacom mulţimea unduitoare. Eram străin, sosisem abia de cîteva săptămîni în garnizoană şi nu cunoscusem încă decît pe doamnele ofiţerilor; şi nici pe acelea toate...

Orchestra atacă ceardaşul. Melodii sprintene, scăpărătoare, de băteai fără voie din călcîie. O pereche... trei... zece, jucau înflăcărat în faţa estradei ţiganilor; pe canapelele înguste de catifea roşie, numai mamele se mai delectau cu legănarea veselă a odraslelor... şi încă cineva: soţia locotenentului Felsen... Margit.

O mulţime uriaşă de cavaleri se îmbulzea în jurul ei; ofiţeri, civili, de-a valma. Îi făceau complimente, făceau spirite şi femeia zîmbea. M-am strecurat mai aproape, şi tocmai atunci auzii cuvintele îmbufnate, dar drăgălaşe ale Margitei:

— Duceţi-vă... Nu dansez cu nimeni...

Rugăminţi, implorări, rîsete. Femeia se sculă. Zece inşi îi oferiră braţul.

— O, cît sînteţi de nesuferiţi... Ce vreţi?

— Un minut, stimată doamnă! se rugă un chel în frac.

— Plecaţi... uf, cît sînteţi de nesuferiţi!

Se uită împrejur, de parcă ar căuta pe cineva. Cînd privirea-i rătăci pînă la mine, m-am înclinat.

— Bună seara... Ia te uită, pe dumneata nici nu te-am văzut încă. Vino, scapă-mă de lipitorile astea...

Rîse tare, cît vorbi aşa, şi mi se agăţă de braţ.

— Doamnă! bolborosii tulburat. Doriţi să...

— Du-mă, da... Pe cît se poate, aproape de ţigani...

Cu preţul unei lupte deznădăjduite, reuşii să pătrund lîngă primaş. Mă temeam şi tremuram, şi abia îndrăznii să cuprind mijlocul superbei cuconiţe. Trupul ei respira un parfum ameţitor, tulburător; îl inspiram cu înflăcărare, cu patimă. Simţeam că ochii ei albaştri, mari, blînzi îmi mîngîie obrajii,

dar nu eram în stare să-i privesc, mă temeam. Tăceam şi ea se amuza, zîmbind pe seama zăpăcelii mele, a emoţiei mele.

— Spune, zise ea, dumneata eşti totdeauna atît de tăcut?

În colţul gurii mici, cu buze subţiri, roşii, îi juca un zîmbet cochet. Am strîns-o de mine ca un nebun şi nu i-am răspuns.

— Spune! repetă după o scurtă pauză.

— Rîzi de mine? gîfîii încet.

— De ce aş rîde? Întreb, atîta tot.

— Ei da, sînt totdeauna atît de tăcut! i-am răspuns, privind-o în ochi.

— Totdeauna?

— Totdeauna.

— Bun obicei.

— De ce spui că e un bun obicei?

— Ei, dar ce întrebări curioase pui!... Doar trebuie să spun ceva, dacă dumneata te lauzi cu tăcerea.

Mi se făcu ruşine pentru că fusesem un zevzec. Trebuia să fi spus ceva, orice, ştiu. Poate o grosolănie. Orice, ca să-i fi dat să înţeleagă că sînt bărbat, că... Ea se uita cum mă zbuciumam şi zîmbea într-una. Şi zîmbetul acela mă durea, mă ardea, mă chinuia...

Cînd muzica încetă, am respirat uşurat. Mă bucurai. Nu simţeam decît ruşine. Stăteam în faţa ei, cu ochii plecaţi, în timp ce domni, cu chipul înroşit de năduşeală, urlau horcăind: „Repetă! Înc-o dată!"

— Dacă ai obosit, du-mă la locul meu! — zise ea, zîmbind într-una.

— Cum doreşti!

— Vai, cît de nesuferit ai ajuns şi dumneata!... Te pomeneşti că te-ai supărat pe mine!?

Aş fi avut chef să-i apuc umerii aceia plini, goi, să-i apuc, să-mi înfig unghiile în ei, să-i rup, să-i sfîşii carnea, pînă izbucneşte sîngele. M-am supărat! Sîngele mi se învolbura nebuneşte prin cap, eram de-a dreptul ameţit, de un sentiment ciudat, nedefinit... Şi ea îşi odihnea privirea asupra mea atît de blînd şi rîdea atît de straniu.

— Nu m-am supărat, răspunsei într-un tîrziu, brutal.

— Într-adevăr, nu te-ai supărat?... Vezi, eu am crezut că te-ai supărat!

— Nu mă chinui, doamnă, te rog, te implor! Nu mă maltrata! Doar poţi vedea, doar poţi simţi, doar poţi gîndi că...

— Că? întrebă provocător.

— Că te iubesc, că... sînt nebun după dumneata, că mi-am pierdut minţile...

Se uită brusc, repede, împrejur, dacă nu m-a auzit cineva, şi apoi încet, dar fără să mai zîmbească, spuse:

— Nu vorbi prostii... Doar dumneata eşti încă un copil.

Acum nu mă mai indignai, nu îmi mai fu ruşine. Citeam în ochii ei că nu mai sînt copil...

În seara aceea nici n-am mai dansat cu ea. De mai multe ori se uită după mine cînd la vreo întorsătură treceam unul pe lîngă altul, şi nu zîmbea, nu zîmbea de fel... În pauză m-am ocupat de o fetişcană oarecare tinerică... şi frumoasa femeie se uită de cîteva ori în direcţia mea şi-şi încreţi fruntea.

Petrecerea ţinu pînă tîrziu dimineaţa. Felsenii rămaseră ultimii, ca întotdeauna, pentru că domnul locotenent nu se prea putea despărţi de cărţi.

— Pînă ce te îmbraci dumneata, zise el nevesti-si, mai las nişte parale pe la băieţi. Ţin banca, domnilor!

Şi domnii se aşezară repede primprejurul mesei verzi.

— Tu nu joci? mă întrebă Felsen, cînd văzu că nu mă aşez.

— Nu, mulţumesc, bătrîne...

— Te rog ajută-i atunci nevesti-mi să-şi îmbrace mantoul, da?

— Bucuros, imediat...

— Lasă, mă duc singură! spuse Margit, pornind spre garderoba doamnelor.

Am condus-o.

În cămăruţa mică dormita o femeie bătrînă, zbîrcită. Mantoul atîrna pe unul din cuiere. Îl luai şi [...][1] cu el tiptil:

— Poftim!

— Uf, ce rece e!

Stăteam în faţa oglinzii şi-i aranjam gulerul. Gîtul ei alb, rotund, strălucea ispititor în penumbră. Brusc, pătimaş, îmi lipii buzele de el. Se întoarse brusc şi mă privi. O luai în braţe şi-i sărutai gura lung, fierbinte...

— Lasă copilăriile! şopti, şi-mi răbdă sărutările, nemişcată, cu braţele căzute.

Ne-am întors în sala de joc. Felsen radia de bucurie: jefuise societatea de tot. Cîştigase nebuneşte...

2.

Odată, aproximativ după o lună de la bal, Felsen plecă, pe trei zile, în interes de serviciu. Aceste trei zile au fost paradisul. Stăteam în micul dormitor

[1] Text indescifrabil *(n. ed.)*.

al Margitei, pe un divan scurt, turcesc, într-o lumină difuză, trandafirie, şi îi şopteam încet:

— Te iubesc nemărginit, Margit, nespus de mult... De fapt poate nu te iubesc... te ador, ca pe o zeiţă... Cînd te-am văzut întîia oară, am simţit că sîngele îmi năvăleşte în cap, inima mi se strînge, respiraţia mi se taie şi nu vedeam decît ochii tăi minunaţi, nu auzeam decît glasul tău, care ciripea... Ai devenit lumea mea, fericirea mea, totul. M-am ghemuit mut la picioarele tale şi abia am îndrăznit să te privesc. Am devenit cîinele tău, robul tău. Şi mi-ar fi plăcut atît de mult să mă calci în picioare, să-mi dau sufletul o dată cu îmbrăţişarea mînuţelor tale! Dar tu ai zîmbit, m-ai ridicat şi mi-ai sărutat fruntea... Te iubesc!

Cu pleoapele lăsate, tremurînd visătoare, şoptea într-una:

— Încă... încă... mai spune-mi că mă iubeşti...

— Te iubesc!

— Jură!

— Jur.

— Jură că mă vei iubi întotdeauna!

— Jur.

Îmi trase capul la pieptul ei, care zvîcnea, şi cu ochii înlăcrimaţi de bucurie îşi lipi îndelung, îndelung gura ei dulce de buzele mele, iar eu îi îmbrăţişai mijlocul zvelt, subţire...

Timpul trecea. Se împlineau zile, săptămîni, luni, şi, cu încetul, mă obişnuisem că Margit îmi aparţine cu totul. Închipuirile aţîţătoare, imaginile de vis păliră, deveniseră cenuşii. Dorinţa se estompă prin legătura creată, iar în locul dorului se strecură pe ascuns, mişeleşte, chipul umbrit al plictiselii. Apoi, într-o bună zi, m-am surprins că în timp ce

Margit îmi vorbea despre dragostea ei arzătoare, pătimașă, eu am căscat. A băgat de seamă. Ochii i s-au întunecat și a tăcut. Mi se făcu rușine de purtarea mea nedelicată, lipsită de tact, iar peste cîteva minute, cu greu mi-am putut reține căscatul. Mă plictiseam lîngă dînsa și plictiseala omoară pasiunea.

Cugetai la aceasta și descoperii că intrasem într-un joc periculos. Doar jocul acesta mă poate costa rangul! Am ajuns la concluzia că intrasem în joc cu totul nechibzuit, copilărește. Nu mi-ar fi fost îngăduit să ajung atît de departe. Poate să afle Felsen, poate să afle oricine, și atunci... Ei, ai atunci revolver și sabie, chestiune de onoare, degradare, și cine mai știe cîte. Am devenit prudent, și am îndemnat-o și pe Margit să fie prudentă.

Timpul trecea. Cu cît mă ocupam mai mult de această aventură, cu atît mai puțin mă pasiona femeia. În sinea mea, numeam de multe ori dragostea o mare nerozie... O asemenea dragoste... Am început să-i fac curte lui Romhányi Mariska, dar numai ca să mă distrez, și am constatat că acum mai mult mă interesează roșitul pudic, frecvent al Mariskăi, pălăvrăgeala ei neînsemnată decît cea mai fierbinte sărutare, cea mai pătimașă îmbrățișare a Margitei...

Și apoi iară ședurăm acolo, în micul dormitor, pe divanul scurt, turcesc și Margit spuse:

— Dac-ai ști cît te iubesc, cît mi-e de dor de tine!... Dacă ai simți că fiecare fibră te dorește numai pe tine, te cere numai pe tine! O, nemărginită e dragostea mea, nemărginită și veșnică... Te iubesc, Emil, te iubesc... te iubesc...

Îmi apucă mîna și mi-o acoperi de sărutări.

— Ei, ei, Margit... ce fel de...

Mă miram din cale-afară cum poate fi cineva atît de sentimental. Doar nu e dragostea un lucru atît de mare. Mă iubeşte, mă iubeşte, bine; dar pentru asta nu trebuie sentimentalism. În general, mi se părea o nerozie că mă aflam acolo. Ce căutam acolo? Cu ce drept mă ascund în dormitorul unei femei? Ce ar spune bărbatul ei?... Deodată mi s-a părut că aud un zgomot suspect. Dacă stăm să chibzuim bine, gîndii, sînt un hoţ. Un ticălos de rînd care se furişează în casă şi jefuieşte... Începeam să mă simt foarte ne la locul meu. Îmi suna într-una în ureche: „Furi, furi".

Nu îndrăzneam să iau nici o hotărîre. Ştiam că hotărîrea mea ar îndurera pe cineva şi nu voiam să-i răsplătesc dragostea prin durere. Şi totuşi, am fost brutal. Involuntar, fără să vreau, am fost brutal. Îmi dădui seama cînd Margit îmi spuse lăcrimînd, zîmbind cu amărăciune:

— Te iert, dragul meu, nici nu te scuza... Ţie îţi iert orice. Numai să mă iubeşti puţin, să o iubeşti cît de puţin pe Margit a ta...

Mi se făcu milă de ea şi am sărutat-o. Dacă asta putea fi o sărutare!... Mi-am atins buzele de buzele ei, repede, fără simţire, şi am tresărit puţin, pentru că buzele ei tremurau.

Apoi, odată, mă primi plîngînd. Îi veni greu să vorbească şi mi se plînse cu amărăciune:

— Nu mă mai iubeşti!... Dar de ce nu mă mai iubeşti?

Am sărit, speriat, şi am cuprins-o cu gingăşie:

— Pentru Dumnezeu, Margit, nu striga, ne aud servitorii... Apoi am continuat, împăciuitor: Cum mă poţi întreba aşa ceva?... Doar ştii că te iubesc, că...

M-a pus să jur iarăşi că nu o voi părăsi.

Două zile nici nu m-am apropiat de casa ei. În sfîrşit, a treia zi m-am înfăţişat. Nu că aş fi simţit nevoia să mă întîlnesc cu ea, ci de teamă. Mă temeam să nu mai facă vreo prostie. O femeie îndrăgostită e în stare de orice... Îmi sări de gît cu surprinzătoare veselie şi-mi ceru, rîzînd, iertare pentru scena de data trecută. O sărutai.

— Aşa te iubesc, Margit! Aşa, cuminte, drăguţă...

Rîdea într-una, şi rîsul ei suna uscat, afectat. În ochii ei strălucea, însă, o lumină ciudată, misterioasă.

„Poate că şi-a dat seama că situaţia asta nu mai poate dura!" m-am gîndit, în sinea mea, în timp ce plecam.

3.

În ultima vreme, de cîte ori voiam să mă duc la Margit, de fiecare dată nimeream la Romhányi Mariska. Ar fi trebuit să cred că sînt îndrăgostit de ea, cu toate că fata nu era de loc o frumuseţe răpitoare! La prima vedere surprind ochii şi gura. Şi una, şi alta sînt capodopere. În rest e numai imitaţie. Obrajii sînt ai lui Csavossy Ella, fruntea o are de la Bierbaum Flora, bărbia, cam ascuţită, a împrumutat-o de la Werner Olga; de năsucul drept, cu nările tremurînde, a făcut rost de la mămica ei, părul castaniu l-a căpătat de la taică-său, trupul îi este foarte zvelt... Într-un cuvînt, nu e potrivită pentru a ispiti mulţimea.

Nici în cele materiale nu se lăfăieşte. Taică-său e un avocat cu renume, care are o nevastă, o fată, o barbă franţuzească îngrijită şi o casă fără caturi pe

strada Nouă. Toate acestea la un loc fac vreo zece mii de coroane... dar, între noi, putem vorbi despre forinţi... Atîta tot...

Am început să-i trag clopotele numai de-al dracului şi din plictiseală. Se învîrtea Blaskovich pe lîngă ea, vizibil, fără rezultat. Am discutat despre ei cu Vay Miklós şi am pariat că-l voi rade pe Blasi. Din glumă, de-al dracului. „Las' să crape bătrînul!"... rîdeam noi.

Obişnuiam să merg acolo de două ori pe săptămînă. Exact de două ori. Nu mă dădeam în vînt după întîlniri, ca pe vremea în care o urmăream pe Margit, dar nici nu le neglijam. Sîntem liniştiţi, tăcuţi. De obicei sînt singurul musafir. Eu mă aşez într-un fotoliu, ea pe sofa. Flecărim despre lucruri fără importanţă, despre nimicuri; în asemenea prilejuri mi se pare, totuşi, foarte frumoasă, încîntătoare.

— Dumneata eşti atît de uşuratec, atît de frivol! repeta ea adesea.

Mă priveşte îndelung în ochi, cu căldură şi... rîde. Şi eu mă simt de parcă aş fi acasă, de parcă ochii aceia blînzi m-ar dojeni cu dragoste, m-ar mîngîia, m-ar răsfăţa...

Într-o zi de joi m-am înfăţişat neanunţat. Mariska mă apostrofă zîmbind:

— Dar dumneata cum de îndrăzneşti să vii astăzi?

— Aşa, fiindcă dumneata m-ai fermecat! răspunsei. Mă pregătisem să merg în altă parte, dar n-am putut trece prin faţa casei. A trebuit să intru...

— O, o! se văicări glumind, dar glasul ei era, totuşi, ciudat. Te cunoaştem!

— Mariska! zisei surprins.

— Te cunoaştem! clătină din cap, de astă dată serioasă.

— Dar...

— Magnetul nu este aici, ştim!

— Dar crezi că...

— Mie nu mi-e îngăduit să vorbesc despre asta, pentru că nu mă priveşte. Treaba dumitale. Ştii ce faci. Eu am auzit numai, am luat cunoştinţă, dar cu toate acestea m-am purtat faţă de dumneata cu vechea prietenie...

— Mariska, poate, poate ceva mai lămurit...

— În cazul acesta e mai bine şi mai folositor să nu fim prea deslușiți.

Cîteva clipe trebălui nervos cu degetele printr-un album de fotografii şi, deschizîndu-l tocmai la fotografia „Makart" a Margitei, îl aşeză pe masă. Apoi continuă încet:

— Eu am fost întotdeauna sinceră cu dumneata. Ţi-am spus deschis gîndul meu, părerea mea, chiar şi atunci cînd dumneata nu mi-ai cerut-o. Aşadar, a trebuit să ţi-o spun şi pe asta. Trebuia să ştii că ştiu. Pentru evitarea eventualelor neînţelegeri...

Voia să zîmbească, dar cînd se uită la mine, dintr-o dată i se spulberă zîmbetul de pe buze. Arătam, probabil, înspăimîntător. Dacă aş fi fost pălmuit în public, nu m-ar fi durut mai rău.

— Dragă Mariska!... bîlbîii.

— Să ne aşezăm!... Să vorbim despre altceva.

Gînduri stupide, măgării irealizabile îmi fulgerau prin minte. Nu înţelegeam limpede, decît că am jignit, am rănit această fetiţă drăguţă, fiinţa asta nevinovată... şi că trebuie neapărat să îndrept această greşeală.

— Nu doresc să par mai bun decît sînt... nu vreau să dau loc la nici o amăgire... Dumneata poate că nici nu înţelegi acest lucru, este prea departe de sufletul dumitale blînd, bun. Te cunosc, dragă Mariska, şi ştiu că nu mă condamni, că...

Cu încetul, am izbutit să mă adun şi am vorbit, am tot vorbit. Poate fără legătură, poate prosteşte, dar din ce în ce mai pătimaş, mai adevărat, mai sincer. Şi sinceritatea este argumentul cel mai convingător. Sinceritatea farmecă pînă şi păcatul, făcîndu-l scuzabil... Mariska îmi asculta vorbele la început serioasă, apoi mîhnită, apoi cu interes, pînă la urmă impresionată...

Şi cînd am plecat, i-am sărutat mîna.

4.

Îmi îmbrăcai tunica de gală cu hotărîrea fermă de a mă duce la Margit. Trebuie să mă duc neapărat, gîndii, cu atît mai mult cu cît s-a împlinit tocmai o săptămînă de cînd n-am mai văzut-o, deşi mi-a scris în două rînduri să o vizitez. Am pornit şi m-am dus însă la Mariska.

Se pregătea să meargă la *ground* şi tocmai se necăjea cu pălăria, în salon, în faţa oglinzii mari. Atunci se petrecu ceva miraculos cu mine. După numai cîteva cuvinte am amuţit şi după aceea am tăcut, tăcut cu statornicie. Mariska încercă să mă aţîţe, dar încercarea ei dădu greş, eşuă la rezistenţa mea îndărătnică. Mă simţeam un măgar nespus de mare. Nu eram în stare să adun în cap un păcătos de gînd, cît de neghiob să fi fost... Ea îşi legăna indiferentă racheta şi tăcea la fel. Se vedea că nu vrea să mă dea afară, dar că

vrea să joace tenis. Poate nu îndrăznea să mă roage s-o conduc.

În sfîrşit, după o pauză palpitantă de un sfert de ceas, i-am spus:

— Să-ţi spun ceva, Mariska!

— Ai terminat?

— M-am jurat că de aci încolo voi fi om de treabă.

— Ei, lasă...

— Da, am jurat solemn c-am să devin un mic-burghez serios. Nu voi bea, nu voi juca cărţi, nu voi mai face datorii... Am de acum şi un model, pe vecinul meu. Un conţopist. Este tatăl fericit a cinci copii, are o leafă pe jumătate cît mine şi, totuşi, îşi întreţine din ea nevasta, odraslele şi soacra... El va fi idealul meu de neatins.

— Ai jurat?

— Nu crezi, poate?

— Ba da. Cum să nu! Doar azi-noapte ţi-am auzit serenada sub fereastră. A fost într-adevăr frumoasă, şi m-am gîndit imediat că ai pornit-o pe calea cea bună... Minunat, minunat!

Rîdea. Rîdea atît de ironic şi de dulce, încît aş fi vrut să-i sărut buzele. Ar fi trebuit să fiu indignat, pentru că se amuza pe socoteala mea, dar nu. Dimpotrivă, rîsul mă molipsi şi pe mine, şi după aceea chicoteam amîndoi. Îi spuse mămichii că m-am îndreptat, şi rîse şi mămica. Mămica îl informă pe tăticu, şi rîse şi tăticul. Pînă la urmă, rîdea toată casa de mine şi eu nu mă puteam supăra...

— Dacă vrei să joci tenis, zisei în cele din urmă, te conduc.

— Ee! Cît p-aci era să uit! tresări ea, speriată.

Cînd am ajuns la teren, se adunase deja o societate numeroasă. Mariska intră imediat în joc, iar eu, nefiind mare amator de tenis, mă aciuii lîngă doamna Markovics şi începui să mă delectez cu trufandalele zilei în materie de bîrfă. Din întîmplare, privirea îmi rătăci pe una din băncile mai îndepărtate. Hm! Mi se păru că nu văd bine şi o întrebai pe doamna Markovics.

— Doamna Felsen?

— Sigur că ea e. Nu o mai recunoşti?

Uitîndu-mă într-acolo, mai pe-ndelete, văzui că locotenentul Frölich îi explică ceva cu gesturi vii. Margit dădea din cap, dar nu se uita la el, ci mereu înspre mine. Mă dusei acolo.

— Sărut mîinile! strigai, încă de departe.

— Bună ziua! zise şi, întorcîndu-se spre Frölich, spuse: Dumneata n-ai dreptate! Dragostea femeii este mult, mult mai durabilă, mai puternică, mai pătimaşă decît a bărbatului...

— Scuzaţi-mă, vă rog, dacă v-am tulburat! şi dădui să plec.

— Ba nu, rămîi... Aş vrea chiar să vorbesc puţin cu dumneata...

M-am aşezat la dreapta ei. Cinci minute îl mai răbdă pe Frölich, după aceea îl concedie, nu prea delicat.

— Ai primit *bleu*-rile mele? mă întrebă, cînd am rămas singuri.

— Le-am primit.

— Şi?

— Şi nimic... În primul rînd vreau să te fac atentă, dragă Margit, că scrisorile sînt ceva foarte necugetat. Imaginează-ţi că soţul dumitale ar descoperi...

— Asta mă priveşte, dragă, nu te doare pe dumneata!

Dar oarecare amestec am şi eu, o dată ce pielea mea este cea mai interesată.

— O, o... desigur, acum eşti foarte grijuliu, foarte prudent.

— Omul devine mai înţelept.

— Aşadar, de asta n-ai venit?

— Nu chiar, dar...

— O, o!

— Ştii că nu-mi plac mîzgălelile.

— Dar serenadele, da!

— Ce fel de serenade?

— Să vii mîine. După şase. Atunci îţi voi spune. Da?

— Dar...

— Promite-mi că vii!

— Îţi promit.

— Iar acum, haidem la ceilalţi!

Scena n-a durat nici trei minute. Vorbise febril, agitat, înghiţise jumătăţi de cuvinte. La cuvîntul „serenadă" i se crispaseră buzele, dar după aceea surîsul stereotip îşi făcu iarăşi loc, şi nimic nu trăda ce se petrece în sufletul ei. Femeia este în stare să zîmbească întotdeauna şi zîmbeşte totdeauna.

Vorbisem cu ea liniştit, calm. Poate cam brutal, chiar fără cruţare, şi asta o duruse şi mai rău. Îmi admiram energia, curajul şi grosolănia.

Simţeam oarecare înfumurare că isprăvisem atît de simplu, atît de îndrăzneţ cu ea. Nu mă mai interesa de loc că ea se chinuieşte, se zbate, deşi pînă acum voisem mereu să o feresc de asta şi pe ea, şi pe mine.

M-am învîrtit ostentativ de mult pe lîngă Mariska. Cu asta voiam să-i dau Margitei lovitura de grație. Dar ea privea indiferentă, rece, la efuziunile mele și nici nu clipea. Numai o singură dată se scuturâ, de parcă i-ar fi fost frig.

Felsen veni devreme să o ia și în zadar fu invitată, rugată să rămînă, nu răspunse nici un cuvînt, ci se agăță de brațul soțului și-și privea vîrful pantofilor. Eu am rămas ultimul să-mi iau rămas bun de la ea.

— Să nu-ți uiți promisiunea! mă făcu ea atent cu voce tare, încît auzi toată lumea.

— În nici un caz, doamnă!

— Nu-l băga la cheltuială pe băiat, rîse Felsen.

Nu peste mult, societatea se împrăștie. De familia Romhányi se ataşară mai mulți, aşa că am putut rămîne mai în urmă cu Mariska. Mă întrebă de la bun început:

— Ce i-ai promis dumneata doamnei Felsen?

Întrebarea mă găsi atît de nepregătit, încît am rămas fără grai. Doar putuse auzi ce-mi spusese Margit, dar, la urma urmei, fusese ceva discret. Cum îndrăznește să mă întrebe?... Gînd nerod! Apoi aşa... aşa... aşa că vrea să știe ce i-am promis.

— Nu-mi spui? zise cînd văzu că nu-i răspund.

— Îți pot spune, dar nu-i nimic de seamă. E vorba de o cutie de Kugler, pe care i-am promis-o mai demult. Azi i-am repetat promisiunea și... doamnei Felsen îi place foarte mult Kuglerul, îi place foarte mult. Poate că-ți place și dumitale... Cu atît mai bine... Dumitale îți voi aduce două cutii...

Mințeam cu atîta neîndemînare, încît trebuia neapărat să bage de seamă. Nu mă uitam în ochii ei

şi nu ştiu cum anume a primit minciuna mea grosolană. Numai într-un tîrziu îmi răspunse încetişor:

— Mulţumesc... nu doresc.

Am început să turui repede despre altceva şi am reuşit chiar s-o fac să uite întîmplarea. Iar după aceea am povestit, am tot povestit şi i-am luat mîna. M-a lăsat... Am pălăvrăgit, am pălăvrăgit, şi-am privit-o în ochi. A zîmbit... Am sporovăit, am sporovăit fără întrerupere, şi i-am cuprins mijlocul. M-a lăsat, ba chiar părea că se strînge puţin lîngă mine. Apoi tăcu brusc, fără tranziţie... Căpşorul i se odihnea pe umărul meu, ochii minunaţi mă îndemnau calzi, dezmierdători... Ceva îmi vuia în urechi: „N-o face!" Încetişor, ca o adiere, i-am atins cu buzele obrazul trandafiriu. Se desfăcu binişor din braţele mele, îşi netezi părul cu mîna. Îşi îndreptă privirea spre mine, jumătate cu reproş, jumătate recunoscătoare. Obrajii ca laptele proaspăt ardeau într-o roşeaţă uşoară...

DOMNUL LOCOTENENT

Duminică dimineaţa, la orele nouă, domnul locotenent Haidekker se mai tăvălea în pat. Tocmai medita ce trai bun, de invidiat, are regele, care, după o noapte de chef, poate să doarmă cît pofteşte şi nu e obligat să meargă la trap la cazarmă, cînd, cu faţa răvăşită, năvăli în odaie ordonanţa lui:

— Domnule locotenent, vin domnii ofiţeri...

— Lasă-i să vină, mă Miska! căscă Haidekker.

— Dar vin mulţi, domnule locotenent... vin foarte mulţi! bîlbîi flăcăul.

— Lasă-i să vină cît de mulţi, mă Miska!

— Da, dar ţigările, domnule locotenent... unde să ascund ţigările?...

Haidekker rîse cu poftă. Îi plăcea că flăcăul e atît de gospodar. El şi aşa suferea din cauza lipsei de spirit gospodăresc.

— Bine, mă Miska! Eşti un băiat isteţ! Dar acum lasă ţigările, că tot n-avem... Dă-mi pantalonii numărul unu!

Nici n-apucă să termine, şi domnii ofiţeri pătrunseră în odaie ca un vîrtej, cu o larmă înspăimîntătoare.

— Nu ţi-e ruşine?... Servus, Kiki!... Ce mai faci, Kiki?

Strigară, se zbînţuiră, gata să-l rupă în bucăţi. Căci domnul locotenent Haidekker se bucura de o incomensurabilă popularitate în rîndurile corpului ofiţeresc. Faima şi-o datora mai cu seamă mustăţii groase, negre-corb şi pungii sale deschise, şi de altminteri toată lumea recunoştea că ştie să petreacă bine. Punga sa era deschisă pentru toţi, dar, din fericire, era numai rareori umflată cu lucruri valoroase. Obişnuia, mai degrabă, să conţină chitanţe de amanet...

Pînă se îmbrăcă domnul locotenent, musafirii hotărîră în unanimitate să-i bea lichiorul. Noroc că Haidekker de luni de zile nu mai era într-o situaţie atît de bănoasă încît să dosească băuturi în casă, şi astfel privi cu un calm diabolic cum se desfăşoară goana după lichior, cum îi desfac patul, cum îi aruncă hainele din dulap, cum îi scotocesc prin toată casa...

— Scoate băutura, nu glumi... mi-e tare sete! zise după o trudă zadarnică de o jumătate de ceas locotenentul Witzberg Waldemar, al cărui gîtlej larg constituia un subiect de admiraţie pentru tot judeţul.

— De unde, dacă nu am?

— Trimite să aducă!

— Ai înnebunit?

— Ei, lasă...

— Ce crezi, că eu sînt sac de bani?... Dragă prietene, sînt cel puţin două săptămîni de cînd n-am mai văzut nici un creiţar!

Putea el să le tot vorbească. Îi percheziţionară, cu ochi de specialişti, buzunarele, portmoneul, lucru

pe care Haidekker îl suportă cu o liniște imperturbabilă.

— Nu găsiți nici firimituri de pîine, necum bani!

— Să ne adunăm, domnilor, averea și să trimitem după ceva de băut! propuse, pînă la urmă, Witzberg, căruia i se uscase deja gîtlejul de atîta vorbă.

Opt inși adunară patruzeci și șapte de creițari.

— E puțin! își dădu cu părerea Witzberg. Ne-ar trebui cel puțin încă trei creițari ca să fie o coroană!

Unul propuse pe loc că trebuie tapat Miska. Dar propunerea se respinse la opoziția hotărîtă a lui Witzberg.

— Doar n-o să... asta cu ordonanța! se indignă gîtlejul cel cuprinzător.

În bluza sa îmblănită, Haidekker dădu, întîmplător, peste o monedă de zece fileri. O înfățișă poporului, fapt pentru care fu răsplătit cu ovații prelungite. La propunerea ordonanței Miska, după o dezbatere amănunțită, conveniră să trimită după tescovină...

Cît lipsi Miska, societatea se instală și se lansă într-un viu schimb de opinii cu privire la procurarea pintenilor lui Blaskovics.

Taifasul fu întrerupt de o bătaie în ușă.

— Îndrăznește!... răcni gazda, dar deodată sîngele îi îngheță în vine, căci pe ușă dădu buzna căprarul de zi.

Musafirii îl primiră cu un hohot tunător.

— Ce-ți trebuie! se răsti la căprar Haidekker, bănuind, la drept vorbind, ce-i trebuie.

— Domnule locotenent, raportez cu respect că domnul căpitan vă poftește la cazarmă.

— Domnul căpitan Szentessy?

— Da, să trăiţi!

— Ei, cară-te naibii, fiară ce eşti!

Domnul locotenent se prăbuşi, nimicit, în singurul său fotoliu, şi în sinea lui zise un adio mişcător tescovinei.

— Vedeţi, izbucni după aceea, cu ochii înlăcrămaţi, vedeţi? Aşa comandant de companie am eu! O hienă ca asta îmi mănîncă mie viaţa.

Răspunsul la tînguielile sale fu un rîs homeric. Cum dracu să nu fi rîs? Doar e din cale-afară de ridicol ca cineva să fie convocat şi duminica la cazarmă... Haidekker îşi făcu repede în minte planul că, *coûte que coûte*, nu se duce. Dar pe urmă, totuşi, îi veniră minţile la cap. Pe drum însă se gîndi într-una ce grosolănie ar putea să-i azvîrle căpitanului său în faţă fără să comită o infracţiune de la disciplină.

Cînd însă căpitanul Szentessy dădu în vileag motivul pentru care-l poftise, domnul locotenent era să-i cadă de gît.

„Nenorocitul de mine, nefericitul de mine! gîndi el. Acestui domn de ispravă am vrut să-i spun eu grosolănii! Pe acest bărbat eminent l-am numit eu hienă! Cînd acesta e un om de aur!... un om, să-l pupi!... un înger..."

— Te-am poftit, dragă, ca să pot pleca încă azi după-masă. Am primit un concediu de cinci săptămîni, ştii, şi-ţi predau repede compania...

Aşa-i vorbi căpitanul, şi în urechile lui Haidekker cuvintele lui sunau ca muzica de harfă a serafimilor din cer.

— De ce n-aţi cerut mai mult, domnule căpitan? întrebă numai ca să spună ceva şi să-şi ascundă bucuria gata să izbucnească.

— Nu mi-au dat. Şi atîta, tot numai cu o mulţime de ploconeli am putut stoarce de la Bătrîn, doar ştii cît e de zgîrcit cînd omul îi cere concediu...

— Sigur, sigur... Fireşte...

Predarea se consumă în cinci minute şi Haidekker se grăbi să bage în buzunar banii companiei: şapte sute şaptezeci şi cinci de coroane şi cîţiva fileri. Îi ură căpitanului petrecere frumoasă şi apoi o şterse, cu paşi discreţi de *cake-walk*.

Cînd ajunse acasă, nu mai găsi, fireşte, nici musafiri, nici tescovină.

— Domnul locotenent Witzberg v-a lăsat vorbă că tescovina a fost excelentă!... raportă Miska.

— Da?... Du-te, fătu-meu, şi adă trei sticle de...

Stătu pe gînduri. Să fie şampanie sau vin?

— Trei sticle de bere! porunci apoi cu un gest aristocratic.

În vestibulul popotei, raftul lexiconului se căsca gol. Toate volumele şi suplimentele circulau. Domnii care aşteptau masa se adînciseră fără chef, plictisiţi, în cercetarea ilustraţiilor. Delectarea lor liniştită fu tulburată de năvala zgomotoasă a lui Witzberg. Însoţit de gesturi vii, explica unui tînăr sublocotenent că e măgar.

— Permite-mi, Witzy dragă, zise sublocotenentul, jignit.

— Nu-ţi permit nimic! strigă Witzy, şi la această reuşită poantă toate figurile se luminară discret.

— Iar vă certaţi? întrebă Haidekker.

— Uite, rogu-te... zice sublocotenentul, dar Witzy intervine brusc:

— Nu te uita la nimic, Kiki! Să-ţi spun ce s-a-ntîmplat, după aceea judecă tu cine are dreptate.

Tema disputei era dacă la cartuşieră trebuie închisă mai întîi clapa dreaptă şi după aceea cea stîngă, sau mai întîi cea stîngă, şi numai după aceea cea dreaptă. Problema era delicată. Regulamentul făcea de fapt o menţiune în privinţa aceasta, dar nu destul de lămurit. Toţi se siliră să rezolve subtila problemă, fiecare cu punctul lui de vedere, dar nu reuşiră să se înţeleagă. Un căpitan bătrîn îşi însemnă în agendă această chestiune interesantă, urmînd să ceară avizul colonelului. Dar întrucît în problemele de regulament colonelul este foarte precaut, probabil că importanta problemă va fi rezolvată numai la brigadă, eventual la divizie.

Spiritele se mai liniştiră şi căpitanul Némethy se folosi de acest prilej ca să-şi încerce anecdota de cea mai recentă fabricaţie.

— Aţi mai auzit anecdota asta?...

— N-am auzit-o... Spune-o, căpitane... Să auzim! strigă societatea de-a valma. Iar cadetul Weitzner abia mai putea să-şi ţină rîsul.

Anecdota era o obscenitate veche, uzată, pe care toată lumea o auzise de nenumărate ori, dar, cu toate acestea, fu primită cu o plăcere enormă, cu un entuziasm uluitor. Cadetul se zbătea pe divan, sufocîndu-se şi ţinîndu-se de pîntec, numai din cînd în cînd scotea cîte un geamăt:

— Vai... splendidă... vai!...

Vijelia încuviinţărilor continua să mai bîntuie, cînd Némethy zise iar:

— Dar pe asta aţi mai auzit-o...

— Linişte... să auzim...

Uraganul de rîs etc. izbucni încă de pe la mijlocul ei, cînd cadetul se şi tăvălea pe divan.

— Mai aşteptaţi, măi... încă nu e gata... acuma vine poanta!

— *Clou*-ul! bubui Witzy.

— *Pointe*, tună Haidekker.

Nu ajunse să mai spună şi *clou*-ul, deoarece pe sub ferestre apărură două pălării de damă şi într-o clipită toţi domnii dădură buzna la geamuri. O oarecare decepţie provocă însă faptul că pălăriile împodobeau două căpitănese, aşa că nu se putea striga la ele, nici să li se trimită bezele. După ce doamnele trecură plutind parcă, Némethy îşi reluă poza ca să-şi vîndă poanta.

— Şi, zic...

— Masa!... Ce se întîmplă cu masa? strigară acum ascultătorii.

Némethy nu se încurcă, ci îl prinse pe cadetul Waitzner şi-i debită, totuşi, *pointe*-a. Cadetul se înveseli atît de tare, încît pe la sfîrşit dădea numai spasmodic din mîini şi din picioare. Tocmai atunci intră maiorul, preşedintele.

— Ce se întîmplă aici? întrebă, cu fruntea încreţită, deoarece cadetul, pradă chinurilor, nu-l observase pe maior şi se zvîrcolea mereu în spasme.

— I-am spus o anecdotă! zîmbi Némethy. O istorioară minunată, picantă!

Maiorul, fiind un burlac stricat, gusta mult picanteriile grosolane. Îl luă imediat de braţ pe Némethy.

— E bună?

— V-o spun dacă o ascultaţi, domnule maior.

— Povesteşte-o, povesteşte-o!

Pentru plăcerea preşedintelui, ofiţerii îl înconjurară din nou cu viu interes pe Némethy, care-şi drese glasul şi începu anecdota discret, cu voce domoa-

lă. Maiorul, cu ochi lucitori, avea grijă, mai ales, să nu-i scape cumva vreun cuvînt cu două înţelesuri; ceilalţi, cu mutrele gata de rîs, îl urmăreau cînd pe preşedinte, cînd pe căpitan. Haidekker tocmai degusta cu atenţie încordată cuvintele povestitorului, cînd cineva îl lovi în coastă. Se uită într-acolo: era Witzy. Îi făcu semn să-l urmeze. Ieşiră în coridor.

— Dracu mai ascultă pînă la capăt anecdotele astea stupide, tocite!... începu Witzberg.

— Ce vrei, bătrîne? întrebă Haidekker bine dispus.

— Adevărat. Te-am chemat ca să, asta... am auzit că, asta... eşti milionar.

Haidekker era cît pe-aci să cadă lat. Bănui imediat că Witzy vrea bani. Nu se înşelase. După cîteva „asta" azvîrlite în discuţie, trecu repede la subiect şi ceru douăzeci şi cinci de coroane.

— Fleacul ăsta de douăzeci şi cinci de coroane e o datorie de onoare, urgentă... Alerg de ieri pentru sărăcia asta de sumă şi nu-i, şi nu-i... Întîmplător am aflat că eşti ăsta... comandant de companie şi m-am gîndit imediat că tu nu eşti atît de... ăsta, ca pentru un fleac de douăzeci şi cinci de coroane să-l laşi pe om în... asta...

— Dar, bătrîne...

— Nu te... asta...

— Doar banii nu sînt ai mei... sînt bani oficiali... şi...

— Ştiu. Ţi-i şi restitui, îndată ce-mi sosesc banii. Doar nu-ţi închipui că... e ridicol!

Haidekker ştia că nu există om căruia Witzy să-i fi restituit banii şi nu există unul căruia Witzy să nu-i fie dator. Mai ştia şi că acel „îmi sosesc banii" este o frază la fel cu „voi cîştiga lozul cel mare".

— Dar dacă nu-ţi sosesc banii, atunci...

— Păi cum să nu-mi sosească?... Cum dracu să nu-mi sosească? E sigur că în cel mult cinci zile, să zicem într-o săptămînă, banii sînt aici. Ieri am primit scrisoarea, pot să ţi-o şi arăt... acum de fapt nu e la mine, dar...

Cu ochii înlăcrămaţi, cu buzele tremurînde, îi numără Haidekker cele douăzeci şi cinci de coroane. Ştia că niciodată... niciodată, cît e lumea, nu-i va mai revedea.

— Ştii ce, puiule!... spuse iar Witzy. Mai dă-mi cinci coroane, să fie sumă rotundă. Omul nu o uită atît de repede. Nu pot să sufăr numerele fără soţ...

Haidekker îi mai numără în grabă şi cele cinci coroane şi o şterse de pe locul dezastrului. S-ar mai fi putut întîmpla ca în ultima clipă lui Witzy să-i treacă prin minte că, de fapt, nu urăşte numerele fără soţ, ci pe cele cu soţ.

Înăuntru, Némethy tocmai îşi terminase anecdota şi Haidekker avu prilejul să participe la hohotele de rîs. Dar interesul se abătu treptat-treptat asupra mesei. În domnul locotenent începură să se stîrnească astfel de sentimente, că se strecură la bucătărie, să distreze bucătăreasa cu cîteva spirite geniale, improvizate, şi totodată să grăbească servitul mesei. Era tocmai în miezul povestirii adresate zînei bucătăriei, cînd cineva îl trase de bluză.

— Ei?

— Vino puţin! zise locotenentul Zay, indiscretul intrus.

— Poftească!

— Fii bun, te rog, bătrîne, împrumută-mi douăzeci de coroane pînă cînd îmi voi primi banii... Aseară m-am lefterit la cazinou şi am rămas dator douăzeci

de coroane unui civil. I-am promis că i le dau azi. Nu vreau să împrumut de la toată lumea. De asta îţi cer ţie...

— Dar, drăguţule, de unde să-ţi dau?

— Eşti comandant de companie, doar ai de unde...

— Bine, bine, dar ăştia-s banii companiei! trebuie să dau socoteală de ei!

— Fireşte. Nu ţi-i cer ca să nu ţi-i dau înapoi!

— Ştiu, dar omul nu poate şti niciodată ce survine...

— Mai bine spune-mi că nu vrei să-mi dai. E mai simplu. Ce te priveşte dacă eu mă compromit în faţa unui civil? Ce te doare pe tine? Căci...

— Vrei oare să toc, să risipesc banii companiei, să nu pot da socoteală de ei?...

— Cine vorbeşte de asta?... Crezi că fug cu cele douăzeci de coroane ale tale? Mulţumesc pentru încrederea ta... Minunat! Toacă banii...

— Na-ţi, na-ţi, zise Haidekker împăciuitor şi amar. Luaţi-i! Săturaţi-vă! Voi vedea cum vă veţi grăbi să mă ajutaţi cînd voi avea eu nevoie!

— Te rog, dacă nu mi-i dai cu plăcere, îi poţi lua înapoi, iată-i! Pentru douăzeci de coroane nu-mi fac un duşman...

— Du-te, te rog, la dracu şi cel puţin nu mă înfuria! izbucni în sfîrşit locotenentul, strecurîndu-se înapoi în sufragerie.

Tocmai se servea masa, aşa că se duse repede la locul lui şi începu o conversaţie vie cu maiorul. Cîtă vreme discută cu el, se poate simţi în siguranţă... Cînd fu adusă supa, respiră uşurat:

— Slavă Domnului! Cel puţin în timpul mesei nu e pericol!

Găsi că supa-i excelentă şi vru să o repete, cînd vecinul din stînga, locotenentul Lundenburg, îi atinse uşor cotul... Polonicul îi căzu din mînă, pe frunte îi apărură broboane mari de sudoare.

„Doamne sfinte, ce se va alege cu mine?" se gîndi, disperat.

— Fii bun, te rog... şopti Lundenburg.

— Ce... ce poftești?

— Sarea, te rog.

Lui Haidekker îi luciră ochii. De data asta se înşelase plăcut. Băiatul ăsta e, totuşi, de ispravă, nu vrea să-l tapeze. La friptură, însă, simţi din nou atingerea pe braţ.

— Doreşti sarea? întrebă, politicos.

— Nu... scobitorile, te rog.

Locotenentul se liniştise de-a binelea. „Se vede că n-are intenţii rele copilul", gîndi el. Pe cînd prăjiturile erau purtate împrejurul mesei, acesta îl trase şi-a treia oară de cot.

— Apă?

— Nu... Ştii ce te rog, şopti băiatul de ispravă, aş avea mare nevoie de cinci coroane. Tu ai bani...

— Eu?

— Eşti comandant de companie...

Fără nici un cuvînt, în secret, pe sub masă, îi strecură în palmă băiatului de ispravă cele cinci coroane.

„Ai dreptate, gîndi în sinea lui, resemnat, sînt comandant de companie!"

După masă, popularul locotenent Haidekker mai făptui următoarele: îi împrumută sublocotenentului Blaskovich şaisprezece coroane, îi dădu locotenentului Csorväny zece coroane, îi dădu cadetului Waitzner două coroane, îl ajută pe sublocotenentul Neubauer

cu trei coroane... Şi după aceea nu mai făcu nimic, dar seara, pînă să adoarmă, cugetă astfel, în sinea lui:

„Pînă acum am dat nouăzeci şi şapte de coroane... Dacă lucrurile continuă la fel încă o săptămînă, pot să-mi trimit compania la cerşit!"

Pe locotenentul Haidekker îl extenuase marşul, şi după-masă se culcă, cu hotărîrea fermă de a nu se scula pînă a doua zi dimineaţă. Spre seară se trezi totuşi, dar numai ca să se întoarcă pe partea cealaltă. Tocmai visa că doarme iar, cînd cineva smulse plapuma de pe el.

— Scoală, somnorosule! îi tună în ureche Witzberg. Ce dormi ziua-n amiaza mare?

Haidekker protestă, referindu-se la hotărîrea sa fermă, dar de pomană, Witzy îl apucă de picioare şi-l trase din pat.

Atîta îşi tot frecă ochii, pînă-şi aduse aminte că, adevărat, trebuie să cineze. Această recunoaştere fu hotărîtoare. Îşi puse repede hainele.

— Unde mergem? îl întrebă pe Witzy.

— La „Mátyás". Bem o cafea, îi ascultăm puţin pe ţigani, apoi venim acasă... Mîine şi aşa e zi de odihnă, putem dormi pe săturate.

„Regele Mátyás" e un restaurant *par excellence* ofiţeresc. Este curat, solid, cu vad bun, aşa zice Lajos, oberchelnerul. Ofiţerii îl apreciază pentru că e frecventat de un public ales, de domni, adică, mai cu seamă, pentru că are un patron care gîndeşte ca un domn şi care le pune la dispoziţie bucuros şampaniile fine, franţuzeşti pe datorie şi nu se obrăzniceşte imediat, chiar la întîi al lunii, ci abia peste o jumătate de an recurge la metoda nefolositoare a somaţiei pe ton politicos... Şi ţiganul e cinstit. Cîntă destul de

bine şi e plin de tact. Cînd vede că cineva îşi caută prea cu insistenţă portmoneul, o şterge discret şi nu aşteaptă ca respectivul să fie nevoit să împrumute cîţiva creiţari de la vecin, mai ales cînd mai e şi nesigur că vecinul are... într-un cuvînt, „Mátyás" este o cîrciumă de *niveau* domnesc.

Cînd Haidekker şi Witzberg intrară, se afla deja multă lume la masa ofiţerilor. Preşedintele popotei, Zay, Lundenburg... Maiorul îi explica patronului că şniţelul vienez este mult mai gustos la Viena decît la „Mátyás". Ceilalţi interveneau cînd şi cînd, şi între timp aruncau priviri îngrijorate spre litrele care scădeau vertiginos. Numai Lundenburg zîmbea, de unde Witzberg trase imediat concluzia că efectuase însemnate uşurări la portvizitul cuiva.

Spre unsprezece se răriră rîndurile. La masa ofiţerilor nu mai dormitau decît patru inşi. Maiorul dispăruse, cu alte cuvinte orizontul era limpede... Ţiganul făcea pauze dese şi lungi. Consumatorii căscau des şi prelung.

— Haidem acasă! fu de părere Haidekker.

— Unde te duci? se aprinse Witzberg.

— Acasă!

— Şi ce faci acasă?... Rămîi, mergem şi noi îndată.

Chelnerul desfunda tocmai atunci două sticle de şampanie.

— Cine le-a comandat?... se îngrozi Haidekker.

Chelnerul arătă spre Lundenburg: „Domnul sublocotenent!"

— Le bem pe astea şi plecăm! se scuză acesta.

— Şi plecăm! îi răspunse ecoul.

Ţiganul adulmecă o afacere şi se trase mai aproape. Consumatorii mai paşnici din fire şi părinţii de familie

se grăbiră să plătească şi să se evaporeze. Pînă ce tovarăşii de chef isprăviră cele două sticle, numai cinci străini mai stăteau în afară de ei la o masă, într-un colţ. De altfel, nu erau străini, doar se cunoşteau foarte bine unii pe alţii, şi, în împrejurări obişnuite, se înţelegeau foarte bine. Dar în asemenea momente cunoştinţa înceta. Ori faci parte din tovărăşie, şi atunci eşti domn, ori eşti străin, şi atunci eşti o nulă. Străinii erau funcţionari judeţeni, paşnici, liniştiţi, care, de fapt, îi invidiau pe ofiţerii uşuratici, care consumau şampanie. Voiau şi ei să petreacă astăzi, şi rămaseră locului. Tovarăşii de chef de fapt nici nu aveau de obiectat împotriva lor, numai Lundenburg se uita spre ei chiorîş, cam nerăbdător, şi o dată chiar spuse:

— Domnilor... asta... faceţi ceva... trimiteţi-i pe ăştia... Nu-i pot suferi pe străini!...

Societatea bea şi stătea de vorbă, iar ţiganul îi furniza acompaniamentul. Witzberg relata, cu limba împleticită, cîteva aventuri trăite şi ceilalţi îl ascultară cîtva timp în tăcere. Deodată, Zay Laci, nici una, nici alta, sări pe o masă şi începu un dans acrobatic. Dansul recruţilor, can-can, bolero, matschitsch... Ce-i drept, dansa minunat. În zece minute, hainele îi erau lac de apă. Fu răsplătit cu un ropot uriaş de aplauze, şi Lundenburg, de bucurie, scorni că nu cinase încă şi mai comandă şampanie...

La propunerea lui Haidekker, băură de trei ori *ex* în sănătatea sexului feminin. Ţiganul dădu onorul cu însufleţire. Iar Witzberg se ridică:

— Domnilor!... Dragi camarazi!

Era tare ameţit, căci faţa îi strălucea ca talpa bocancilor pregătiţi pentru inspecţie. Vorbea încet, întrerupt, cu pauze nesfîrşite, pe care ascultătorii le

umpleau cu ovaţii. Societatea de civili discuta tocmai ceva cu glas tare.

— Linişte în colţ !... strigă Lundenburg spre ei.

Dar aceia nici nu-l băgară în seamă, ci-şi continuară vorba. Lundenburg se înfurie. Îşi apucă paharul şi-l azvîrli între ei. E drept că nu a nimerit nici un om, în schimb, două geamuri au căzut, zîngănind, în ceafa unui domn. Răspunsul nu întîrzie, şi oglinda mare din spatele ofiţerilor se prăbuşi în mii de cioburi în capul oratorului Witzberg. Cinci minute mai tîrziu, cele două societăţi se sărutară la aceeaşi masă şi, în cinstea împăcării, începură, fără întîrziere, să joace un ceardaş aprig, ceea ce prilejui chelnerilor o vijelioasă bună dispoziţie.

În timpul acesta, Haidekker se cufundă în gînduri. Îşi aţinti fruntea cu arătătorul şi reflectă. Astfel descoperi că e un individ mizerabil şi trebuie să se împuşte, pentru că e îndrăgostit şi sînt două săptămîni de cînd nu i-a mai dat o serenadă Ellei sale cea cu ochi albaştri. Comunică neîntîrziat această descoperire societăţii şi porunci *piccolo*-ului să-i aducă revolverul. Pînă să sosească acesta, puse să i se aşeze pe masă un metru cub de şampanie.

Dimineaţă la şase, toată societatea se îndrepta, grăbită, spre baia de aburi. Acolo Haidekker îşi aduse din nou aminte că el trebuie să moară. Cu preţ de multe înduplecări, reuşiră să aranjeze lucrurile aşa încît să compenseze acum serenada omisă. Aşadar, toată societatea se deplasă sub fereastra Ellei, şi acolo puse lăutarii să cînte pînă la amiază cîntece din ce în ce mai jalnice.

După asta, domnul locotenent ajunse acasă, îl pălmui pe Miska pentru că acesta l-a crezut beat, apoi se culcă... Şi cînd se trezi după aceea şi-şi scotoci

portvizitul, constată cu surprindere că din banii companiei i-au rămas exact treizeci şi cinci de creiţari şi şapte fileri...

În corpul ofiţeresc se răspîndi, ca focul, vestea senzaţională: căpitanul Szentessy s-a întors cu două săptămîni mai devreme din concediu şi Kiki nu poate da socoteală de banii companiei. Primi un termen de trei zile ca să facă rost de bani. Cele trei zile trecură, şi Kiki nu fu în stare să adune nici zece forinţi. Urmă-reau, curioşi, ce se va întîmpla, căci Szentessy, îndată ce expiră termenul, raportă cazul neîntîrziat colone-lului şi Bătrînul îl suspendă pe Haidekker din serviciu şi-l osîndi la arest la domiciliu.

În răstimpul acesta, Witzberg făcu întîmplător rost de bani şi, de ziua onomastică, la grandiosul ospăţ festiv, organizat de el acasă, se prezentară aproape toţi ofiţerii. Nu vorbiră despre altceva decît despre cazul lui Haidekker. Toată lumea, fără excepţie, se mira şi era uluită.

— Cine ar fi crezut!... se îngrozea căpitanul Némethy, cel cu anecdotele. Are o figură atît de cinstită băiatul, încît eu, la început, nici n-am vrut să cred. De neînţeles.

— Lucrurile stau aşa, explică Witzberg. Hai-dekker e un băiat din cale-afară de frivol. Eu i-am spus de multe ori că nu va sfîrşi bine, vreau să zic, cu frivolitatea lui. Nici nu mă mir, parcă mă şi aşteptam că se va întîmpla aşa. Chefuia foarte mult în ultima vreme...

— Azvîrlea banii fără chibzuială, cu toate că i-am atras atenţia să aibă grijă de banii ce i-au fost încredinţaţi oficial! îi luă vorba Zay. De pomană, se vede că o are în sînge.

— Eu am vrut să-l ajut, zise Szentessy, am făcut tot ce am putut face! I-am dat trei zile, mai mult nu puteam face. Aveam obligaţia morală de a-l raporta.

Cuvintele i-au fost urmate de încuviinţarea generală. Toată lumea fu de acord că Szentessy procedase corect. Corect şi uman. Nu putuse merge mai departe dacă nu voia să se coboare pînă la a deveni complice.

— Fusese vorba că, povesti Lundenburg, corpul ofiţeresc ar trebui să adune banii, iar el să-i restituie cu încetul... În aparenţă fusese o idee bună, dar avea o mare meteahnă: moralitatea. Materialiceşte l-am fi salvat, dar moralitatea lui, domnilor, moralitatea îi este irecuperabilă. Eu cred că aici de fapt nu-i vorba de bani, ci de onoare. Şi dacă am fi făcut-o, dacă am fi înfăptuit amintita idee, ne-am fi luat totodată o enormă răspundere morală! Închipuiţi-vă, că cineva, indiferent cine, ar fi aflat chestia, că ar fi transpirat cumva! Ce s-ar fi întîmplat în cazul acesta?... Întregul corp ofiţeresc ar fi fost stigmatizat pentru că a dat ajutor unui om inveterat, ca să nu zic unui răufăcător inveterat!

Ascultătorii clătinau, grav, din cap şi se bucurau în taină, că au scăpat de o asemenea mare primejdie.

— Poţi spune liniştit, că este un răufăcător! aţiţă Witzberg, poţi spune *sans gêne*. Cine comite aşa ceva nu este om cinstit, ci este... este... nici nu mai ştiu ce este.

— Şi oare ce se va întîmpla acum cu el? se interesă un sublocotenent tinerel.

— Ce se va întîmpla? se gîndi Némethy. Ce se va întîmpla?... Apoi, prietene, cred că i se vor da

vreo doi ani, dacă nu chiar mai mult... dar mai degrabă mai mult decît mai puțin...

— Am auzit că și-a dat demisia! își dădu unul cu presupusul.

— A demisionat? întrebă Némethy. Ehei, băiete, asta nu merge atît de ușor! Dacă și-a dat demisia, îl vor închide și mai abitir. Atunci îl vor închide ca simplu soldat. Ehei... nu scapă atît de ușor, să nu crezi...

— Păi nici n-ar fi drept! spuse Zay, ca cineva să toace o groază de bani, și după aceea să scape cu pielea nevătămată. Ar face toată lumea la fel. Nebun ar fi cine n-ar face la fel.

— Firește!

— Zău că aș vrea să știu ce naiba a făcut cu atîția bani! Pe ce i-a cheltuit? întrebă, curios, un domn mai în vîrstă.

— I-a chefuit! aruncă Zay laconic.

— Pe naiba chefuit! se grozăvea Witzberg. Doar nu mergea niciodată cu noi, ofițerii. Decît cu civilii, poate...

— Apoi cu noi n-a tocat banii, asta-i sigur! susținu cu neclintită hotărîre Zay. Cînd era cu noi, nu plătea, asta una o știu!

— I-a tocat la cărți! se auzi dintr-un colț.

— Eh, nu mai spune absurdități! Kiki cîștiga întotdeauna la cărți!

— Eu cred mai degrabă că și-a plătit datoriile cele mai urgente! își dădu părerea Némethy.

— Apoi asta zău că se poate!

— Aș fi în stare să jur că și-a plătit datoriile! insistă Witzberg.

— Iar vorbiți ca să vă aflați în treabă! strigă Blaskovich. Cum să-și fi plătit datoriile cînd abia

acum a fost reclamat din vreo patru locuri şi i-au poprit solda!

— Cel mai probabil e că întreaga sumă se găseşte în buzunarul domnului locotenent, dar nu vrea s-o scoată! Crede că afacerea se va muşamaliza frumuşel şi va rămîne cu banii. Aduceţi-vă aminte de ce vă spun!

Această din urmă părere fu emisă de Lundenburg şi foarte curînd dobîndi încuviinţarea generală. Examinară temeinic posibilităţile şi pînă la urmă recunoscură că de fapt asta este cea mai probabilă.

— Aşa cum îl cunosc eu pe Haidekker, zise mai tîrziu iarăşi Lundenburg, chiar aşa a procedat. Are el minte cît îi trebuie! Numai că acum şi-a cam greşit socotelile.

— De banii aceia, dacă sînt la el, nu se va mai putea folosi prea mult! Îl vor închide ca pe altăceva!

— Dacă mai există în el fărîmă de simţ al onoarei, nu va lăsa lucrurile să ajungă pînă acolo...

— Ce poate face?

— Prietene, eu în locul lui fie aş demisiona, fie m-aş împuşca! tună Witzy. *Tertium non datur!*

— Întrebarea e dacă i se mai primeşte acum demisia! zise Szentessy. Şi-apoi, chiar dacă i-o primesc, îl vor închide la fel, ca simplu soldat!

— Asta zic şi eu! aruncă vorba Némethy.

— Atunci se împuşcă! Altă ieşire nu are. Dacă nu vrea ca în faţa întregii monarhii să fie tîrît în mod ruşinos la închisoare pentru delapidare!

— Da, da! încuviinţară domnii în unanimitate.

Duminică dimineaţa, pe la nouă, domnul locotenent Haidekker era de mult în picioare. Tocmai

dădea, Dumnezeu ştie pentru a cîta oară, ocolul camerei sale, cînd Miska îşi vîrî capul pe uşă, încet, cu teamă:

— Domnul locotenent doreşte micul dejun?

— Nu-mi trebuie, Miska, poţi să-l mănînci tu... Mănîncă-l tu! răspunse cu glas şters, răguşit.

Faţa îi era palidă, ochii înfundaţi. Pe bărbie îi stăteau ţepi zbîrliţi, neraşi de trei săptămîni.

E o lună şi jumătate de cînd popularul locotenent stă în arest la domiciliu. La început sperase că bunii săi fîrtaţi nu-l vor lăsa să se plictisească, îl vor vizita, îl vor consola, îl vor scăpa de necaz. Foarte curînd, însă, renunţă la această idee. Nici suflet de om nu ar fi dat pe la el. Îi scrisese lui Witzberg, să vină la el numai pentru cîteva minute, dar Witzy nu veni. Îi răspunsese că a interzis colonelul, cu stricteţe, orice fel de legătură cu el şi nu vrea să-şi rişte rangul. Totodată îi promisese că cele o sută cincizeci de coroane pe care i le datorează i le va restitui în decurs de o săptămînă; pînă atunci cu siguranţă îi vor sosi banii. Dar să aibă grijă să ardă neapărat această scrisoare, ca nu cumva s-o vadă cineva, pentru că atunci ar putea da de bucluc. Haidekker îndeplini rugămintea lui Witzy şi arse scrisoarea, iar cenuşa ei o puse în portmoneu. După aceea nici nu mai scrise nimănui, şi nici nu mai aşteptă pe nimeni.

În cîteva rînduri se străduí să-şi pună gîndurile în ordine şi să reflecteze calm asupra situaţiei sale. Însemnă pe un bileţel cît îi datorează exact fiecare, cui şi cît i-a împrumutat din banii dispăruţi. După aceea, adună de sus în jos şi de jos în sus, şi de ambele dăţi ieşi suma de şase sute opt zeci şi nouă. O scăzu pe aceasta din şapte sute cincizeci şi rămase şaptezeci şi unu. Şi astfel stabili frumos, că din banii dispăruţi

a folosit în scopuri personale şaptezeci şi una de coroane. Şi după aceea se gîndi că dacă ar primi de la camarazi fleacurile de sume împrumutate, el ar putea să adauge imediat cele şaptezeci şi una de coroane, căci tocmai atît îi rămăsese din solda pe luna trecută... Aşadar, se aşeză şi scrise bunilor săi fîrtaţi că, aşa şi pe dincolo, ştiu ei de ce necaz a dat şi să facă rost, aşa şi pe dincolo, de bani. Şi Miska duse scrisorile şi aduse şi răspunsul la ele.

— Domnul sublocotenent vă trimite vorba că e bine... Domnul sublocotenent Zay zice că da... Domnul locotenent vă doreşte petrecere frumoasă şi vă transmite că sigur...

Şi atunci Haidekker se culcă liniştit şi nu se mai sinchisi de nimic. *On verra ce que viendra!*

Colonelul îl chemă la raport, ca să-i expună cum şi în ce fel a prăpădit banii. Haidekker scoase din buzunar o coală de hîrtie şi i-o întinse.

— Ce-i cu asta? întrebă colonelul.

— E cererea mea de demisie, domnule colonel!

— Apoi eu nu ţi-am putut spune să o faci, dar aşteptam s-o faci... Acuma, de fapt, e tîrziu, dar vom vedea... Ce-ai făcut dumneata cu banii aceia, Haidekker, spune!

— Nu ştiu, domnule colonel!

— Nu ştii? Ăsta nu-i un răspuns.

— Nu ştiu, domnule colonel!

— I-ai pierdut la cărţi, i-ai chefuit, hai?... Ei, pot să spun că ai abuzat de minune de încrederea care ţi-a fost acordată!

— Pot pleca, domnule colonel?

— Poţi. Demisia ţi-o voi înainta şi vom vedea ce se va mai întîmpla...

După asta, Haidekker, cît era ziua de lungă, nu făcea decît să se plimbe de colo pînă colo prin odaie, aşteptîndu-şi demisia. Zilele trecură una după alta, şi Haidekker deveni din ce în ce mai agitat, alerga mereu mai nervos primprejurul odăii. De cîte ori citea ordinele, tremura. Ochii îi alunecau repede peste rîndurile litografiate şi-şi căuta numele, dar nu-l găsea...

Uneori simţea o amărăciune în inimă. I se strîngea puţin, îl durea puţin, dar apoi se gîndea iar la demisie, şi asta îl ajuta să-şi uite amărăciunea.

Astăzi fu deosebit de agitat. Astă-noapte visase ceva foarte curios, ceva foarte stupid, şi nicicum nu se putea elibera de acest vis. Tot timpul îi revenea în minte. Visase că a furat... că a furat mulţi, mulţi bani din casieria regimentului... că şi-a umplut şapca cu monede de aur galbene, strălucitoare... Apoi a vrut să-i ascundă în masa lui de scris, dar l-au surprins, l-au ferecat şi l-au tîrît la închisoare. Uşa celulei avea o gaură cît pumnul, pe acolo se uitau unul după altul fîrtaţii cei buni şi rînjeau, rînjeau groaznic...

Un vis stupid, dar care îi tot umblă prin minte lui Haidekker, pînă cînd, la un moment dat, auzi un ciocănit.

— Intră!

Intră caporalul de zi. Adusese ceva să-i înmîneze. Locotenentul rupse plicul cu degetele tremurînde, apoi păli.

— Poţi pleca! horcăi către caporal.

Haidekker simţi că ameţeşte tare şi că-i e tare cald, dar după aceea îşi reveni repede. Îl chemă pe Miska şi-i zise că dacă-l caută cineva să spună că a plecat din localitate... Închise apoi uşa pe dinăuntru

cu cheia. Așează revolverul de serviciu pe masă, după aceea se plimbă din nou de colo pînă colo...

Pe urmă se cufundă în gînduri. Își propti degetul arătător în tîmplă și stătu astfel să se gîndească. Și descoperi că el trebuia să se împuște... pentru că demisia nu i-a fost primită și pentru că acum visul lui este aproape de a se înfăptui...

DOMNUL IONICĂ*

Domnul Ionică vorbea încet, cu glas amorțit, clipind repede din ochii scufundați în cap și roșiți de fumăria multelor nopți nedormite:

— Ua, ua ! Ce odor de copilărie am avut eu, ua ! Ș-apoi ce amoruri, frate, ce minunate amoruri ! Zîne cu păr bălăior și cu ochi ca murea se potopeau de dragul meu. Zîne, măi fărtaților, zîne ! Și eu numai cît zîmbeam, straşnic și ademenitor, ca... Numai atîta, băieți, nici cîr mai mult ! Că eu eram tare țanțoș pe atunci, ah, of, cît de țanțoș mai eram !... Ua ! De-ați putea voi înțelege ce viață domnească am trăit eu... ce viață !...

Dintru-ntîi stăteam muți, înholbîndu-ne buimăciți de mirare la domnul, dar apoi deodată izbucneam într-un hohot de chihote cumplite, de aclamări năprazнice. Tropăiam din picioare ca niște smintiți, ciocneam păharele și-l îndemnam, răcnind necontenit:

* Text localizat de Liviu Rebreanu după nuvela *Az őrnagy (Maiorul)*. Pentru lămuriri, vezi *Note, comentarii, variante* la prezentul volum *(n. ed.)*.

— Mai departe, domnule Ionică, spune mai departe!

Dar domnul zîmbea dispreţuitor, cîntărindu-ne pe supt sprîncene şi aştepta pînă ce se potolea furtuna:

— Ua, ua!... De m-aţi pricepe voi pe mine, de m-aţi pricepe!... Bah! Degeaba îmi răcesc gura, că doar voi sunteţi, mai calici ca calicii...

Şi clipea şi zîmbea într-una, cu capul trîntit pe spatele jeţului, cu privirile aţintite în gol.

Domnul Ionică era maior, un om mic de statură şi pleşuv ca un bostan, c-o pereche de mustaţe înnegrite şi răsucite ca două suliţe. Ni era drag şi-l admiram peste măsură, căci ne povestea sodomenie de năzbîtii, aventuri care mai de care mai poznaşe. Ştiam noi bine că toate-s scornituri, dar totuşi îl ascultam bucuroşi şi-l credeam. Atîta ne îndrugase despre „cărările vieţei sale", încît pe urmă şi el însuşi le credea de adevărate. Minciuna-i dulce ca apa neîncepută, şi oamenilor le place apa nencepută!

— Nu găseşti în toată împărăţia noastră un gentleman ca domnul! exclamă un ortac, trăgîndu-ne cu coada ochiului.

— Aşa, aşa! bodogănim noi în cor, iar domnul începe a rîde cu gura căscată. Rîsul lui însă tremură ca flacăra vînătă a unei lumînări de ceară.

Era miezul nopţii... Prin odaia saturată de fum albastru, chelnerii, toropiţi de oboseală, rătăceau ca nişte stafii pocite. Un taraf de lăutari cînta neîntrerupt o doină trăgănată, monotonă, o cîntare jalnică, ca plînsul înfundat al unui bărbat bătut de mînia vieţei.

Într-un tîrziu, domnul, molcomindu-se, bîlbăi anevoios c-o voace spălăcită:

— Acum o să aţipesc oleacă, că mi tare somn... Ua, ua!... Trei zile şi trei nopţi n-am închis de fel ochii. Voi veseliţi-vă mai departe, de vreţi, ori de nu vreţi, duceţi-vă cu Dumnezău... Eu ş-aşa mai [am] ceva de isprăvit...

Un paianjeniş de tristeţă îi îmbrobodea faţa cînd rostea cuvintele aceste. Îşi încrucişă braţele pe marginea mesei, şi aşa rămase cîteva clipe, privindu-ne cu ochii iscodaci. Apoi fruntea îi căzu îngreunată pe masă. Un gîfăit profund i se desprinse din piept, un gîfăit ce semăna cu sughiţele bocetului înăbuşit, cu lihăitul dureros al celor ce trag de moarte. Dar în curînd şi hropăirile conteniră, răzbite de moleşeala somnului.

— E beat ca leuca! spuse unul în taină după ce ne mutase în celalalt colţ al mesei.

— Domnilor, zise un tovarăş mai în vîrstă, eu m-aş prinde în rămăşag cu orişicine că domnul Ionică e pe cale să facă o nebunie... Eu îl cunosc de cînd era băiat, îl cunosc prea bine... Şi-ţi vedea că are să ne ticluiască una nemaipomenită!...

Numai atîta ne-a trebuit. Îl siluirăm să ne povestească tot ce ştie. În sfîrşit, fuse nevoit să se supuie. Îşi aprinse o ţigaretă, tuşi de trei ori ca să-şi limpezească voacea şi, c-o umbră de compătimire pe buze, începu domol şi legănat...

Trăia odată, nu demult, în satul Zagra, un biet românaş de-i ziceau Ion Harosa... un românaş năcăjit, ca vai de el, cu şapte copii şi c-o datorie de trei zeci şi cinci de zloţi.

Într-o seară, şedea supărat în pragul bordeiului şi pîcăia cînd şi cînd din cea pipă, chinuindu-se c-un gînd grozav, care îl tot zgîndărea şi ispitea. Îi era

voia adică să-şi facă seama şi să lase-n para focului toată lumea asta de trudă şi de năcaz. Dar cum urzea la planuri, aşa, ş-aşa, ş-aşa, iacă, deodată, nişte glasuri scîncite îi izbesc urechile.

— Măi bărbate, blodogorea femeie-sa din fundul cuptorului, du-te fuga după moaşă, că mi-i tare rău!

Pînă se întoarse el cu moaşa, un prichindel roşcovan ţipa în colibă s-asurzească lumea. Moaşa îl ogoi mintenaş, îl scăldă, apoi îl îmbrobodi într-o velinţă trenţuită şi îl puse în braţele bărbatului.

Întîmplarea aceasta schimbă deodată toate gîndurile bietului român. Acum nu mai vrea să ştie de moarte, ba chiar i-ar fi stat capul să trăiască cît bolovanii, căci zicea, trebuie să-şi plătească datoria. Firește, datoria era numai sacul în care se ascundea motanul. Că doar nime-n lume nu-şi mai doreşte viaţă lungă de dragul datoriilor. Nu, nici poveste.. Altceva era la mijloc. Un plan nou, un plan măreţ, plăsmuit şi ascuns încă în adîncul sufletului său. Ion Harosa, nici mai mult, nici mai puţin, îşi puse de gînd că pe Ionică ăsta, pe ăst al optulea, să-l facă domn.

Păcat numai că bunul Dumnezău nu avusese îndurarea să ia în samă hotărîrea lui. Sfinţia-sa, bag seamă, avea alte planuri cu Ion Harosa. Îi trimese deci vorbă că de-a-una să-şi strîngă catrafusele şi să se înfăţoşeze la răfuială în cer. Înţelegînd sermanul om dumnezeiasca poruncă, se foarte întristă, căci el, cu mintea lui cea pămîntească şi proastă, îşi zicea că ar mai avea vreme, ba că-ncoace, ba că-ncolo... Dar, în sfîrşit, ce putea face? Trebui să-şi plece fruntea.

Aşa, apoi, cînd a simţit că i se apropie ceasul, şi-a luat rămas bun de la toţi şi toate, lăsînd însă cu gură de moarte să aibă grije de Ionică şi să-l facă domn...

După înmormîntare, toate rudele se adunară şi se sfătuiră, şi se gîndiră că oare cum, Doamne, să scoată ei domn din Ionică? Cu una, cu alta, mai scotociră prin şerpare ce biată bănişori aveau şi, puindu-i laolaltă, se porniră cu copilul spre oraş la şcoală. Îi cumpărară cu bani scumpi un rînd de haine de cele mîndre, domneşti, îi vîrîră în buzunar două piţule pocinoc şi apoi îl lăsară în mila Tatălui. Şi ia-aşa se alese domnişor din Ionică.

Neamurile erau tare mîndre cu Ionică şi-şi ziceau de multe ori cu lacrimi în orbite:

— Să vezi numai ce domn mare s-a face din Ionică ăsta, să vedeţi! Ce bani, ce cheltuieli?... Dă-i pace! Ne plăteşte acela tot ce-am cheltuit cu el, plăteşte, n-aveţi frică... şi încă înzecit, îţi vedea...

Şi vremea trecea încet-încet, ca un moşneag îngreunat de nevoi.

Cînd tocă Ionică nouăsprezece ani, era cadet într-un regiment de infanterie.

Se cioplise din el un băiat foarte cumsecade, un ficioraş elegant şi fercheş de-ţi era mai mare dragul. El deveni „copilul cel mădărit" al ofiţerilor, căci ştia bea straşnic, juca la cărţi ca un bancher şi peste tot prăda banii c-o iscusinţă nemaipomenită. Şi-n lumea noastră banul e cel mai de căpetenie lucru. Cine are bani are toate, cine n-are bani n-are nimic. Banul e un adevărat gentilom, un gentilom discret ca pămîntul. El nu miroase nici a păcate, nici a sudoare; el străluceşte totdeauna, şi strălucirea lui îţi răpeşte vederile.

Ionică se trezi sublocotenent şi de-aici încolo putea trage la chefuri şi să ducă lume dalbă ca un boier, căci era domn în toată regula. Dar apoi odată, în vălmăşeala veseliilor, un trăznet crîncen l-a lovit

drept în numele Tatălui. Era vorba de niște bani, de-o nimica toată. În deșert s-a zbătut și a alergat și la frunză și la iarbă, nu-i putuse cîștiga. Toți pretenii și binevoitorii îl copleșeau de cuvinte simpatice și compătimitoare, dar de altmintrelea se fereau de el ca de un lepros.

Era cît p-aci să se dea de-a tumba cu totul, cînd, nu se mai știe cum, toată afacerea se potoli ca și cum se potolește jăratecul dacă torni apă peste el. Ionică însă fu strămutat într-un orășel obscur, la spatele lui Dumnezău, ca să aibă prilej și timp să se pocăiască.

Acolo, din Ionică s-a năpîrlit un om sălbatec și moros de să nu-i găsești pereche. Cică era toropit de zavistiile lumei, și-n neagra-i deznădejde bea necontenit, grămădind datorii peste datorii. Dar în afară de aceasta, era ofițer bun, aspru, și superiorii mai închideau ochii cînd înscena cîte o poznă.

Anii zburau cu fuga, și cel Ionică trăia ca și cum trăiesc foarte mulți oameni...

Anii zburau cu fuga și o femeie, smeadă, necăjită, într-un sat sărăcuț și nevoiaș, aștepta nerăbdătoare să-i vie acasă Ionică. Întîi pe Crăciun, apoi pe Paști, apoi iar pe Crăciun și din nou pe Paști, dar Ionică nicicum nu sosea, macar că ea nu mai putea de dorul lui. Se zbuciuma și se frămînta sărmana femeie că oare ce să fie cu Ionică!...

Și cînd nu și-a mai putut stăpîni dorul, s-a pus la drum și s-a dus, multă lume-mpărăție, ca-n poveste, pînă ce-a dat de un orășel mîndru-mîndru ca o cununiță de rujmalin. Și după ce ajunse în oraș, a ținut strună la cea mai mîndră clădire, căci, socotea dînsa, acolo trebuia să sălășluiască, să-și găsească băiatul.

Dădu să intre mintenaș pe poartă. Un oștean viteaz nevoie-mare și zăcut de vărsat se răsti la ea, de era să încremenească de spaimă:

— He-hei, babă, încotro?... Înapoi, he, că nu-i aici crîșmă!...

Și femeia cea smeadă și necăjită, îngrozită de glasul cel răgușit al viteazului, abia îndrăzni să îngîne cîteva vorbe tînguite:

— Fă-ți o bunătate și nu mă huidui și mă îngăduie, că io-s mamă la domnul Ionică, la...

— Ha?

— Așa, așa, domnul Ionică-i ficiorul meu... și...

— Domnul maior Harosa Ion?... Așa?... Aceea-i altceva! Ia acolo-i... bonăi oșteanul îmblînzit, măsurînd-o c-un rînjit batjocuritor din creștet pînă-n tălpi.

Vreo cîțiva domni, frumoși și lucitori ca preasfințitul soare, povesteau și rîdeau cu hohot în curtea cazarmei. Leliuca nu mai biruia de mirare și de bucurie, căci între domnii cei mîndri zărise și pe odrasla ei, pe Ionică. Și încă, bag seamă, el era cel mai de frunte, că el și pe guler purta o pată de aur.

Cu fața îmbujorată de căldura dragostei, cu glasul înecat de lacrimi, gîlgăi femeia, apropiindu-se de domni:

— Ionică! Scumpul și puiul mamii...

D-l Ionică a îngălbenit ca un mort, dintr-ntîi cînd i-a auzit vocea. O vîrstă roșă-foc i se aprinse mai apoi pe umerii obrajilor și buzele începură a-i tremura ca de friguri. Se întoarse către babă cu pași grăbiți și o întrebă scurt și îndesat că ce vrea. Și cum baba n-avea putere să scoată în pripă nici o vorbă, el adăogă repede:

— Acuma n-am vreme de pierdut... Vină de altădată!...

Faţa femeii se făcu ca varul stîns proaspăt. O clipă stătu ca atinsă de fulger, dar apoi, viindu-şi în ori, îşi şterse lacrimile cu dosul palmei, îşi îndreptă năframa pe cap şi încetuc se întoarse iar în satul ei cel sărăcuţ şi nevoiaş. Dumineca, cînd îşi hodinesc oamenii ciolanele sfărmate de zoală, povestea cu glas tremurător ţăranilor gură-cască:

— Încă Ionică-i tare mare domn, o, Doamne! El poartă guler de aur... atîta-i de mare domn!

Şi, povestind, plîngea,plîngea să se prăpădească...

Oamenii spuneau că plînge de fericită...

Şi anii trecură repede-repede, ca şi cum trece vijelia.

Domnul Ioniţă vieţuia, ziua-n cazarmă, noaptea-n crîşme, şi nu se sfîrşea de nime-n lume. Numai în toiul petrecerilor zgomotoase i se răvenea sufletul. Mai ales de se întîmpla să fie înconjurat de oameni tineri. Bag seamă în tovărăşia lor uita că căpăţina lui a pleşuvit, că podagra îl bîntuie tot mai necruţat... uită că el e bătrîn. Ş-atunci oftă şi se tînguia răscolind păţanii fantastice din vremurile cele bune cari au trecut, din vremurile cînd el era mai tînăr şi mai voinic.

Dar, într-o dimineaţă plină de soare şi de viaţă, domnul Ionică, bălăcind somnoros către cazarmă, simţi ceva neobişnuit, ca şi cînd un fior de durere i-ar furnica prin inimă. Şi părea că-i lipseşte ceva... Ceva ce nu se găseşte nici între zidurile pustii ale cazarmelor şi nici în sălile prea luminoase ale birturilor. Îşi aduse aminte, crică numai din senin, de o femeie smeadă, necăjită, şi-n clipa aceea începură a-i rămînea-n urechi trei cuvinte zdruncinate, înmu-

iate în lacrimi. Cît fusese ziua de mare, glasurile acelea îi plînseră în creieri ca niște vaiere descătușate. Iar din vuietele acestea încetinel i se desluși toată goliciunea vieței sale. Se vedea stingher, împresurat de străini nepăsători și i se ducea sufletul după un picuraș de iubire adevărată. Acuma îi era dor de femeia aceea necăjită și ar fi vrut să mai poată da o dată față cu ea... Ei, dar leliuca se dusese de multișor pe urma badii Ion, ca să-i spuie și lui ce domn mare s-a făcut din Ionică... ce domn mare!

Și vremea alerga ca și cum aleargă fulgerele în norii de ploaie.

Venise toamna, o toamnă pocită și tristă ca jalea cea amară. Prin văzduhul cenușiu rotocoleau smocuri rare de frunze ruginite. Vînturi strașnice măturau pămînturile înțelenite, umplînd lumea cu fiorii morții.

Domnul Ionică și-a luat inima-n dinți, s-a îmbrăcat sărbătorește și-a mers ață la domnișoara Tincuța Pop. Și i-a mărturisit domnișoarei Tincuța că o iubește și că nu mai poate trăi fără dînsa.

Tincuța l-a ascultat sfioasă, cu ochii țintiți în pămînt, c-un zîmbet de încurajare pe buze, cum trebuie să facă o fată binecrescută, dar de răspuns nu i-a răspuns nimica. Căci domnișoara Tincuța era fată bătrînucă și cuminți tă și știa de rost că tăcerea-i miere. În momente d-acestea e mai bine să înroșești pînă după urechi decît să-ți deschizi gura. Cîți „tineri de bună speranță" i-au alunecat ei printre degete, numai și numai pentru că fusese prea vorbăreață?

Oh nici aminte nu vrea să-i ție! Domnul nostru nu așteptase mai mult. Tăcerea înseamnă învoire, deci se simțea pe deplin fericit.

Și, într-adevăr, părea că domnul Ionică o să umble bine, căci Tincuța în vremea aceea sta să moară

de dorul măritișului. Se săturase pînă peste cap de cîte primăveri și baluri a cîrmuit și aștepta însetată să se vadă odată mireasă, dar mireasă cum se cere, cu popă și cu fum de tămîie. Îi spusese de mult mamei sale, ori domnul Ionică, ori altul. Și mamica a sărutat-o pe frunte, vărsînd lacrimi de bucurie, pentru declarația aceasta...

S-a întîmplat însă că chiar în timpul ăst de fericire domnișoara Tincuța să mai capete un ofert, și încă un ofert mai tinăr ca domnul nostru, unul care avea și cîteva fire de păr pe cap. Acesta, îndemnat de niște „afaceri pecuniare urgente", se puse cu toată istețimea pe lîngă Tincuța și, pînă să ia seamă domnul Ionică, se logodi cu ea...

Domnul maior, nătîng și într-o dungă cum era, s-a supărat foc și pară și și-a zis că nu se dă biruit, mai bine... Și numaidecît începu o campanie desperată, a cărei țintă era izgonirea rivalului, dar care se sfîrși cu strivirea domnului nostru...

Degeaba îi fură toate sforțările. Tincuța „înota în valurile fericirei" și nu-i lua în seamă nici cele mai strașnice și ademenitoare priviri. De cîte ori domnul, zgulit într-un jeț din salon, vrea să-i ceară deslușiri, domnișoara Tincuța îl prevenea surîzînd:

— Cum te afli, domnule? Cum o mai duci cu podagra?...

Căci, vezi bine, Tincuța era fată cu duh și-i plăceau glumele. Și care glumă e mai bună ca cea zidită pe supărarea altora.

Domnul Ionică tăcea și ofta și nu-și putea lua ochii de la ea. O mîngăia cu privirile nebunaticei lui iubiri de bătrîn îndrăgostit și se zbuciuma grozav cînd se cugeta că femeia asta o să fie a unui străin.

„Ua, ua! își zicea de nenumărate ori. Ce mai odor de fată! Oh! Oh! Și ce odor de femeie s-a alege din dînsa... oh, ce odor de femeie scumpă!"

Și pe cînd monologhiză el așa, Tincuța își migălea grațioasa veriguță de aur de pe degetul inelar...

De altmintrelea, domnișoara nu lua în nume de rău stăruința domnului Ionică. Ea socotea că dragostea aceasta nemărginită îi ridică prețul în ochii celuilalt. Mamică-sa era de altă părere. Ea, dimpotrivă, susținea că-i destulă o botă la o oală, mai ales dacă oala e bătrînă. Așadară, mamica aștepta numai un prilej binevenit ca să poată da drumul domnului nostru.

Scurt la vedere din firea lui, domnul nu observa nimic din transfigurarea d-nei Pop, nici cînd de pe buzele ei supte dispăruse de tot obișnuitul zîmbet călduros de mamă cu fată de măritat. El înainta nesmintit pe cărarea apucată, nădăjduind că la urma urmelor truda lui va fi încoronată de izbîndă.

Dar s-a înșelat domnul Ionică.

Odată, cînd se strecoră în salon cu cunoscuții săi pași tiptili, fuse întîmpinat de mamica:

— Regret mult, domnule maior, dar Tincuța nu-i acasă. Și chiar de-ar fi acasă, nu i-aș putea permite să mai primească vizitele d-tale, cari, admit, ne foarte măgulesc, dar fiindcă Tincuța e deja logodită... *Et caetera*.

Domnul bîlbăi zăpăcit cîteva fraze încurcate, apoi ieși din casă ca opărit cu leșie. Mintea îi fierbea frămîntată de gînduri. Ceasuri întregi, ceasuri lungi a trebuit să pribegească pe străzile noroioase, pipernicit de rușine și de durere.

Şi-n oarele acestea vorbele femeii cea smeadă şi necăjită îi răsăriră iar în creieri şi înţepau inima ca nişte ace de foc.

Cu obrajii lipiţi de masă, domnul Ionică al nostru dormea dus. Căpăţina lui pleşuvă strălucea ca o oglindă în lumina albă a lampelor.

— Apoi? întrebarăm într-un glas.

— Apoi priviţi-l! zise povestitorul flegmatic.

— Şi oare ce are de gînd să mai facă? insistă unul mai îndrăzneţ.

— Mai ştii?... răspunse scurt şi tainic cel întrebat.

Mîne-zi ne-am trezit c-o senzaţie în spate. Tot oraşul vorbea de domnul Ionică. Cică în zori de zi ar fi cîrmit-o cu lăutarii sub fereastra d-şoarei Tincuţa Pop, că acolo supt fereastră şi-ar fi tras un glonţ în cap, că...

HRUBA

Ieşi furtunatec parcă l-ar fi alungat cineva, trîntind uşa în urma sa. Ovreul însă se răpezi după el şi-i strigă, mişcîndu-şi spasmotic barba neagră şi ascuţită:

— Apoi să te ţii de tîrg, bade Dumitre... să nu-mi faci iar buclucuri...

Dumitru se opri scurt, se întoarse spre ovreu şi-l privi oleacă aşa pironitor, dar apoi, fără să zică ceva, porni înainte agale, cu paşii săi scurţi şi prăvălatici. Mergînd însă, tot minten-minten se oprea, îşi întorcea mutra învăscută cu peri spîni încîlciţi şi cărunţi şi bolborosea, făcea gesturi largi cu mînile parc-ar fi ameninţat pe cineva.

Cînd se apropie însă de căsuţa lui, de hruba lui, cum îi ziceau oamenii, prinse a-şi iuţi mersul. Îi venea parcă să alerge, să ajungă mai degrabă. Şi ajunse lihăind, şi sudorile îi curgeau gîrlă pe faţă.

Intră. Vraniţa scîrţăi prelung, ca un plînset de copil mic, flămînd. Şi-n mijlocul ogrăzii Dumitru se opri, îşi împlîntă picioarele în două laturi, îşi

încrucişă mînile pe piept şi se uită lung la hrubă, parc-ar fi vrut s-o îmbrăţişeze întreagă o dată. Ochii îi sticleau, buzele îi tremurau şi deodată i se ivi pe faţă o tresărire de bucurie.

— N-o vînd, să ştiu că-mi dă comorile pămîntului, blodogorî apoi încet, dus.

Dinspre dealurile din preajmă tainele înserării se coborau asupra satului răsfirat în fundul văii. Albastrul cerului zîmbea molatec în jos, numai în crucea asfinţitului nişte bolbocări de nouri afumaţi îşi rădicară capetele uriaşe şi încremenind în liniştea văzduhului se holbau înaintea lor ameninţătoare. Făşii late de lumină aurie suliţau din dosul nourilor, ca nişte zvîrcoliri de moarte a unui uriaş opaiţ. Apoi încetinel întunerecul împresură coprinsul şi cîteva stele răsăriră sfioase pe vînătul văzduhului, aruncînd frînturi slabe de lumină albă în văzduh.

Dumitru sta tot acolo, măsurînd cu dragoste hruba. Coperişul ţuguiat de şovar era ciuruit binişor. Cuibul de cocostîrc din crăcana căpriorului din colţ era părăsit. Muşchi verde-gălbui coperea desişul paielor ca o învelitoare de catifea, şi pe alocuri spărturile coperişului, pe cari fumul le trase cu smalţ negru, căscau ca nişte ochi ai unui muribund. Muşcăturile streaşinelor parcă erau un şir de dinţi răi ai unui moşneag neputincios — o amintire grozavă din foametea cea mare cînd vitele îşi alintau foamea cu trestia coperişurilor. (Pîn' la sfîrşit cînd se dărîmă.)

— Ar trebui s-o acoper din nou, bîigui Dumitru ca prin vis, da... da... i s-a prăpădit hăt rău *hăizaşul*... Da' am s-o fac nouă... am să-i pun un coperiş de draniţe ca care să nu se mai găsească în sat...

Îşi mîngăia barba văblărită bîiguind aşa, şi gîndindu-se cum are să-şi tocmească casa. Dar apoi

o mustră mai departe şi văzu, ceea ce ştia şi văzuse de mult, că păreții s-au strîmbat avan. Hopuri lungi, ca nişte duluri, pe trupul unui animal bătut fără milă, o încolăceau parc-ar fi fost de bîrne. Şi era numai de nuiele. Dar se cufundase binişor în pămînt. Acum prispa, prispa ceea pe care îşi odihniseră ciolanele atîtea neamuri de neamuri, abia se mai cunoştea, ajunse să fie una cu ograda, cu straturile grădinuţii. Şi era crăpată, spartă, n-o mai măluise nimeni de cînd a închis baba ochii...

— Se surpă sireaca, că-i bătrînă, şopti iar Dumitru cu jale. Se surpă şi n-am ce să-i fac... Da' crică i-oi mai pune-o proptea ia, colo... Aşa, aşa, atunci o mai ţinea oleacă de vreme...

Era proptită hruba şi ici şi colo cu nişte drugi noduroşi clencioşi, dar tot nu mai ţinea. Era pesemne prea-prea bătrînă...

Întunericul se-ngroşă tot mai dinadins. Licăririle stelelor se stînseră. Cearşaful negru de nouri învăluise bolta şi toate colţurile.

Dumitru se puse pe podmol şi-şi adînci capul în palme...

Străluciri străpungeau în răstimpuri întunericul. Apoi într-un tîrziu o bubuitură uriaşă se desprinse din baierile cerului. Şi luminile se înteţeau şi tunetele se urmau repede-repede. La lumina fulgerilor se deslueşa o clipă rostogolirea bulgărelor de nouri, cum se prăvălesc şi se ciocnesc gata-gata să se prăbuşească pe pămînt. Apoi deodată stropi mari, laţi începură a plescăi pe pămînt. Pocnetele picurilor se amestecară în o răpăială furtunoasă...